

MŪSU SPARNAI

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL, 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Dail. M. Laurinavičienė	JONINĖS (viršelis)	
Dail. inž. H. Pavilionis	VINJETĖS	
Kun. E. Gerulis	DIEVAS TĖVAS IR MOTINA ŽEMĖ	2
Kun. P. Dilys	PROTESTANTŲ RELIGINIS IR KULTŪRINIS GYVENIMAS DLK-JOJE VILNIAUS UNIVER. LAIKAIS	8
Arėjas Vitkauskas	ŠIRDIS	11
M. Z.	AK, BALTIJA	12
V. Karosas	ŽVELGIANT Į MŪSŲ TAUTOS ATEITĮ	13
Arėjas Vitkauskas	TIESA	24
Algirdas Budreckis	ANDRIUS VOLANAS-LIETUVOS HUMANISTAS	25
Kun. P. Dilys	VENGRŲ VYSKUPAS BIRŽUOSE	35
Kun. E. Gerulis	MIELI BROLIAI IR SESĖS TĖVYNĖJE	39
Aleksandra Vaisiūnienė	PAS BROLIUS ESTUS VENEZUELOJE	41
V. K.	ALENA DEVENIENĖ	45
V. Anysienė	ŠIUPINYS TORONTE	50
Jurgis Jašinskas	ALEKSANDRA KAIRYTĖ-VAISIŪNIENĖ	54
Kun. Fr. Skėrys	GARBĖS SENJORAS ADOMAS GELŽINIUS	59
Arėjas Vitkauskas	TESTAMENTAS	60
L. Knopfmileris	ĮSIKŪRIMAS FLORIDOJE	61
Kun. Fr. Skėrys	JONINĖS	63
J. Jokubonis	PAPILIEČIŲ PADAVIMAI	65
J. Kregždė	RAŠTO ATSIRADIMAS	71
Arėjas Vitkauskas	ŠKAPLIERNIKAI. MINIATIŪRA.	74
J. Kaseliūnas	LAIŠKAS IŠ KOLUMBIJOS	76
A. Kenstavičius	REFORMACIJA ŽEMAITIJOJE	77
* * *	BUVO SUMAINYTI ŽIEDAI	78
* * *	VASARIO 16 GIMNAZIJA	79
* * *	IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN	82
* * *	KRONIKA	85
Arėjas Vitkauskas	VERTA GYVENTI. GAMTOJ.	93

LEIDĖJAS

Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija

REDAKCIINĖ KOMISIJA

Petras BRUŽAS, kun. Eugenius GERULIS, generalinis superintendentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas PALŠIS, Arvydas RAMONIS, Jonas VARIAKOJIS

REDAGUOJA

Petras BRUŽAS, 4429 S. Talman Ave., Chicago, IL, 60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, IL, 60629, U. S. A.

KAINA

A U K A

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪSŲ SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1982 BIRŽELIS

Nr. 52

Alena VILEIŠYTĖ-DEVENIENĖ, DKF-do įsteigėja ir buv. tremtinių globėja — visuomenininkė.

KUN. E. GERULIS

DIEVAS TĒVAS IR MOTINA ŽEMĒ

(Sinkretizmo nuodēmē)

Apaštalas Povilas savo pirmame laiške korintiečiams taip rašo: "Patys save tyrinēkite, kad nebūtumēte teisiemi, o kai Viešpats mus teisia, tai ir pabaudžia, kad nebūtime pasmerkti kartu su pasauliu". Apaštalas Povilas trumpai ir aiškiai sako: "Budēkite, patys save kritikuokite, nelaukdami kol ištiks jus pamokanti Dievo bausmē". O jei Lietuva neša vergijos jungā, tai reiškia - mes ap. Povilo patarimo nepaklausēme; mes nebuvoime savkritiškai; nutolome nuo Dievo valios, todėl esame Jo baudžiami, mokomi. O toji pamoka mūsų tautai tęsiasi jau virš 40 metų, nes kol pamokos neatliktos, bausmē neatšaukiama.

Nežiūrint, kad tiek daug laiko jau prabēgo, ar mums bent kiek paaiškējo Dievo rūstybēs ir bausmēs priežastys? Ar paaiškējo Dievo pamokos turinys? Ar jau žinome ko turime vengti, ko turime siekti, jei norime, kad Dievo rūstybēs laikas greičiau užsibaigtų? Pabandykime rasti minētos Dievo bausmēs priežastis. Bandykime išvelgti minētos Dievo pamokos turinį.

Šiame pamoksle apžvelgsime Dievā - kaip Tēvā, ir žemę - kaip motinā, bei demaskuosime gamtoje besislapstančią sinkretizmo nuodēmę.

Užsimaskavęs velnias gamtos vaisiais sugundē Ievā. Jis gundo ir mūsų tautiečius, slēpdamasis gamtoje, kurią lietuvis taip myli. Kaip visi žinome, rojuje taika buvo sugriauta žmogaus nepaklusnumu: tvarinys neprisilaikē Tvērėjo tvarkos ir tapo nubaustas.

Kanadoje, Toronte, šv. Andriaus estų ir latvių liuteronų bažnyčioje, Chicagos reformatų kun. E. GERULIS laiko pamaldas lietuviams evangelikams Lietuvių Dienos proga.

Šventraštyje yra daugybė pavyzdžių, kur matome, kad kai asmuo, šeima ar tauta nukrypsta nuo Dievo kelio - susilaukia bausmės, nes Dievas, kaip mylintis Tėvas, baudžia neklaūžadas, kad pamokytų ir pataisytų. Dėl šios priežasties, ir dėl šio tikslo daug kartų laiko bėgyje buvo bausta žydų tauta. Panašiu - bausmės ir pamokos - keliu žengia ir mūsų Lietuva. Todėl verta teologiniai apmąstyti mūsų tautos kančių esmę, kad prasmingiau suvoktume palaimos praradimo priežastis, kad rastume kelią Dievo malonei atstatyti. Norint Tvėrėjui įtikti, tvarinys privalo prisilaikyti prie Tvėrėjo nustatytos tvarkos, o kad tai įvykdyti, - mes privalome pažinti tos tvarkos nuostatus.

Kuris iš dešimt Dievo įsakymų yra pats svarbiausias? Nėra abejonės, kad pats pirmasis yra kartu ir pats svarbiausias! Tą skelbia ir Jėzus Kristus (Mk. 12:29). Pirmajame įsakyme Dievas sako: "Neturėk kitų Dievų šalia manęs!" Kad šio taip svarbaus įsakymo nepamirštų, kiekvienas žydas įpareigotas kas dieną - ryte ir vakare, namuose ir kelionėje, keliantis ir einant gulti - sau vis kartoti šiuos šventraščio žodžius: "Šma Jisrael! Adonojelochenu,

adonaj echod!" O tai reiškia: klausyk, Izraeli! Viešpats, Dievas mūsų, yra Viešpats vienintelis! Kad to įsakymo žydai nepamirštų, jie turėjo tuos žodžius prisirišti prie savo rankos, lyg kokią mazgą ant piršto; o prie savo namų durų ir vartų prikalti Mezzuzą, kuri, jiems išeinant ir ateinant, vis primintų minėtą Dievo įsakymą (De. 6:6-9). Nežiūrint šių priemonių, žydai vis vien tą įsakymą dažnai primiršdavo, o Dievas už tai juos vis bausdavo.

Dievas yra savo sukurto pasaulio pilnas šeimininkas. Jis yra istorijos kelio autorius. Jis veda tautas, jas moko, kaip Tėvas savo vaikus baudžia, kai jie nukrypsta iš Jo kelio.

Nuo žydų išėjimo laisvėn iš Egipto vergijos iki Izraelio valstybės žlugimo praėjo 724 metai. Tai yra panašus laiko tarpas, kaip nuo karaliaus Mindaugo krikšto iki šiandien. Kaip anuomet Izraelis, taip dabar ir Lietuva, išsekus Dievo kantrybei, nebeteko laisvės. Izraelį anuomet Dievas nubaudė, nes žydai chroniškai per sinkretizmą linko pagonybėn, o iš čia - bedievybėn. Jie savo tikrąjį tikėjimą atskiesdavo pagoniškomis įtakomis, o per tai - nutoldavo nuo Dievo. Panašiai ir Lietuvą žengė ir tebežengia sinkretizmo keliu. Baudė Dievas Izraelį, baudžia Jis ir Lietuvą.

Anuomet žydų sinkretizmas reiškėsi tuo, kad šalia Dievo jie adoptuodavo aplinkinę gamtą, ją sudvasindavo, suasmenindavo, sudievindavo, užmiršdami, kad pats pirmasis įsakymas sako: neturėk kitų dievų šalia manęs! Panašias sinkretizmo apraiškas, nors gal kiek kitokiose formose, randame ir mūsų tautoje. Prie tų apraiškų mūsų ausys ir širdys nuo senų laikų taip apsipratusios, kad mes visa tai priimame nerūpestingai ir be atsakomybės jausmo, priimame lyg kokią nekaltą "poeziją", lyg žodžių "žaidimą", ar ką tai panašaus. Pavyzdžiui, kad ir Dievo Tėvo bei Žemės motinos išsireiškimas, kur žemė motina yra statoma šalia Dievo, lyg ji būtų Jam lygi dievybė, bet ar išvelgiame čia kokią pagoniškumo atspalvį? Ar matome čia, kad prasižengiame pirmajam Dievo įsakymui?!

Dėl lietuvių pagoniško požiūrio į žemę savo raštuose sielvar-tavo jau Mažvydas, Daukša, Rėza ir kiti. Gi mūsų dienomis apie lietuvių tikėjimą į žemę plačiai rašė dr. Jonas Balys 1978 metais Čikagoje išleistoje Lietuvių Istorijos Draugijos knygoje: "Lietuvių Tautos Praeitis". Čia surinktoji tautosaka akivaizdžiai liudija mūsų šalyje jau iš seno susiformavusį sinkretizmą - mišinių krikščionybės ir pagonybės. Pavyzdžiui, jei seniau šalia dangaus dievulio Perkūno buvo žemės dievaitė Žemyna, tai dabar šalia Dievo Tėvo esanti žemė motina. Iš jos esame mes, ji mus nešioja, maitina ir rėdo. Po mirties ji vėl priima mus pas save, nes mes iš jos esame ir pas ją sugrižtame. Liaudis tiki, kad žemė - mūsų motina - yra šventa, ją reikia gerbti, garbinti, ir net bučiuoti. Jei pabučiuosi žemę, arba Krucifiksą - gausi lygius atlaidus.

Kaip matome, žemė ir Dievas yra sugretinami, sulyginami, lyg dvi vienodos ar panašios dievybės, tarytum tėvas ir motina, lyg abiejų garbė būtų lygi. Nebe Dievuje, bet gamtoje mes ieškome sau stiprybės. Atramą randame "Ąžuole prie Nemunėlio", "Eglėje prie Šešupėlio", kai tuo tarpu Šventraštis mums aiškiai sako: "Dievas yra mūsų stiprybė! Jis mūsų tvirtybės uola!"

Net pačiame Lietuvos Himne mes nesakome "Tu didvyrių Tauta", bet sakome, "Tu didvyrių žemė". Lygiai prieš porą metų jėzuitų žurnale "Laiškai Lietuviams" buvo bandoma mūsų Himno "didvyrių žemei" rasti tinkamesnį išsireiškimą, būtent: "didvyrių, kankinių ir šventųjų žemė"... Kaip matome, iš žemės kulto išsilaisvinti mūsų neragina net išvalgieji jėzuitai. Prieš du metus, spalio 10, lietuvių ir lenkų istorijos reikšmingoje datoje, Vatikanas gavo iš Lietuvos telegramą, kur lietuvių katalikų kunigų komitetas rašo, jog naujojo popiežiaus vienerių metų valdymo sukakties proga savo Šventąjį Tėvą karštai sveikina "Marijos Žemė". Ta telegrama popiežius yra kviečiamas atvykti ir, cituoju, "pabučiuoti prakaitu ir ašaromis permirkusią Lietuvos žemę"... (Draugas Nr. 11, 1980. I. 14).

Žemės bučiavimo paprotys katalikuose tebėra labai populiarus. Atsimename, Amerikon atskridęs lenkas popiežius pirmiausia pabučiavo žemę. Žemę bučiuodavo ir popiežius Povilas VI-sis bei kiti.

Jei anglosaksui yra daugiau charakteringa mylėti žmogų, tai lietuviui yra daugiau tipinga mylėti žemę. Jei anglosaksų karys kovos lauke miršta už "our way of life", tai mūsų karys - už krauju ir prakaitu permirkusią žemės grumstą. Miršta ne už kryžių, kurs stovi prie takelio, bet už takelį, kurs pro kryžių ėjo. Netiek už savo tautą, kiek už tėvynę - jos pievas, miškus ir upes. Bent mano laikais, gimnazijoje apžvelgiant Žalgirio kautynes ir karaliaus Jogailos ilgą maldą prieš mūsų, būdavo žvelgiama su skeptiška šypsena, lyg į kokį laiko gaišinimą...

Ne apie vynmedžio šakeles, kylančias aukštyn - į dangų, ten amžinybės siekiant, bet apie amžiną išsaknijimą į žemę kalba mūsų poetai. Štai, tautos pranašu vadinamas poetas vienuolių marijonų "Drauge" (Nr. 139, 1980. VI. 14), minint kruvinąjį birželį, net 8 kartus pagarbina žemę. Jis rašo: "Iš mūsų žemės niekas mūsų neišrovė ir niekas amžiais neišraus".

Tokių ir panašių vaizdų yra pilna mūsų tautosaka, dainos, poezija. Mes taip esame pamilę žemišką gamtą, kad dažnai pamirštame dievišką antgamtiškumą. Lietuvis yra taip suaugęs su gamta, kad net ir pomirtiniame gyvenime nenori nuo jos skirtis. Mums žemė yra lyg kokia mylimoji, kuri mus priglaudžia. Štai vienas poetas sako: "Jeigu grįšiu aš nuo karo lauko, priglausi prie savo šir-

dies, bet jei žūsiu ten, kur mirtis laukia, priglaus kapai kitos šalies"; arba "Neraudok, meilute, žuvusio kovoj, man ramu miegoti žemėj mylimoj". Guodžiamasi, kad virš kapo gegutė pakukuos, kad medeliai rasos ašaromis laistys... Žodžiu, iš kapo duobės, lyg iš žemės - motinos mylimųjų rankų, į antgamtiškumą mes nepakylame, nes poeto A. Baranausko žodžiais tariant: "Visa mano širdies patieka bus ant šaltų kapelių"... Lietuvių laidotuvių atsisveikinimo kalbose mes visada girdime tokius išsireiškimus: "Tebūna tau lengva ši žemelė po svetimu dangumi. Išsikis čia amžinoje ramybėje". Kaip matome, linkima velioniui, tarytum jis visas - kūnu, siela ir dvasia būtų karste, lyg lavonui būtų reikalingas poilsis. Kalbama apie šaltą, sunkią ar lengvą žemę, lyg velionis justų jos svorį. Kalbama apie amžiną poilsį, lyg nebūtų prisikėlimo, lyg duobė būtų amžinas ir galutinis žmogaus antrašas. Poetų kūryboje mūsų protėviai tebegyvena piliakalniuose; vaitoja žemė okupanto mindoma ir t. t.

Visi šie ir panašūs išsireiškimai, nors ir patriotiški arba poetiški, tačiau dvelkia gilaus pagoniškumo atraugomis. Mes žemiškumą taip pabrėžiame ir iškeliamo, kad dieviškam dvasingumui nebelieka vietos. Toks mūsų dėmesio sufokusinimas į kūną, žemę ar gamtą visai nesiderina su krikščionybe.

Tiesa, tiek žemė ir gamta, tiek kūnas ir kapas yra savo rūšies vertybės; jos turi rasti mumyse prideramą vietą ir pagarbą, tačiau gaunasi žalinga klaida, net nuodėmė, kai aukščiausių vertybių vietoje mes statome žemesnes, kai pagonišką ir krikščionišką tikėjimą suplakame į vieną, kai užmirštame patį pirmąjį Dievo įsakymą. Dievas Tėvas atsiranda žemės motinos šešėlyje.

Ką apie visą tai sako Apreiškimas? Ko mus moko Dievo Žodis - Biblija? Pagal Šventąjį Raštą žemė, gamta nėra šventa. Ji yra Dievo nemalonės šešėlyje bei laukia Viešpaties pasigailėjimo. Apie tai aiškiai rašoma Biblijoje. (Rom. 8:19; 2 Pet. 3:13; 2 Cor. 5:5). Yra didelė retenybė, kad Šventraštis kur nors, nors, nepriodamas žemei jokio šventumo, prasiartytų apie žemę, lyg apie motiną. (job. 1:21; 2 Sam. 20:19). Tiek Mozė, tiek ir Jošua kartą buvo perspėti iš pagarbos nusiimti savo kurpes, nes vieta, kurioje jie stovi yra šventa (Ex. 3:5; Josh. 5:15). Bet, atsiminkime, toji vieta laikinai buvo šventa ne pati iš savęs, bet tik dėl tuo metu apsisireiškančio Dievo artumo.

Šventraštis aiškiai perspėja mus nežvelgti į žemę ar į gamtos apraiškas, kaip į dievybę. Tai būtų nuodėmingas, pagoniškas baalizmas. Tai būtų nusikaltimas pačiam pirmajam Dievo įsakymui! Susirūpinęs apaštalas Povilas todėl ir sako: "Siekite to, kas yra aukštai, kur Kristus yra, sėdintis Dievo dešinėje. Mąstykite apie tai, kas yra aukštai, o ne apie tai, kas žemėje" (Col. 3:1, 2).

Čia mums pavyzdžiu galėtų būti ir Steponas - pirmasis krikščionijos kankinys. Mirdamas jis nežvelgė į kapo duobę, kaip į amžino poilsio vietą. Jis nesvarstė ar jam ten žemelė bus sunki ar lengva. Mirštantis Steponas žiūrėjo tiesiog į dangų (Ac. 7: 55-59).

Prisiminkime Golgotos kalną su trimis kryžiais. Mirtis artėja Kristui ir dviem piktadariams. Ką anuomet tarė Kristus šalia miršančiam, atgailautojui? Ar gi Kristus jam sakė: Tebus tau lengva ši romėnų okupuota Palestinos žemelė... tebus tau ši kapo duobė amžino poilsio vieta... ilsėkis čia amžinoje ramybėje? Ne. Kristus tokių pagoniškų nesąmonių nekalbėjo! Kristus anuomet jam tarė: "Šiandieną tu būsi su manimi rojuje"!(Lk. 23: 43) Mirda-

*Kalifornijos kaktusų miške kun. E. GERULIS šiais metais
balandžio mėn. sulaukęs 60 metų amžiaus.*

mas Kristus sakė: "Tėve, į Tavo rankas aš atiduodu savo dvasią" (Lk. 23: 46). Vėliau, prisikėlęs Kristus, atsisveikindamas su žmonėmis, sakė: "Mano Tėvo namuose yra daug buveinių, einu ten paruošti jums vietas". (Mt. 12: 50)

Koks milžiniškas kontrastas: vienur, prie taip vadinamos amžinos juodo kapo duobės, yra žemė - motina su savo raibąja gegute, kitur - didysis visatos Valdovas, Dievas Tėvas su Kristumi, laukia mūsų savo šviesiose ir erdviuose dangaus buveinėse!

Bet jei žmogus, šeima arba tauta ilgai klampoja pagoniškų papročių ar prietarų tamsoje ir visai nesiruošia iš ten išbristi, jei nusigręžia nuo Apreiškimo ir neieško šviesos, jei nepaiso Dievo

perspėjimų ir laužo net patį pirmąjį Jo įsakymą, tada kantrusis ir mylintis Viešpats pagaliau siunčia savo pagalbą pamokos arba bausmės formoje. Kad tokį metodą vartoja Dievas, aiškiai rodo Šventraštis (Ez. 23:28; 16:35; 20:37; Jer. 25:9; Heb. 12:6, 7; Pr. 89:32, 1 Cor. 11:31, 32).

Tad priimkime Dievo bausmę, arba Jo pamoką su prideramu dėmesiu. Mokykimės iš savo klaidų, mokykimės skubiau, kad pamoka būtų trumpesnė, kad bausmė mūsų tautai greičiau pasibaigtų, nes Lietuva vargsta jau virš 40 metų. Dievas sako: "Jei mano žmonės nusižemins, jei melsis, sieks mano veido ir nebežengs nuodėmių keliais, tada aš išgirsiu jų balsą, atleisiu jų nuodėmes ir pagydysiu jų šalių (2 Chr. 7:14).

Pamokslą baikime psalmisto žodžiais: Laiminga tauta, kurios Dievas yra Viešpats! Amen.

P. S. Šis kun. E. Gerulio pamokslas buvo pasakytas 1980 m. gruodžio mėn. Kalifornijos evangelikams Los Angeles mieste.

Redakcija

KUN. POVILAS DILYS

PROTESTANTŲ RELIGINIS IR KULTŪRINIS GYVENIMAS DLK-joje VILNIAUS UNIVERSITETO LAIKAIS

I DALIS

Tyrinėjimai, tikslu arčiau ir giliau susipažinti su Reformacijos laikotarpiu Lietuvoje, nėra nauji. Nemažai Bažnyčios istorikų ir praeities mylėtojų nagrinėjo šią temą, ieškojo priežasčių apie protestantiškų idėjų išplitimą antroje XVI amžiaus pusėje Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštijoje ir Mažojoje Lietuvoje.

Dar būdamas evangelikų teologijos studentas, t. y. prieš 50 metų, diskutavau apie tai su mano profesorium Edmundu Bursche Varšuvos universitete. Jis buvo suinteresuotas pabrėžti liuteronų įtaką Lenkijoje ir Lietuvoje Reformacijos metu. Jau tuomet jis man aiškino, kad susiduria su sunkumais teisingai įvertinti archyvuose ir bibliotekose randamą medžiagą. Po 2-jo Pasaulinio karo jaunesnieji istorikai t. p. atkreipė dėmesį į tą faktą. Todėl netenka stebėtis, kad iki šiol mes dar neturime išsamios, bešališkos mo-

nografijos, apimančios Reformaciją ir Kontrreformaciją Lietuvoje. Man atrodo, kad yra trys priežastys, kurios kliudo duoti skaitytojams pilną religinių konfliktų vaizdą ir jo įtaką į Lietuvos kultūrą ir religinių išsivystymą 16-me amžiuje.

P i r m o j i p r i e ž a s t i s . Iki šiol neturime atskirų protestantų parapijų religinio gyvenimo ir kultūrinio veikimo aprašymų. Tiesa, kai kurių turime, bet nereikia užmiršti, kad tik rūpestingai ištyrus lokalinio pobūdžio protestantų gyvenimą, galima padaryti teisingą išvadą, rašant apie tuometinius įvykius. Prieš keletą metų man teko Varšuvoje, senų aktų archyve (Archiwum Akt Dawnych), peržiūrėti "Unitas Lithuanicae" (t. y. Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštijoje) beveik visus 17-jo amžiaus sinodų protokolus (pradedant 1611 m.). Tie protokolai vadinasi "Kanonai ir memorialai". Radau ten mažai medžiagos apie įvykius atskirose parapijose. Neturint gerų atskirų parapijų istorinių davinių, gana sunku padaryti sintezę apie tos religinės bendrijos padėtį.

A n t r o j i p r i e ž a s t i s . Kyla klausimas, ar bendrai galima duoti pilną Reformacijos įvertinimą Lietuvoje, neatsižvelgiant laiks nuo laiko į įvykius Lenkijoje. Tas metodologinis klausimas liečia bendrai ir Lietuvos istoriją, ir, manau, specialiai Reformacijos tyrinėjimą. Reformacijos ofenzyva Lietuvoje XVI amžiuje tęsėsi maždaug 20 metų (1550-1570); paskui prasidėjo vis didėjanti katalikiška reakcija. Tas judėjimas yra artimai surištas su panašiais įvykiais Lenkijoje. Po Liublino unijos (1569), net oficialiai, tai buvo viena valstybė - Rzeczpospolita. Paimkime pavyzdžiui kalvinizmą. Jo išplitimas Lietuvoje yra glaudžiai surištas su lenkų reformatorium Jonu Laskiu. Jis viešėdamas Vilniuje 1557 m., per savo pamokslus ir religinį veikimą paveikė nemažai įtakingų didikų ir patį Mykolą Radvilą Juodąjį griežtai laikytis kalvinistiškų idėjų.

T r e č i o j i p r i e ž a s t i s . Ji yra daugiau subjektyvinio pobūdžio. Labai dažnai Reformacijos tyrinėtojai Lietuvoje negali atsikratyti įsitikinimo, kad jau parašytieji darbai, kuriuos norėtų panaudoti, yra tendencingi. Jų teksto analizė rodo autoriaus religinį prisirišimą prie vienos, arba kitos tikybos. Toks nepilnas objektyvumas verčia būti labai atsargiais, naudojant tokią medžiagą.

Taigi, kiekvienas, kuris yra suinteresuotas Reformacijos laikotarpiu Lietuvoje ir norėtų atskleisti tik tiesą, privalo būti pasiruošęs nelengvam uždaviniui.

Viename straipsnyje, žinoma, negalima išnagrinėti visų problemų, liečiančių reformacinių judėjimą Lietuvoje. Noriu paliesti tik svarbiausius klausimus.

Jeigu šiandien kalbame apie ano laiko Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją, tai be abejo turime omenyje etnografines Lietuvos žė-

mes, t. y. Aukštaitiją ir Žemaitiją, o taip pat ir taip vadinamą rusų apgyventą plotą, kur gyvena daugumoje gudai ir dalinai ukrainiečiai; tai būtų vaivadijos: Naugarduko, Minsko, Vitebsko, Polocko ir Mstislavo. Iš miestų didžiausi būtų: Vilnius, Kaunas, Polockas, Vitebskas, Brasta, Gardinas, Mogiliavas, Naugardukas, Minskas. Pagal tautybes gyventojus sudaro: lietuviai, gudai, ukrainiečiai; pasienyje, pietuose gyvena ir lenkai. Religiniai Reformacijos pradžioje buvo: lietuviai - tai katalikai ir mažas jų skaičius, nuolatiniai apsigyvenę miestuose, ypatingai Vilniuje, vokiečiai. Gudai ir ukrainiečiai - tai stačiatikiai. Bendrai paėmus, jau tuomet Lietuvoje, priešreformaciniame laikotarpyje, viešpatavo religinė tolerancija. Kun. Jonas Šepetys, savo knygoje "Reformacijos istorija Lietuvoje", I-ji dalis, Vilnius, 1922, pabrėžė tą faktą. Cituoja: "Lietuvoje negalima buvo persekioti piliečių (piliečiai, tiesa, buvo vieni bajorai, nes valstiečiai buvo bajorų vergai) už jų religinius įsitikinimus" (6 pusl.). Antras, dar dabar rašantis lenkų istorikas J. Tazbir net išleido knygą: "Państwo bez stosów" (Valstybė be laužų), galvodamas apie religijos laisvę Rzeczpospolitoj 16-to amžiaus vidury.

Katalikų Bažnyčia Lietuvoje Reformacijos pradžioje turėjo daug sunkumų. Teisingai Z. Ivinskis savo straipsnyje "Die Entwicklung der Reformation in Litauen bis zum Erscheinen der Jesuiten", paskelbtame serijoje: "Forschungen zur europaischen Geschichte", 12 t., 1967, rašo, kad kunigų išsilavinimas buvo nepakankamas; kunigų veikimas ir įtaka, net religinė srityje buvo minimalus. Ivinskis eina net toliau, tvirtindamas, kad ir moralinis kunigų gyvenimas buvo daugiau, negu abejotinas. Atrodo, gal toks Ivinskio apibendrinimas neturi pagrindo ir tą tvirtinimą reikėtų šiandien skaityti perdėtu. Viename straipsnyje galima pavaizduoti tik vyraujančius Reformacijos Lietuvoje bruožus. Esu nuomonės, kad istorinė Reformacijos eiga yra šiek tiek žinoma. Norėčiau atkreipti dėmesį tik į Lietuvą liečiančius faktorius, kurie ir nusprendė, kad Reformacija, o taip pat religinis ir kultūrinis jos šalininkų gyvenimas ėjo, galima sakyti, savo lietuvišku keliu.

Visų pirma, Reformaciją gausiai priėmė Lietuvoje taip vad. aristokratija. Jeigu kalbame apie Lietuvos aristokratiją, taiturime omenyje etninę lietuvišką ir tą, kuri gyveno ne lietuviškose srityse. Be to, pagal M. Kosmaną, (ir su juo reikia sutikti), ne ekonominiai motyvai nulėmė, kad didikai Lietuvoje paliko katalikų tikėjimą ir prisijungė prie Reformacijos. Tuo atveju Kosmanas net kritikuoja J. Ochmanskio "Historia Litwy" ("Lietuvos istorija"). Kosmanas savo veikalė "Reformacja i Kontrreformacja w Wielkim Księstwie Litewskim w swietle propagandy wyznaniowej", Wroclaw, 1973 ("Reformacija ir Kontrreformacija Didžiojoje Lie-

tuvos Kunigaikštijoje tikybinės propagandos šviesoje") kaip tik kritikuoja Ochmanskio "Lietuvos istoriją", 99 pusl., kur pabrėžia, kad ekonominiai motyvai priklausė prie esminių priežasčių, kodėl Lietuvoje atsirado taip daug Reformacijos šalininkų. Atrodo, kad kiekvienas, kuris ištirs ekonominę Kunigaikštijos didikų padėtį, sutiks su Kosmano kritika. Jeigu atsižvelgsime į statistiką, tai sužinosime, kad Katalikų Bažnyčia Reformacijos pradžioje valdė tik 5% dirbamos žemės. Lietuvos didikai nežiūrėjo alkanomis akimis į Bažnyčios nuosavybę. Jie buvo daug turtingesni. Taigi privalome ieškoti kitų priežasčių, kodėl 16 amžiaus viduryje Reformacija taip staiga paplito aristokratų sluoksniuose. Profesorius S. Kot savo studijoje "La Reforme dans le Grand Duché de Lithuanie, facteur d'occidentalisation culturelle", paskelbtoje serijoje "Philologie d'Histoire Orientales et slaves", t. 12, 1953 (Reformacija D. L. K., kaip kultūrinis Vakarų faktorius) įrodinėjo, kad ne tik Abraomas Kulvietis, Stanislovas Rapolionis, Jurgis Zablockis, bet nemažai didikų ir net šlėktos (bajorijos) vaikai studijavo užsienyje. Tai jie atvežė į Lietuvą troškimą ir nusistatymą skleisti savo tėvynėje švietimą, kultūrą ir dvasinio gyvenimo pažangą. Tuometinė Katalikų Bažnyčia negalėjo patenkinti jų pateisinamų pretenzijų, todėl beveik visi pasuko į Reformaciją. Tolimesnis Lietuvos Reformacijos pobūdis, tai teisinė nekatalikų padėtis. Ji Lietuvoje buvo daug tvirtesnė, negu kituose Europos kraštuose ar Lenkijoje. Lietuvoje, ypatingai po paskelbimo (1563 m.) katalikų ir nekatalikų bajorijos suliginimo tikybos atžvilgiu, kiekvienas bajoras galėjo per teismą apginti save. Didžioji Lietuvos Kunigaikštija buvo tikrai religinės laisvės kraštas. (Bus daugiau)

Arėjas VITKAUSKAS

ŠIRDIS

Gyvenimas mūs-lašas laiko okeanus,
gyvybė-dulkė stebuklinga pasaulių dykumoj,
mintis-žvaigždutė, kuri laisva ganos
akimirksnį, jai leista, beribės platumoj.

Ir taip mes trokštame palikti menkas pėdas
žmonijos einamam nežinomam kely;
pasididžiavimus, pasisekimus ir gėdas
tai garsindami visur, tai slėpdami savy.

Kas dulkių dulkei davė tokią galią?
Kas nesustoti ragina ją vis?
Kas sukaupia tą visą valią?
Kas pergales mums atneša? - Širdis!

AK, BALTIJA!

Aš nepamiršiu niekad,
Niekad,
Giliai alsuojančios krūtinės tavo,
Kurią kadais vikriai sparnais žuvėdros pliekė
Ir taip aistringai rankom vasarotojai mylavo...
Aš nežinau,
Gal tu šiandieną
Taip pat jau pasikeitus baisiai būsi,
Kaip kad gyvenimo neramos dienos
Ne vieną pakeitė pagrindinai iš mūsų...
Tačiau,
Tik žmonės nepastovūs,
Paviršutiniaus likę, į nevirtį puolę,
O tu vis plauni smėlį pakraščiais, kaip plovus,
Ir pilna krūtine giliai tebealsuoji...

Ak, Baltija!

Pastiprink dvasią mūsų,
Kad stotum vienas už visus,
Visi-už vieną,
Nes nežinia, ką dar sutiksim, kur nukliūsim,
Ir ko pareikalaus iš mūsų rytojaus dienos...

Schweinfurt, 1950

M. Z.

Vilnius. Gedimino aikštė.

ŽVELGIANT Į MŪSŲ TAUTOS ATEITĮ

Užėjęs II-sis Pasaulinis karas ir po jo sekusios okupacijos išbloškė nemažą dalį lietuvių tautos į Vakarus, kur jie suėjo į glaudų sąlytį su protestantišku pasauliu. Bet kas šiandien iš lietuvių, neišskiriant nė evangelikų, kalba apie protestantišką pasaulį? Jo lyg nebūtų, nes protestantai, su labai mažomis išimtimis, neturi savo politinių partijų ar sąjūdžių. Jie vengia savo raštuose ar viešuose pareiškimuose pabrėžti savo protestantiškumą; skelbia ir prisilaiko tolerancijos principo; vengia polemikos su kitomis religijomis. Atrodytų, kad protestantizmas yra likęs nuošalyje nuo viešojo politinio gyvenimo ir ne vaidina jokios rolės mūsų laiko istoriniuose sprendimuose.

Toks išpūdis susidaro eiliniam lietuviui, susidūrus pirmą kartą su protestantišku pasauliu. Nenuostabu, nes veik visose protestantiškose šalyse yra giliai įaugusi Vakarų demokratinė santvarka ir tradicijos, kur religinis gyvenimas tapo išskirtas iš politinio ir valstybinio gyvenimo lauko. Veikiančios politinės partijos yra sekuliarios ir vien ideologiniai reprezentuoja savo šalininkus politiniame gyvenime, kurių tarpe būna įvairių religijų pasekėjų ar net nepriklausančių jokiai religinei konfesijai.

Protestantams, su labai mažomis išimtimis, paliekama pilna laisvė priklausyti tai ar kitai politinei partijai, ar ją remti pragmatiniais sumetimais. Protestantizmas įteisino Kristaus mokymą: žmogus privalo atiduoti Dievui, kas Dievo ir ciecoriui (valstybei), kas ciecoriaus. Šis principas vakarietiškoje demokratijoje tapo privalomas visoms religijoms, neišskiriant katalikų, kurie pokariame laikotarpyje ėmė masiniai trauktis nuo klerikalizmo veiklos.

Būtų klaida laikyti protestantiškas Bažnyčias, imtinai su pasikiromis sektomis, apolitiniais organizmais, nes dažnai jos turi ginti savo konstitucines teises, ypatingai diktatūrinėse santvarkose, ir reikiamu momentu pasisakyti moraliniais klausimais, kurie liečia socialinį neteisingumą, visuotinę korupciją, tautų pavergimą ar karo ir taikos klausimus. Tokių ir panašių klausimų kėlimas ir svarstymas protestantiškų Bažnyčių suvažiavimuose įgauna aiškiai politinį pobūdį, bet jie nėra rišami su politinių partijų veikla, nes moraline prasme yra privalomi kiekvienam žmogui, ar bent to krašto piliečiams.

Didieji religiniai sąjūdžiai yra padėję dvasinius pagrindus, ant kurių išaugo savitos kultūros ir civilizacijos su visais valstybi-

niais ir politiniais antstatais, kurie visumoje sudaro religinių sąjūdžių istorinį turtą ir jų veikimo paskirtį.

Protestantizmas gimė kaip dvasinės revoliucijos sąjūdis nukreiptas prieš Vakarų Europos feodalinę sistemą, kurios centre stovėjo R. Katalikų Bažnyčia. Iš šio sąjūdžio išaugo, galutiniame rezultate, Vakarų demokratija, kuri, peržengusi religinį uždarumą, ėmė skelbti laisvo žmogaus idėjas visam likusiam pasauliui, prasiverždama net pro geležines uždangas.

Protestantizmas sukūrė aukščiausio laipsnio kultūrą ir civilizaciją, kuri padėjo pagrindus Naujųjų amžių epochai ir savo moksliniais ir technologijos laimėjimais tapo dominuojanti jėga visame pasaulyje. Vienok, kaip buvo jau minėta, protestantizmo dominuojami kraštai, turėdami tokią galią savo žinioje, vengia apie tai viešai kalbėti ir tuo atidengti savo numatytus planus.

Su tokiu, savotiškai uždaru savyje, pasauliu teko susidurti išblokštiems iš savo tėvynės lietuviams, kuriems pirmiausiai rūpėjo sužinoti ar Vakarų demokratijos, nugalėjusios fašizmą ir nacizmą, privers savo buvusį sąjungininką-Sovietų Sąjungą, pasitraukti iš Rytų Europos žemių, į kurias sugrižtų tremtiniai ar pabėgę nuo bolševizmo siaubo.

Tuometiniai lietuvių politiniai veiksniai ir visa tremtinių spauda skelbė, kad karas tarp Vakarų demokratijų ir Sovietų Sąjungos yra neišvengiamas, nes suskaldyta Vakarų Europa negalės egzistuoti. Su tuomi buvo rišamos viltys - "jau kitą pavasarį sugrižti į išlaisvintą Lietuvą." Taip samprotaujant, radio bangomis buvo palaikomas partizaninis karas krašte, o tremtyje buvo atkuriami ir suburiami profesiniai ir administraciniai sambūriai, tikslu, sugrižus į išlaisvintą Lietuvą, atstatyti jos valstybinį aparatą. Dėl ateities valdžios sudarymo buvo kilę aštrūs kiverčiai tarp tautininkų ir katalikiškųjų partijų, kuriai iš jų priklausytų pirmenybė vadovauti Lietuvos nepriklausomybės atstatymui ir valdymui.

Kuomet VLIKo ir kitų veiksmų politikai lankė DP stovyklas su prakalbomis, aiškindami kaip reikia pasiruošti grįžimui ir kas darytina tokiais atvejais, eiliniai tremtiniai pastebėjo visai kitus "pasiruošimo karui" reiškinius. Amerika skubiu tempu demobilizavo savo karinius junginius, naikino karinę medžiagą, net tankus, suvežę į krūvas, palikdavo su menkomis sargybomis po atviru dangum, kurie galėtų būti puikiais taikiniais Sovietų aviacijai.

Ypatingai evangelikai buvo suinteresuoti savo likimu, nes buvo atsidūrę netikrume, net savųjų tautiečių tarpe. Pirmieji evangelikų dvasiškiečiai suėjo į sąlytį su amerikiečių ar britų protestantų karinių dalinių kapelionais, iš kurių norėjo išgauti pilną tiesą apie galimumą sugrižti į savo tėvynę. Buvo aišku, kad Sovietai be karo nepasitrauks iš užimtų sričių, tad buvo statomas klausimas: ar

vakariečiai yra pasiryžę karui prieš Sovietų Sąjungą? Į tokią paklausimą paprastai sulaukdavo neigiamą atsakymą. Besilankant gen. D. Eisenhoveriui vienoje lietuvių stovykloje, kun. J. Pauperas išdrišo per vertėją paklausti vyriausią Alijantų kariuomenės vadą, ar yra kokie nors galimumai tremtiniams sugrįžti į savo kraštus? Paglvojęs atsakė, kad Amerika ir jos sąjungininkai neskelbs karo dėl Rytų Europos išlaisvinimo.

Į stovyklas patekdavo paskiri amerikiečių žurnalai ir laikraščiai, kuriuos skaitydavo pramokę anglų kalbą. "Life" žurnale tilpo ilgas straipsnis, kuriame buvo dėstoma kokiomis sąlygomis gali kilti Tretysis Pasaulinis karas ir dėl kokių Sovietų prasižengimų Amerika neskelbs karo. Tarp kitų išvardintų Sovietų nusikaltimų buvo paminėtas neteisėtas Pabaltijo pagrobimas ir masiniai tų kraštų gyventojų trėmimai į Sibirą. Reiškia, amerikiečių politikai žinojo ir smerkė Sovietų nusikaltimus, primetė jiems sutarčių laužymą ir nesilaikymą duotų pažadų, bet vis tiek nesiryžo dėl Pabaltijo ir visos Rytų Europos stoti į konfrontaciją, turėdami savo pusėje pergalingą kariuomenę, tobuliausius ginklus ir... atominę bombą.

Ši mįslė kankino ne vieną lietuvių, į kurią buvo gautas netikėtas atsakymas. Mano gyvenamoje stovykloje tūlas evangelikas ėjo vertėjo pareigas prie vietos amerikiečių valdžios organo. Ta aplinkybė jį suartino į artimesnius ryšius su viršininku, kuris be to buvo to paties tikėjimo ir reiškė simpatijas pabaltiečiams.

Minėtas vertėjas, pasitaikius progai, išdrišo viršininkui pastatyti maždaug tokią klausimą:

- Visiems aišku, kad komunizmas siekia užvaldyti likusį pasaulį. Vargu ar Raudonoji Armija, giliai įsibrovusi į Vakarų Europą, nepradės tolimesnio žygio iki Atlanto krantų, matydami amerikiečius demobilizuojant savo armijas ir skubant namo? Ne vien lietuvių, bet ir bendrai europiečio protu tokia Amerikos laikysena yra nesuprantama, nes tai liečia viso Vakarų pasaulio likimą.

Į taip pastatytą klausimą pareigūnas, privačiame pasikalbėjime, davė maždaug sekantį atsakymą. Prisilaikant grynai karinio samprotavimo, Amerika drauge su savo sąjungininkais negali pradėti karo prieš Sovietų Sąjungą, nes baigtųsi didžiule katastrofa. Rusiją sudaro milžiniški plotai, kuriuose žuvo pranašingos Karolio XII, Napoleono I ir dabar Hitlerio armijos. Amerika tokiam karui turėtų pirma paruošti milžinišką sausumos kariuomenę su užtikrintu tiekimu, kuriam reikėtų išleisti papildomus šimtus bilijonų dolerių.

Šioje vietoje įsiterpęs vertėjas nurodė, kad prasidėjus karui sukiltų pavergtos tautos, kas sudarytų didelę paramą tokiam žygiui ir net užtikrintų vakariečiams pergalę. Į tai pulkininkas atsakęs, kad

Kastytis ir Jūratė laive.

Dagys

Kiekvienas dirba savo.

Dagys

negalima esą palikti užnugaryje sugriautos Vakarų Europos, kurioje nedelsiant prasidėtų komunistinių partizanų plati veikla, prie kurios prisidėtų masiniai išlikę fašistai ir naciai, sudarydami labai grėsmingą padėtį vakariečių kariuomenei. Savo keliu atkurtas kominternas sukeltų visame likusiame pasaulyje kolonialinius karus, plataus masto sabotažą, streikus prieš kapitalistinį pasaulį. Be to, tenka skaitytis su amerikiečių nenoru toliau tęsti karą, ypačingai prieš savo buvusią ginklo sąjungininką.

Prie tokių sąlygų Amerika negali ryžtis pradėti karo prieš Sovietus, nebent rusai, apsvaigę savo laimėjimais, patys pradėtų karą, bet tokiam galimumui pulkininkas netikįs, nes Stalinas esąs realistas. Rusija žiauriai nukentėjo per šį karą. Jos atstatymui reikės sąžalniau mažiau dešimtmečio. Nenumatęs rimtos karo grėsmės iš Sovietų pusės. Amerikos pastangos bus nukreiptos Vakarų Europos ūkio atstatymui bei demokratijos pastatymui ant tvirtų pagrindų.

Po šio pašnekesio, kurį man atpasakojo vertėjas, daug kas paaiškėjo. Įdomu priminti vieną būdingą mažmožį. Man pareiškus nuomonę, kad gal vertėtų šio pokalbio mintis persiųsti VLIKui, kad būtų painformuotas apie amerikiečių nusistatymą, bet vertėjas nuo tokio sumanymo atkalbėjo. Viena, kad pokalbis įvyko privačiai ir intymioje nuotaikoje ir jo negalima viešai skelbti be pašnekovo sutikimo. Antra, tikriausiai mūsų veiksniai ir paskiri politikai yra girdėję apie gen. D. Eisenhowerio prasitarimą lietuviams ir skaitę minėtą straipsnį "Life" žurnale, bet tai nepakeitė jų įsitikinimo apie neišvengiamą karą tarp Rytų ir Vakarų. Nieko nepakeistų ir pasiūsti pulkininko išdėstyti samprotavimai.

Po kurio laiko man pačiam teko įsitikinti apie tokio nusistatymo teisingumą. Sugrįžęs iš VLIKo sušauktos 1948 m. Stuttgarte konferencijos turėjau savo stovykloje padaryti pranešimą. Šioje konferencijoje prel. M. Krupavičius užtikrino suvažiavimą, kad jo turimomis iš Vatikano žiniomis, tikrai ateisianti sprendžiamoji valanda ateinantį pavasarį, kuri užtikrins mūsų grįžimą į išlaisvintą Lietuvą. Suabejojęs šiuo teiginiu, savo pranešime pareiškiau kad, "kaip VLIKas klydo nacių okupacijos laikais, įsitikinęs, kad vakariečiai neleis antrą kartą Sovietams okupuoti Lietuvos, taip klysta dabar laukdamas netolimoje ateityje Rytų-Vakarų karo". Išvadoje pareiškiau, kad mums reikia ruoštis ne grįžimui į Lietuvą, bet pasirengti emigracijai į tolimus kraštus. To užteko, kad dangus griūtų ant mano galvos.

Naujoje lietuviškoje išėivijoje dominavo katalikiškos srovės, kurios visą politinį, kultūrinį ir net organizacinį gyvenimą orientavo pagal Vatikano nurodymus. Buvo prisilaikoma principo: Roma locuta est, causa finita est - Roma pasakė, reikalas baigtas. Būda-

mi giliai įsitikinę savo tikėjimo tikrumu ir tikri savo neklaidingu-
mu visuose gyvenimo klausimuose, reikalavo iš kitų ideologinių
srovių, ypač iš skirtingų religijų, vienybės vardan paklusti daugu-
mai. Tokiais principais buvo kuriama Lietuvių Bendruomenė, ku-
rios chartoje nebuvo net užuominos apie demokratinės Lietuvos
atstatymą, apie asmenines laisves ir teises, jau nekalbant apie to-
leranciją.

Gyvenant Lietuvoje skirtumai tarp lietuvių katalikų ir evangeli-
kų reiškėsi vien religinėje plotmėje, bet atsidūrus Vakaruose skir-
tumai pasireiškė politinėje ir idėjinėje plotmėje. Kuomet katali-
kai lietuvių tautos išlaisvinimą ir ateitį rišo su katalikišku pa-
sauliu ir katalikybe, kaip tautos dvasine atrama, tai evangelikai,
suėję į sąlytį su protestantišku pasauliu, suprato, kad Lietuvos
ateitis priklauso nuo Vakarų demokratinio pasaulio, kuriame pro-
testantai sudaro dominuojančią jėgą ir demokratijos idėjos vaidins
lemiamą rolę kovoje už lietuvių tautos laisvę.

Šis idėjinis išskirtinumas, pasireiškęs užuomazgoje dar būnant
DP stovyklose, ėmė ryškėti atsidūrus išėiviams anglo-saksiškuose
kraštuose. Bent pradžioje, tiek katalikams, tiek evangelikams teko
gerokai nusivilti, nes jų lūkesčiai nebuvo patenkinti. Ypač evange-
likai daug tikėjosi iš savo tikėjimo brolių naujuose kraštuose, iš
kurių laukė didesnės paramos įsikūrimui. Tikėjosi pagalbos ku-
riant egzilines Bažnyčias ir ypač atjautimo pavergtai ir okupuotai
savo tėvynei. Buvo daug dėta pastangų atkreipti protestantiško
pasaulio dėmesį į tragišką Lietuvos padėtį, bet be užuojautos žo-
džių nieko konkrečiau nesulaukta.

Amerikiečių akyse katalikai, ištikimi Amerikai ir jos laisvės
principams bei įrodę savo krikščioniškumą artimo meilės dvasio-
je, yra artimesni protestantiškam pasauliui, už tuos evangelikus,
kurie pasuko antidemokratiniais keliais, rėmė ir tarnavo savo
kraštų diktatūroms, yra persunkti neapykanta kitoms tautoms. To-
kie elementai yra svetimi Vakarų demokratijai ir nuo jų laikoma-
si nuošaliau ir tik pragmatiniais sumetimais yra panaudojami po-
litinėje kovoje.

Lietuvių evangelikų Bažnyčių atstovai, dalyvaudami pasaulinio
ar paskiro krašto protestantų suvažiavimuose, negalėjo pradžioje
suprasti, kodėl į jų įteiktus memorandumus ar pasakytus žodžius
apie pavergtos Lietuvos sunkią religinę padėtį, sulaukdavo gana
šaltą, nors mandagų atsakymą. Paprastai savo atsakymuose, nors
buvo retų išimčių, vengdavo paliesti politinius momentus ir kalbė-
davo vien religiniais klausimais.

Neatsisakydavo padėti komunistinių kraštų evangelikų Bažny-
čioms, bet tik legalumo ribose, gavus tam pritarimą iš komunisti-
nės valdžios pusės. Sutikdavo paruošti gimtoje kalboje Šventąjį

Raštą, maldaknyges, pasiūsti siuntinius dvasiškiams ar materialiai paremti bažnyčių remontus. Vienok jokių būdu nenorėjo pagalbą evangelikų Bažnyčioms risti su pavergtų tautų laisvės kovomis, nukreiptomis prieš komunistines santvarkas.

Tačiau toks griežtai apolitinis protestantiško pasaulio nusistatymas nebuvo taikomas buvusioms kolonialinėms tautoms laisvajame pasaulyje. Priešingai, tokiuose atvejuose kolonialinių tautų išsilaisvinimo sąjūdžiai, nors jie būtų vadovaujami komunistų ir remiami Sovietų Sąjungos, buvo moraliai ir materialiai palaikomi Pasaulio Bažnyčių Tarybos organų, kur yra apjungtos beveik visos protestantų ir pravoslavų Bažnyčios.

Svarstant šią opų klausimą, reikia turėti omenyje, kad protestantiškas pasaulis nėra vienalytis. Jame nuo pat pradžios reiškėsi įvairios religinės srovės, nuo pat konservatyvių iki liberalių ir net radikalių, todėl sunku subendrinti išvadas. Protestantiškame pasaulyje reiškiasi taip pat militantiškai nusiteikę antikomunistiniai sąjūdžiai, kurie randami daugumoje fundamentalistų Bažnyčiose ar sektose. Tokio nusistatymo protestantiškos Bažnyčios nepriklauso Pasaulio Bažnyčių Tarybai ir laikosi nuošaliau nuo pagrindinių liuteroniškų ir kalvinistinių srovių. Tenka pabrėžti, kad evangelikų antikomunistiniai sąjūdžiai nėra plačiai paplitę ir nesudaro didesnio svorio pasaulinio masto protestantiškuose suvažiavimuose ir jų sprendimuose.

Su tokiais reiškiniais buvo susidūrę ir lietuviai evangelikai, dalyvavę įvairiuose protestantiškų Bažnyčių suvažiavimuose. Nesunku suprasti, kaip evangelikų atstovams teko skaudžiai pergyventi, matant ir klausnat atvykusių iš komunistinių kraštų protestantiškų ar pravoslavų Bažnyčių atstovų pranešimų, kuriuose buvo piešiama šviesiomis spalvomis religinė "laisvė" už geležinės uždangos. Atstovų tarpe pasižymėjo Rusijos pravoslavų Bažnyčios arch. Nikodimas, išrinktas netgi į PBT vice-prezidentus, nors neoficialiai buvo laikomas Kremliaus patikėtiniu.

Nieko nuostabaus, kad tokiose sąlygose įteikti Lietuvos egzilinių Bažnyčių memorandumai, ypač kai buvo keliamas reikalavimas atstatyti savo krašto nepriklausomybę, buvo nesvarstomi. Nusiminimas buvo dar didesnis, kai sugrįžusiems atstovams teko daryti pranešimus savo tikėjimo nariams, o tuo labiau plačiai lietuviškai išseivijai. Kaip pateisinti ir suprasti tokių protestantiško pasaulio nusistatymą, į kurių lietuviai evangelikai buvo sudėję tiek daug vilčių?

Pirmasis Visuotinis Pasaulio Bažnyčių Tarybos suvažiavimas įvyko Amsterdame, Holandijoje 1948 m., kuriame lietuvius evangelikus atstovavo kun. P. Dilys ir kurt. H. Dilienė. Šiame suvažiavime buvo priimti visų krikščionių Bažnyčių ekumeniniai pa-

grindai. Pagrindinę kalbą pasakė John Foster Dulles, kurioje išskėlė mintį, kad po pergalės prieš pagoniškas fašizmo ir nacizmo jėgas, prieš krikščionišką pasaulį iškilo pasaulinio komunizmo grėsmė. Išvadoje kreipėsi į viso pasaulio krikščioniją, neišvardindamas paskirų konfesijų, susiburti į bendrą kovą prieš komunizmą, kuris sudaro mirtiną pavojų visam krikščioniškam pasauliui.

Ekumeninis sąjūdis šiame suvažiavime turėjo įgauti savo istorinę paskirtį, apjungti visos krikščionijos jėgas bendrai kovai prieš komunistinį internacionalą, kuriam vadovavo Maskva. Kaip tik tuo laiku prasidėjo Berlyno blokada. Tai buvo pradžia šaltojo karo tarp Rytų ir Vakarų.

Tolimesni istoriniai įvykiai nepastūmėjo krikščioniško pasaulio John F. Dulles numatyta kryptimi. Netrukus prasidėjęs 1950 m. Korejos karas daug ką išryškino ir pastūmėjo protestantišką pasaulį užimti visai skirtingą poziciją. Korejos karas įrodė, kad nežiūrint Jungtinių Tautų Tarybos vienbalsio pasmerkimo ir visuotinio kvietimo sustabdyti pradėtą Sovietų Sąjungos agresiją, iš visų UNO priklausančių tautų kare dalyvavo 17 valstybių. Iš jų vien JAV ir jos aprūpinta P. Korejos kariuomenė sudarė virš 95% visų karinių pajėgų kovoje prieš komunizmo agresiją. Verta įsidėmėti, kad iš visos Pietų Amerikos vienintelė Kolumbija buvo prisiuntusi vieną batalijoną karių, kuriuos JAV turėjo dar apginkluoti ir savo lėšomis pasiųsti į Korejos frontą. Bendrai imant, katalikiškas pasaulis buvo labiausiai nusiteikęs kovai prieš komunizmą, bet kai reikėdavo konkrečiai prisidėti prie kovos, tai atsirasdavo šimtai

Sinodinių pietų metu Chicagos reformatų bažnyčios salėje, iš k. į d.: R. PIPYNĖ, K. NEIMANIENĖ, Arv. RAMONIS, P. ŠERNAS ir St. DAGYS. Foto M. Nagio

pasiteisinimų.

Protestantiškas pasaulis puikiai suprato Korejos karo pamoką, kuriai davė savo atsakymą Antrame Visuotiniame Pasaulio Bažnyčių Tarybos suvažiavime, įvykusiame 1954 m. Evanstone, Ill., kuriame lietuvius evangelikus atstovavo kun. P. Dilys ir kurt. H. Pavilonis. Šiame suvažiavime protestantiškas pasaulis aiškiai ir griežtai pasisakė už taiką ir pasmerkė vedamą šaltojo karo politiką, kuri neišvengiamai vedė prie Trečiojo Pasaulinio karo.

Toks PBT suvažiavimo sprendimas sukėlė visame pasaulyje aštrią reakciją, ypač katalikiškuose kraštuose, nes ten buvo skatinama neišvengiamo ir būtino karo prieš komunizmą mintis. Netgi dalis konservatyvių protestantiškų Bažnyčių, nepritarę tokiam sprendimui, išstojo iš PBT ir sudarė nepriklausomą Tarp-tautinę Krikščionių Bažnyčių Tarybą, kuriai vadovavo dr. C. McIntire.

Korejos karas, o vėliau ir Vietnamo, aiškiai įrodė, kad prasidėjus karui prieš komunistinį pasaulį, Vakarų demokratijos, kur daugumoje yra susitelkę protestantai, nesulauks sau žymių talkininkų iš likusio t. v. laisvojo pasaulio, bet teks vieniems pakelti milijonines aukas ir milžiniškus nuostolius. Tad kilo klausimas, vardan ko turėtų protestantiškas pasaulis save aukoti? Ar tam, kad vietoj komunistinės tironijos iškiltų kitos rūšies tironija, nes nukraujavus protestantiškoms tautoms nebeliktų atramos likusiam demokratiniam pasauliui.

Taip buvo samprotaujama protestantiškuose sluoksniuose darant istorinį sprendimą Evanstono suvažiavime, kuris, prasidėjus atominių ginklų lenktynėms, įgavo pasaulinės politikos pobūdį. Atominiis karas atneštų sunaikinimą ne vien tiesioginiai kariaujančioms pusėms, bet gal ir visam likusiam pasauliui. Paskelbtas Antrojo Visuotinio Pasaulio Bažnyčių Tarybos suvažiavime sprendimas už taiką, netrukus rado platų pritarimą visame laisvajame pasaulyje, į kurią aktyviai įsijungė liberalų ir socialdemokratų sąjūdžiai, ir pagaliau pats popiežius Jonas XXIII su savo paskelbta enciklika "Pacem in Terris". Kova už taiką pasaulyje pakirto apgaulingą komunistinę taikos ofenzivą ir tapo Vakarų demokratijos kertiniu akmeniu pasaulinėje politikoje, kuri konsekventiškai privedė prie šaltojo karo sustabdymo ir koegzistencijos bei detentės politikos susidarymo.

Turėtų būti aišku, kodėl Vakarų demokratijos ryžtingai neparėmė Vengrijos sukilimo, Čekoslovakijos "Pragos pavasario" ar Lenkijos "Solidarumo" sąjūdžio, nes, peržengus reikalavimų ar spaudimo ribą, galima iššaukti Trečiąjį Pasaulinį karą, kurio kiekvienas atsakingas Vakarų politikas vengia. Taip pat aišku, kodėl visos iki šiol dėtos pabaltiečių pastangos atgauti savo tautoms

prarastas nepriklausomybes, nerado ir neranda didesnio pritari-
mo Vakarų demokratiniam pasaulyje, nes tai vestų į tiesioginę
konfrontaciją su Sovietų Sąjunga - į atnaujinimą šaltojo karo ir
nervinio įtempimo dėl galimo atominio karo. Šią politinę padėtį
suprato ir lietuvių evangelikų atstovai, arčiau bendradarbiavę su
protestantišku pasauliu. Tačiau, kaip anuomet, taip ir dabar, egzi-
liniai veiksniai tebelaukia karo tarp Rytų ir Vakarų, kaip vienin-
telio galimumo atgauti nepriklausomybę. Todėl kiekvieną pasisa-
kymą už taiką pasaulyje laiko pataikavimu Maskvai, o nesuteikimą
konkrečios paramos sukilusioms satelitinėms tautoms, kaip kovo-
jančių už laisvę tautų išdavimu.

Visai nebuvo imama domėn, kad prasidėjus atominiam karui
pirmu smūgiu būtų nušluota lietuvių tauta, nes jos žemė yra tan-
kiai nusėta atominėmis raketomis.

Lietuvių tautos tragizmą sudarė ne vien siautę karai jos žemė-
je ir sekusios okupacijos, bet ir jos pasimetimas kritiškuose isto-
rijos momentuose. Išgyventos tautos nelaimės ir užgulusios ka-
tastrofos atskleidė lietuvių psichiką, kurioje dominuoja ir raciona-
lūs refleksai, būdingi natūralioms tautoms; polinkis remtis tradi-
cija ir tautos mitologija; pasiduoti misticizmui ir galvojime vado-
vautis viduramžine logika, kuri tapo anachronizmu mūsų amžiuje.
Lietuviai yra nusistatę "semtis stiprybės iš praeities", bet ar ga-
lima atgyventos istorijos kategorijomis spręsti modernaus gyve-
nimo problemas?

Lietuvos evangelikai ypatingai neišsiskyrė savo samprotavi-
mais nuo tautos daugumos, nes, neturėdami savo švietimo institu-
cijų, negalėjo paruošti protestantiškai galvojančio elito, kuris būtų
sugebėjęs orientuotis Naujųjų amžių pasaulyje. Tik artimiau susi-
dūrus Vakaruose su protestantišku pasauliu, lietuvių evangelikų
tarpe atsirado intelektai, kurie sugebėjo pažinti protestantizmą
kaip istorinį reiškinį ir suprasti jo vaidmenį mūsų laiko istorijoje.

Lietuvių evangelikams, arčiau pažinus protestantiško pasaulio
nusistatymą, buvo aišku, kad Lietuva negali tikėtis didesnės pagal-
bos iš Vakarų demokratijų, kaip nesulaukė Vengrija, Čekoslovaki-
ja ir dabar Lenkija. Tokia Vakarų demokratijos politika buvo pa-
diktuota atominio karo grėsmės.

Lietuviai politikai ir šiaip eiliniai naujieji ateiviai daugumoje
yra įsitikinę, kad amerikiečiai arčiau komunizmo nepažįsta, kad
yra paskendę materializme, kad grynai pelno sumetimais parduo-
da Sovietams savo naujausią technologiją, suteikia lengvomis są-
lygomis kreditus ir savo aklumu ruošia pražūtį visam likusiam
laisvajam pasauliui. Taip samprotaudami, jie turi kilnų tikslą - at-
verti Vakarų demokratijai akis, kad pamatytų komunizmo grėsmę
kol dar ne vėlu. Nežiūrint plačiai išvystytos akcijos, vakariečiai

nerado reikalo teisintis ar aiškintis prieš jiems metamus kaltinimus ar mėginimą atverti akis.

Protestantizmas gimė kovojant prieš romėniško tipo despotizmą, paveldėtą šv. Romos imperijos ir per sekusių amžių kovas įgijo istorinį patyrimą, kaip reikia planuoti, vesti kovą net ir prieš mūsų amžiaus iškilusias totalitarinio despotizmo formas. Tautos, neperėjusios pro revoliucinių karų ugnį, neturi supratimo, kaip reikia vesti idėjines kovas prieš komunizmą, nes jų istorija rašyta vien kardu.

Protestantiškas pasaulis sugebėjo Trisdešimties Metų kare parblokti ne tik šv. Romos imperiją, bet ir dabartyje iškilusias fašizmo ir nacizmo jėgas. Tas pats istorinis patyrimas yra pritaikomas kovoje ir prieš komunizmą. Kovojant prieš bet kurios formos despotizmą, pirmą eilę reikia turėti moralinį, intelektualinį ir idėjinį pranašumą. Tokio pranašumo neturi Rytų Europos politiniai emigrantai, nes jų tautose buvo išsigalėjusios įvairaus tipo diktatūros, kurios atėmė ar varžė savų piliečių elementarines laisves ir teises. Tai buvo nusikaltimas ne vien prieš savotautą, bet tolygiai ir prieš Vakarų demokratijas. Per įvykdytus perversmus buvo sutrypiamos pačių pasirašytos demokratinės konstitucijos ir laužomos konvencijos su Vakarų demokratijomis.

Protestantizmas vadovaujasi nustatytais principais, kurie taikomi kovoje prieš komunizmą. Jokia idėja negali būti nugalyta kardu, jei neturima pranašesnių idėjų. Vadovaujantis šiuo principu, protestantiškas pasaulis, išskyrus kraštutinius fundamentalistus, nesiruošė ir nesiruošia karui prieš komunizmą, bet pasitenkina vien gynybos pozicija prieš galimą agresiją. Tai daroma sąmoningai, nes sutaupomi milžiniški kapitalai, kurie panaudojami visokeriopai pažangai bei ekonominių ir socialinių problemų sprendimui.

Pagalkomunizmo ideologų ir strategų apskaičiavimus, Vakarų Europa, netekusi kolonijų ir praradusi milžiniškus žaliavų šaltinius ir rinkas Rytuose, turėjo žlugti. Betgi Vakarų pasaulis pokario laikotarpyje pasiekė milžiniškus laimėjimus veik visose mokslo srityse, kas įgalino Vakarų demokratijų gamybą vidutiniškai padidinti šešeriopai, o Japonijoje net dešimteriopai, toli nustelbiant visus komunistinių kraštų laimėjimus, pasiektus masiniu terorui ir vergišku darbu. Šia linkme ir toliau vyksta pagrindinė kova tarp komunistinio pasaulio ir Vakarų demokratijos, vengiant atominio karo.

Šie laimėjimai įrodė laisvo žmogaus idėjinį ir dvasinį pranašumą prieš kolektyviniais varžtais suvaržytą žmogų, kuris merdi komunistinėje ir kitokių diktatūrų santvarkoje. Šiose grumtynėse protestantiški kraštai vaidina lemiamą rolę. Čia yra atsiejami svarbiausi mokslo ir technologijos laimėjimai, kurie sklinda po

visą likusį pasaulį, be kurių negali apsieiti ir komunistiniai kraštai.

Protestantiškas pasaulis, nežiūrint susidarančių sunkumų ir naujai iškylančių problemų, neprarado tikėjimo į demokratijos idėjų pranašumą prieš totalitarines ar diktatūrines sistemas. Pirmame ir Antrame Pasauliniame kare demokratinis pasaulis išėjo į karą prieš imperijas ar totalitarinius sąjūdžius vardan demokratijos idealų. Kur įkėlė koją amerikiečių karys, ten buvo atstatytos demokratinės santvarkos. Ne kitaip būtų buvę, jei tie patys kariai būtų pasiekę Rytų Europos kraštus, tame skaičiuje ir Lietuvą.

Mūsų laikų vedama kova už Rytų Europos ir bendrai už visų Sovietų Sąjungos tautų išlaisvinimą, imtinai su rusų tauta, yra kreipiama demokratėjimo linkme, kiek tai įmanoma pasiekti politinėmis ar ekonominėmis priemonėmis. Be demokratijos principų įgyvendinimo yra neįmanoma atsiekti tautos ar žmogaus laisvės, kaip tai akivaizdžiai įrodė mūsų laikų istorija. Nenuostabu, kodėl protestantiškas pasaulis daugiausia kreipia dėmesį į demokratėjimą pavergtose tautose, o ne į atstatymą prarastų nepriklausomybių.

Vakarų demokratijos laisvinimo planai yra apskaičiuoti ilgam laikotarpiui, kuriame turi subręsti komunistinės sistemos vidujinis bankrotas ir drauge iškilimas demokratiniai disidentinių sąjūdžių, panašiai į akad. A. Sacharovo. Be demokratinio sąjūdžio pasireiškimo Sovietų Sąjungoje ir satelituose negalima tikėtis išsilaikymo. Tą vaizdžiai įrodė Irano atvejis - viena diktatūros forma buvo pakeista dar žiauresne tironija. Tai galėtų atsitikti ir Sovietų Sąjungoje, jei subankrutavusių komunistinių režimų pakeistų kitos rūsies diktatūra.

Lietuvos nepriklausomybė tegalėjo atsirasti laimėjus Vakarų demokratijoms Pirmame Pasauliniame kare ir pasireiškus demokratiniam sąjūdžiui pavergtose tautose. Žlugus Vakarų Europoje demokratijai, drauge žlugo mažųjų tautų nepriklausomybės. Pasiremiant ta pačia istorijos logika, Lietuva tik tuomet gali tikėtis sulaukti laisvės, kai visoje Sovietų Sąjungoje ir pačioje lietuvių tautoje pasireikš gaivalingi demokratiniai sąjūdžiai.

Arėjas VITKAUSKAS

TIESA

Nudriskus, užguita,
išalkusi tiesa
prie rūmų tyliai verkė -
kai rūmuos jos vardu
Veidmainis su Melu
tiesos neigėjus smerkė...

ANDRIUS VOLANAS — LIETUVOS HUMANISTAS

Plintant Lietuvoje Reformacijai, o kartu su ja humanizmo kultūrai, buvo skelbiamos Lietuvos visuomenei reikšmingos filosofinės ir socialinės idėjos. Nuosaikiosios Reformacijos - kalvinizmo idėjų reiškėjas buvo Andrius Volanas, pagarsėjęs XVI a. antrosios pusės humanistas, rašytojas ir publicistas.

Andrius Volanas (lenkiškai Andrzej Wolan, lotyniškai Andreas Volanus) buvo kilęs iš silezijiečių šlėktos. Jis gimė 1530 m. Neustadte prie Primo, poznanės vaivadijoje. 1544-46 m. Volanas lankė universitetą Frankfurte prie Oderio. Jo giminaitis Jeronimas Kvileckis kvietė jį vykti su juo į Lietuvą. Mat, Kvileckis buvo paskirtas karalienės Bonos Sforzos turtų Lietuvoje tvarkytoju. Kvileckis užrekomendavo Volaną Biržų Mikalojui Radvilai, kaip asmens sekretorių. Kiek padirbėjęs pas Radvilą Biržuose ir Dubingiuose, Mikalojus Rudasis jį išsiuntė į Karaliaučiaus universitetą trims mėtomams studijuoti (1550-53 m.). Volanui grįžus mecenatas apdovanojo jį turtu, nes Volanas jam patarnavo ir kare, ir seime.

Jis buvo ištikimas Radvilos pasiuntinys pas karalių Žygimantą Augustą. Atlikdamas slaptas misijas, iš karaliaus gavo paskyrimą Lietuvoje į Ordo equestris, t. y. į riterius. Kada lenkų publicistas Stanislovas Ožechovskis savo pamflete "Quincunx" paneigė Lietuvos valstybės lygiateisiškumą su Lenkija, ir papeikė Mikalojų Radvilą Juodąjį, pastarasis liepė Volanui parašyti atsakymą. Bendradarbiaudamas su kataliku Augustinu Rotundu (Mieleškiu, 1520 - 1582), parašė 3 puslapių "Słowniczek" (eilėraščių), kuris tilpo 1564 m. parašytame "Razmowa Polaka z Litwinem" (Pasikalbėjimas lenko su lietuviu). Tai buvo atkirtis Ožechovskiui. Lenkas Volanas 1569 m. Liublino seime rėmė Lietuvos valstybingumą.

Mikalojui Radvilai Rudajam mirus, Volanas dirbo, kaip Žygimanto Augusto sekretorius. Kada naujai išrinktas karalius Henrikas Valua pabėgo iš Lenkijos, Žečpospolitos senatas Volaną nusiuntė pas vokiečių imperatorių Maksimilijoną, kaip pasiuntinį. Volanas tapo Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo deputatu. Jis buvo ir Stepono Batoro, ir Zigmanto Vazos sekretoriumi. Su diplomatinėmis misijomis lankėsi Bendzine (1588), Rygoje (1589), Maskvoje (1595) ir Livonijoje (1599).

Savo talentą ir mokslą Andrius Volanas panaudojo savo bendratikių reformatų labui. Jis siekė unijos tarp Lietuvos reformatų ir liuteronų, kad sustabdyti jėzuitų įtaką. Volanas dalyvavo reformatų su liuteronais pasitarimuose 1570 ir 1585 m. 1585 m. pa-

sikalbėjime (Colloquium), kurį suruošė kunigaikštis Kristupas Radvila Perkūnas Vilniuje, Volanas gynė Kalvino mokslą. Taipgi jis gynė protestantizmą disidentų 1599 m. susirinkime Vilniuje, kuriame buvo puoselėjama mintis susivienyti su Rytine Bažnyčia. Vilniaus reformatų sinodas 1590 m. jį išrinko knygu cenzoriumi.

Volanas draugavo su visais įtakingais ir apsišvietusiais Lietuvos disidentais, kaip J. Abromavičiumi, J. Lasickiu, Stanislovu Sudrovinu, St. Turnovskiu, A. Chrzastovskiu, V. Kriškauskiu, A. Dudičiumi ir daugeliu kitų. Net toks uolus katalikų apologetas, kaip Augustinas Rotundas, jį labai mėgo. XVI a. antroje pusėje bendradarbiaudamas su Georg Weygelium ir net su vyskupu Pacu, Volanas kovojo su Vilniuje ir Lietuvoje stipriai besiplečiančiu antitrinitarų arba arijonų judėjimu. Savo veikaluose ir disputuose polemizavo su arijonų vadu Faustu Socinu. Nors jis viešai nestojo į disputus su jėzuitais, savo raštuose jis aštriai kritikavo katalikybės ideologus: Petrą Skargą, A. Jurgevičių, A. Poseviną, S. Turijaną, Vegą ir S. Rešką.

Tikybiniais klausimais Volanas polemizavo tiek su katalikais, tiek su radikaliaisiais reformatoriais ir išleido kelioliką reformacinių raštų, daugiausia lotynų kalba. Seka, chronologine tvarka, Volano pagrindinių religinių traktatų apžvalga.

1. PARAENESIS ANDRIAE VOLANI, AD OMNES IN REGNO POLONIAE, MAGNOQUE DUCATU LITUANIAE, SAMOSA/TENIANAE VEL EBIONITICAE DOCTRINAE PROFESSORES, etc. (Andriaus Volano pamokymas visiems samosatėniškos, arba ebijonitiškos doktrinos išpažintojams Lenkijos karalijoje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir to paties autoriaus atsakymas ebijonitams iš naujo puolantiems pamokymą. 1582 m.).

Čia Volanas polemizuoja su ebijonitais teologijos klausimais. Atsispindi gnoseologinės, etinės autoriaus pažiūros, visuomeninės XVI a. pabaigos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos problemos. Puolami ebijonitai, musulmonai, judaistai, epikūriečiai. Palaikomi Martynas Liuteris, U. Cvinglis ir jų šalininkai. Skatinamas egsegezės mokslas.

2. IDOLOLARIAE LOIOLITARUM VILNENSIVM OPPUGNATIO... (Puolimas prieš Vilniaus lojoliečių stabmeldystę, taip pat pirmą kartą dabar į šviesą išleidžiamas atsakymas į naujus jų priekaištus. Parašė Andrius Volanas, Vilnius, 1583).

Polemika teologiniais klausimais. Aštriai puola jėzuitus, katalikybę, smerkia šventųjų ir jų paveikslų garbinimą. Ginamos reformatų tezės. Volanas teigiamai atsiliepia apie įžymius Renesanso humanistus Erazmą Roterdamių ir L. Vivesą. Remiamasi Lietuvos ir Lenkijos visuomeninio gyvenimo faktais, daromi istoriniai ekskursai.

PAVASARIS. Dail. inž. Vyt. TREČIOKAS, Ottawa, Kanada

3. ANDREAE VOLANI LIBRI QUINQUE. CONTRA SCARGAE IESUITAE VILENSIS SEPTEM, MISSAE SACRIFICIIQUE EIUS COLUMNAS: ET LIBRUM 12. ARTIUM ZVINGLIO-CALVINISTARUM. . . (Penkios Andriaus Volano knygos, nukreiptos prieš septynis Vilniaus Jėzuito Skargos mišių ir jų aukojimo ramsčius, taip pat prieš knygą "Dvylika cvingliečių-kalvinistų mokymų", kuriais jis siekia sugriauti apaštališkojo mokslo ir senovinės Šventosios Bažnyčios tiesą apie Viešpaties vakarienes sakramentą, pridėta tiek Volaną, tiek ir gryniosios religijos išpažintojus ginančioji kalba, nukreipta prieš Romos jėzuitą Antaną Poseviną, kurioje parodoma, jog Roma yra tapusi Babilonu. Parašė Jonas Lasickis, lenkas, savo ponui Jeronimui Filipovskiui. Vilnius, 1584).

Vėl polemika teologiniais klausimais. Palaikomas kalvinizmas, aštriai kritikuojami jėzuitai, P. Skarga ir kiti katalikų apologetikai, smerkiami arijonai. Atsispindi politinės, teisinės, etinės, iš dalies Volano filosofinės pažiūros. Samprotaujama apie daikto ir jo simbolio, simbolio bei daikto pavadinimų santykį, apie celibato įtaką į

vienuolių "amoralumą", apie leistinas religinių kryptų kovos formas bei ribas, sprendžiama religinės tolerancijos problema. Volanas remiasi bažnyčios tėvų, apaštalų, evangelikų mintimis. Ryškiai atsiskleidžia naudota argumentacija, poleminės kovos metodai ir formos. Deja, šis veikalas pilnas ištęsimų, besikartojančių pamokymų, graudenumų, priekaištų. Istorikui įdomūs yra autorius pavyzdžiai iš Vilniaus ir Lietuvos istorijos, iš kultūrinio gyvenimo.

4. APOLOGIA ANDREAE VOLANI AD CALUMNIAS ET CONVITIA. PESTIFERAE HOMINUM SECTAE, QUI SE FALSO IESUITAS VOCANT. (Andriaus Volano apologija prieš pragaištingos žmonių sektos, kurie nepagrįstai vadina save jėzuitais, intrygas ir barnius. Vilnius, 1587 m.).

Ši rašinių Volanas nukreipia prieš katalikybės ideologus jėzuitus. Kritikuojami P. Skarga, S. Turijanas, E. Vega, A. Posevinas, L. Artūras: ginami J. Kalvinas, T. Bezas, M. Liuteris. Smerkiamas velionis karalius Steponas Batoras už katalikybės rėmimą.

5. AD SCURRILEM ET FAMOSUM LIBELLUM. IESUITICAE SCHOLAE VILNENSIS. ET POTISSIMUM MALEDICI CONVICTORIS ANDREAE IURGEVITII, SACRIFICULI ET CANONICI VILNENSIS. ANDREAE VOLANI RESPONSIO. (Andriaus Volano atsakymas į jėzuitiškos Vilniaus Mokyklos ir ypač į piktžodžiaujančio burnotojo Andriaus Jurgevičiaus, Vilniaus kanauninko ir aukotojo, juokingą ir gėdingą knygelę. 1589).

6. EPISTOLAE ALIQUOT AD REFELLENDUM DOCTRINAE SAMOSATENIANAE ERROREM... (Keletas naudingų skaityti šiuo metu laiškų, atmetančių samosatėniško aiškinimo klaidą, paremiančių ortodoksinę nuomonę apie Dievišką Trejybę, Vilnius, 1592)

Čia polemiškų teologinių laiškų rinkinys, liečiąs ginčus su arijonais. Dedicacijoje J. Šemetai reiškiamas susirūpinimas dėl idėjinio kristologijos nevienalytiškumo, pergyvenama dėl galimų tragiškų pasekmių visuomenei bei atskiriems žmonėms. Laiške J. Šomanui skelbiama eschatologinė idėja, samprotaujama apie Bibliją, kuri laikoma teologinės tiesos šaltiniu. Volanas svarsto kristologijos ir kreacionizmo problemas. Polemizuoja su arijoniškomis Valentino Džentelio, Faustino Socino, J. Šomano ir kitų pažiūromis. Atsispindi požiūris į draugystę, nurodomi jos principai. Laiške J. Licinijui Namislovskiui ir atsakyme į jo laišką polemizuojama kristologiniais, sielos nemirtingumo ir kitais klausimais, propaguojamas kalvinizmas. Čia Volanas liečia žinojimo ir tikėjimo klausimą, aptaria tiesos esmę ir jos kriterijus. Pasisakoma prieš asketizmą ir celibatą, prieš alegorinę Biblijos teiginių aiškinimą, smerkiamas žmonių lengvatikiškumas. Siūloma remtis Biblijos tiesomis, patristika, M. Liuteriu, J. Kalvinu, U. Cvingliu. Kritikuojami Arijus, Origenas, M. Servetas, B. Ochinas, S. Budnis, V.

Džentilis, F. Socinas, J. Kaprinas, L. Kriškovičius ir kiti antitrinitoriai, taip pat Mikalojaus Makiavelio pasekėjai ir epikūriečiai. Volanas išdėsto savo požiūrį į A. Fryčo Modževskio, A. Dudičiaus ir kitų reformatų idėjas. Knygoje atsispindi didelė Volano erudicija, geras Antikos, Viduramžių, Renesanso autorių pažinimas, ryškus logiškas ir vaizdingas, apstus patarlių, emocijos minčių reiškimo būdas ir polinkis į moralizavimą.

7. MEDITATIO IN EPISTOLAM DIVI PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS... (Apmąstymai apie švento apaštalo Pauliaus laišką efeziečiams, kuriame pateikiama studijuoti beveik visos krikščionių religijos santrauka. Parašė Andrius Volanas. Vilnius, 1592).

Analizuojamos ir aiškinamos apaštalo Pauliaus laiško efeziečiams mintys. Calvinizmo požiūriu kritikuojama katalikybė. Dedicacijoje šalia religinės metafizikos liečiami taip pat kai kurie etiniai ir visuomeniniai klausimai.

8. IUDICIUM ANDREAE VOLANI, DE LIBELLO QUODAM STANISLAI RESCII, QUI INSCRIBITUR MINISTROMACHIA... (Andrius Volano nuomonė apie tūlo Stanislovo Reškos knygelę, pavadintą "Ministrų kova", ponui Piazecijui, Jėzaus, kaip vadinama, ordino nariui, Vilniaus kolegijoje, 1593).

Kalvinizmo požiūriu kritikuojama S. Reškos knyga "Ministrų kova", kurioje puolami reformacijos teologai. Raginama idėjinius nesutarimus spręsti argumentais ir įrodymais, o ne apkalbomis, šmeižtu ir represijomis. Pažymima, jog visiškai natūralu, kad yra ginčytinų klausimų, pačioje scholastinėje filosofijoje egzistuoja skirtingi požiūriai, skirtingi tų pačių problemų aiškinimai. Nurodomos Jono Duns Skoto, Tomo Akviniečio, V. Okamo, realistų, racionalistų ir nominalistų koncepcijos-sąvokos. Kas tikrai sveikintina, yra Volano samprotavimas, kad turėtų būti korektiškas polemizavimas.

9. ANDREAE VOLANI AD BEATISSIMUM PATREM, D. HIPPOLYTUM ALDEBRANDINUM, CARDINALEM OLIM, ET SUMMUM ECCLESIAE ROMANAE POENITENTIARIUM, NUNC AUTEM PONT. MAX. ELECTTUM, ORATIO. (Andrius Volano kalba Palaimintajam Tėvui Ponui Ipolitui Alderbrandiniui, buvusiam kardinolui ir Romos Bažnyčios vyriausiajam penitenciarijui, o dabar išrinktam Aukščiausiuoju kunigu. 1593).

Volanas rašo, kad vadovaujantis kalvinizmo principais, atsisakoma paklusti popiežiui, reikšti jam pagarbą, nors jis pasižymėtų tauriomis dvasinėmis savybėmis, moraline jėga. Volanas šią poziciją motyvuoja pavyzdžiais iš Europos visuomeninio gyvenimo permainų, taip pat politiniais ir moraliniais argumentais.

Volanas rašė ir valstybiniais bei visuomeniniais klausimais. Svarbiausias jo visuomeninių klausimų veikalas buvo "De liberta-

te politica"(Apie politinę laisvę, kuriame reikalavo didesnių teisių valstiečiams ir miestiečiams, ir pasmerkė visuomenėje įsigalėjusias vdas.

Seka Andriaus Volano pagrindinių politiniais ir visuomeniniais klausimais veikalų apžvalga:

1. DE LIBERTATE POLITICA SIVE CIVILI LIBELLUS LECTU NON INDIGNUS. AUTORE ANDREA VOLANO. (Įdomi skaityti knygelė apie laisvę arba politinę laisvę. Parašė Andrius Volanas, Krokuva, 1572).

Šis politinis traktatas nagrinėja laisvės problemą. Smerkiamą tironiją, voliuntarizmas, anarchija. Analizuojamos luomų funkcijos ir valstybinės laisvės. Kritikuojami įstatymai apie žmogūdystę, reikalaujama pagerinti įstatymų leidimą, sustiprinti jų vykdymo kontrolę. Atsispindi humanistinės Volano pažiūros, nemaža erudicija. Dažniausiai remiamasi antikios politinių veikėjų, filosofų, rašytojų mintimis, tačiau netrūksta nuorodų ir į viduramžių bei renesanso autorius. Be politinių - liečiami gnoseologijos, etikos, estetikos klausimai. Itin ryškiai estetiniai Volano principai atsispleidžia dedikacijoje M. J. Radvilai, kaip antai: polinkis į metaforų, hiperbolių, palyginimų, kreipinių vartojimą, vaizdingumo siekimas, ekskursai į Lietuvos istoriją, gausus antikinių vaizdinių naudojimas. Dedikacijoje Volanas nurodo, kad esąs išauklėtas Radvilų rūmuose ir kad tapęs Lietuvos piliečiu. Proreformacinė Volano orientacija traktate dar neryški.

2. ILLUSTRUM AC MAGNIFICUM VIRO, DOMINO NICOLO MONVIDO DOROHOSTAYSKI, PALATINO POLOCENSI, ETC. (Šviesiam ir įžymiam vyrui, ponui Mikalojui Monvidui Dorohostaiskiui, Polocko vaivada, Volkovisko, Liepelės, Veliuonos, Šereševio, Gondino ir kt. valdytojui, savo gerbiamam ponui. Loskas, 1577).

A. Fryč Modževskio veikalo "Apie Žečpospolitos pataisymą" vertimo į lenkų kalbą įžanga - dedikacija, kurioje liečiami politiniai, teisiniai etniniai klausimai. Kritikuojami Lietuvos ir Lenkijos teismai, teisėjai ir įstatymai, ypač diskriminacinis įstatymas dėl žmogūdystės, siūloma tobulinti įstatymų leidimą.

3. ORATIO FUNEBRIS IN LAUDEM ILLUSTRIS: PRINCIPIS, NICOLAI RADIVILI DUCIS IN DUBINKI AC BIRZE, PALATINI VILNENSIS ET EXERCITUUM MAGNI DUCATUS LITUANIAE SUPREMI PRAEFECTI. . . (Nekrologas šviesiausiojo valdovo, Dubingių ir Biržų kunigaikščio, Vilniaus vaivados ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenės vyriausiojo vado Mikalojaus Radvilo, mirusio 1584 metų balandžio 27 dieną Vilniuje, garbei, parašė Andrius Volanas. Vilnius, 1588).

Aukštinant Mikalojų Radvilą ir jo giminę, Volanas atsiskleidžia savo politines, religines ir etines pažiūras. Būdinga istorinis žmo-

gaus gyvenimo, jo visuomeninės paskirties ir veiklos suvokimas. Pabrėžiama tarnavimo visuomenei svarba.

4. ORATIO AD INCOLAS REGNI POLONIAE, QUA IMMINENTE METU BELLI TURCICI, AD POENITENTIAM INVITANTUR. PER ANDREĀM VOLANUM SCRIPTA. (Kalba Lenkijos karalijos gyventojams, kuria jie, gresiant karo su turkais siaubui, raginami atgailauti. Parašė Andrius Volanas. Vilnius, 1585).

Naudojantis gresiančio karo su turkais baime, daromas ideologinis bei psichologinis spaudimas arijonams ir katalikams, propaguojamas kalvinizmas. Turkų agresija aiškinama kaip Dievo kerštas Lietuvai ir Lenkijai. Tą kerštą užtraukę arijonai su katalikais savo moraliniu ir religiniu smukimu. Volanas čia naudoja estetiškes išraiškos priemones.

5. ORATIO AD ILLUSTRISSIMOS PRINCIPES REVERENDISSIMOS ET MAGNIFICOS DOMINOS, INVISTISSIMI ROMANORUM IMPERATORIS RUDOLPHI, ET SERENISSIMI POLONORUM REGIS SIGISMUNDI LEGATOS, AD BENDZINUM PACIS CONSTITUENDAE CAUSA CONGREGATOS. (Kalba aukščiausiems didžiūnams. Garbingiausiems ir kilniausiems ponams. Nenugalimojo Romos imperatoriaus Rudolfo ir šviesiausiojo Lenkijos karaliaus Zigmanto pasiuntiniams, susirinkusiems į Bendziną dėl taikos sudarymo. 1589).

Propaguojama draugystės ir bendradarbiavimo tarp Lietuvos ir Lenkijos, Čekijos, Austrijos ir kitų kaimyninių valstybių idėja. Pasisakoma prieš agresyvius karus, tautų ginčus, ginčijamus klausimus siūloma spręsti derybomis. Samprotaujama apie karaliaus paskirtį bei apie jo rinkimų principus. Reikalaujama griežtai bausiti valstybinius nusikaltėlius. Ryškūs humanizmo ir racionalizmo elementai.

6. ORATIO AD SPECTABILEM SENATUM ET UNIVERSAM CIVITATEM REGENSEM. . . (Karaliaus sekretoriaus Andriaus Volano kalba puikiam Rygos senatui ir visam miestui, pasakyta įžymių ir kilnių ponų karaliaus komisarų (commissariorum) - Severino Bonerio, Bieco kasteliono ir t. t. . pono Leono Sapiehos, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kanclerio ir t. t. vardu. Prie jos yra prijungta Rygos sekretoriaus Dovydo Hilcheno 1589 metų rugsėjo 7 dienos kalba, kurioje jis Rygos senato ir miesto vardu atsaiko įžymiems ir kilniems ponams komisarams. Ryga, 1589).

Čia Volanas nagrinėja Rygos miesto santykius su Žečpospolitos karaliaus valdžia. Užsiminus apie dievišką karaliaus valdžios kilmę, reikalaujama drausmės ir paklusnumo karaliui, pasisakoma už luomų darną, prieš anarchiją, neramumų kėlėjams grasinama griežtomis bausmėmis. Tam, kad būtų patraukti gyventojai, Volanas siūlo kai kuriems asmenims taikyti švelnesnes bausmes.

7. ORATIO ANDREAE VOLANI AD EQUITES REGNI POLONIAE MAGNIFIQUE DUCATUS LITHUANIAE, IN COMITIBUS CRACOVIAE. . . (Andriaus Volano kalba Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorams, susirinkusiems 1595 metų vasario 6 dieną Krokuvėje į susirinkimą, skirtą karinei są-

Rugiapiūtės atgaiva.

Dail. V. Jurkūnas

jungai su Romos imperatoriumi Rudolfu prieš Turką sudaryti. (Vilnius, 1595).

Čia Volanas nagrinėja politinius klausimus. Bajorai laikomi tėvynės gynėjais. Raginama suvienyti krikščioniškų valstybių - Austrijos, Vengrijos, Čekijos, Vokietijos, Lenkijos ir Lietuvos karines jėgas turkų agresijai atremti. Nurodoma turkų žiaurumas ir nusikaltimai. Religija laikoma vienijančia valstybės jėga, jungtimi. Pasisakoma už taiką ir draugystę su Maskva. Visuomenei naudinga veikla iškeliamą aukščiau už garbę ir turtus.

8. ANDREAE VOLANI DE VITA BEATA SIVE SUMMO HOMINIS BONO DIALOGUS. (Andriaus Volano dialogas apie palaimingą gyvenimą arba aukščiausiąjį žmogaus gerį. Vilnius, 1596 m.)

Ūkanotos vandenyno pakrantės" (aliejus).

Dail. inž. H. Pavilonis.

Volanas čia parašė filosofinį traktatą, kuriame renesansinio humanizmo ir kalvinizmo požiūriu sprendžiama gyvenimo prasmės problema, nagrinėjami etiniai klausimai.

9. ORATIO AD ILL. DOMINOS COMMISSARIOS CIVITATIS RIGENSIS HABITA A VIRO CLARISSIMO ANDREA VOLANO ORATORE EXIMIO. (Didžiai garsaus vyro ir išytaus pasiuntinio Andriaus Volano kalba, sakyta šviesiausiems ponams Rygos miesto komisarams. Ryga, 1599).

Teisingų įstatymų ir griežto jų laikymosi propagavimas, raginant švelninti priešišumą tarp luomų, pasisakant už visų visuomenės narių tarpusavio pasitikėjimą ir bendradarbiavimą. Siūloma daryti kompromisinių nuolaidų valstiečiams ir miestiečiams, vykdyti saikingai demokratinę politiką. Visuomeninė vienybė laikoma valstybės galios, pajėgumo atremti užsienio agresiją pagrindu. Volanas smerkia įsigalėjusios Lenkijoje ponijos ir bajorų voliuntarizmą, barbariškumą, kitų luomų niekinimą, beprasmišką dėl menkiausio preteksto beteisių pavaldinių baudimą ir žudymą. Rekomenduojama Rygos miesto valdžiai įgyvendinti Livonijoje visų visuomenės narių lygybės prieš įstatymą principą, pagal kurį už vienodus nusikaltimus visi būtų vienodai baudžiami.

Prieš gyvenimo galą Volanas dar mėgino suderinti kalvinišką moralę su valdovui prideramom dorybėm. 1608 m. Dancige jis išspausdino: "De Principe et propriis eius virtutibus authore Andrea Volano" (Apie Valdovą ir jam būdingas dorybes). Tai buvo 7 skyrių filosofinis traktatas, kuriame kalvinizmo požiūriu nagrinėjami politiniai, teisiniai ir etiniai klausimai. Pastariesiems skiriama daugiausia dėmesio. Taipgi Volanas lieté religinės metafizikos problemas.

Tačiau Lietuvos valstybingumo minties istorijoje svarbiausias jo veikalas vis vien buvo 1572 metais parašytas "De Libertate Politica". Čia jis teisingai smerkė didikų saualę, gynė vidutinės bajorijos interesus. Volanas pasisakė už konstitucinę monarchiją ir religinę toleranciją. Pasisakė už politines bajorijos laisves. Jis ir buvo demokratinės minties pradininkas Lietuvoje ta prasme, kad tikėjo į visuotinės lygybės prieš įstatymus principą. Skelbė visuomenės sutarties teorijos pradus.

Andrius Volanas vadovavosi sveiku protu, racija. Atidžiai gilinosi į rūpimus teorinius klausimus (pvz. kristologijos ir kreationizmo problemas), tiek ir konkretybes, aktualių gyvenimo uždavinių sprendimą. Savo raštuose buvo linkęs į pamokymus ir moralizavimą. Be mokslinių, teologinių ir visuomeninių raštų, Volanas parašė nemaža proginių kalbų, oracijų, daugiausia lotynų kalba. Labdaringas buvo visiems be konfesinio skirtumo. Jis mirė Bijutiškių kaime, arti Vilniaus, 1610 m. sausio 6 d., sulaukęs 80 me-

ty amžiaus.

LITERATURA:

1. Michael Balinski, "Andrzej Wolan, jego życie uczone i publiczne". Pisma historyczne, 3 Tomas, Varšuva, 1843.
2. E. Jarra, "A. Wolan, Administrator, Philosopher and Jurist", Studies in Polish and Comparative Law, Londonas, 1945.
3. J. Lukaszewicz, Dzieje kosciolow wyznania helweckiego w Litwie, Tomas 1-2, Poznanė, 1842-43.
4. Ingė Lukšaitė, "A. Volano pažiūros į visuomenės kilmę, struktūrą ir teisės funkcijas", Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Darbai, A Serija T 2 (27), Vilnius, 1968, pp 57-73.
5. A. Varanavičius, "Volanas", Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai, I Tomas, Vilnius, 1980.

VENGRŲ VYSKUPAS BIRŽUOSE

Pasaulio Reformuotų Bažnyčių Sąjunga (WARC, angliškai - World Alliance of Reformed Churches) jau 15 metų stengėsi aplankyti reformatų bažnyčias, kurios po 2-jo Pasaulinio karo atsidūrė Sovietų Sąjungos ribose, tai Karpatų - Ukrainos ir Lietuvos Ev. Reformuotų Bažnyčios. Karpatų-Ukrainos Bažnyčia turi 81 parapiją ir yra aptarnaujama 5 kunigų. Tautiniai - daugumoje yra vengrai.

Dar tuo metu, kada WARC generaliniu sekretoriumi buvo mūsų Bažnyčios garbės kuratorius dr. Marcel Pradervand, Sąjunga darė žygius gauti iš Maskvos leidimą aplankyti Biržus ir bendratikius Karpatų-Ukrainoje. Taip pat dabartinis generalinis sekretorius dr. Edmond Perret du kartus yra prašęs vizos, bet be rezultatų. Tik po to, kai Sąjungos prezidentu tapo Princeton Teologijos Seminarijos prezidentas prof. J. I. McCord, Sovietų Sąjunga davė jam 1980 m. sutikimą aplankyti reformatus Lietuvoje. Deja, tas sutikimas staiga buvo per Sovietų ambasadą Washington DC atšauktas, vos 2-3 d. prieš numatytą kelionę. Priežastis nebuvo nurodyta. Vyrauja nuomonė, kad atšaukimo priežastis galėjo būti entuziastiškas popiežiaus Jono Povilo II tuo laiku priėmimas Lenkijoje. Galbūt Sovietų Sąjunga nenorėjo antrojo entuziastiško priėmimo Karpatų-Ukrainoje ir Lietuvoje.

1980 m. rugpjūčio mėn. WARC Vykdomojo Komiteto posėdžio metu jo nariai norėjo arčiau susipažinti su mūsų Bažnyčios padėtimi Lietuvoje ir prašė, tame posėdyje dalyvavusių, kun. P. Dilį pa-

*Jordinacijos pamaldas: iš k. į d.: vysk. Karoly TOTH, diak. Petras ČEPAS, už jų
suprnt. kun. Povilas JAŠINSKAS, vysk. Jonas KALVANAS, rusų ortodoksų vysk.
Biržuose VIKTORIN ir kt.*

daryti atitinkamą pranešimą. Tame posėdyje dalyvavo ir WARC vicepirmininkas vengrų vyskupas Karoly Toth. Jis taip pat yra Sąjūdžio už taiką tarp krikščionių skleisti prezidentas. Kun. Dilys baigė savo pranešimą prašydamas, kad WARC Vykdomasis Komitetas užmegztų tiesioginį kontaktą su bendratikiais Lietuvoje. Privačiame pasikalbėjime su vyskupu Toth kun. Dilys pakartojo mūsų Bažnyčios JAV ir Kanadoje prašymą - neužmiršti reformatų Lietuvoje. Vyskupas Toth pažadėjo būtinai tą reikalą pozityviai sutvarkyti.

1981 metais, spalio mėn. 3-4 d. d., pats vyskupas Karoly Toth, kaip vienas iš WARC vicepirmininkų, atvyko į Biržus. Apie tai jis pranešė "Reformed Press Service" Ženevoje, No.198. 1981 m. lapkričio mėn. ir No.200. 1982 m. sausio mėn. Pagal tą pranešimą, Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčiai dabartiniu metu

priklauso apie 12.000 narių. Jie yra aptarnaujami dviejų kunigų-
superintendente kun. Povilo Jašinsko ir kunigo Petro Čepo. Bažny-
čiai priklauso 5 mažos parapijos. Bažnyčia egzistuoja nuo 16-tojo
amž. ir tebėra iki šiol, nors pergyveno kontrreformaciją. Vyskup.
Toth pabrėžė, kad iki šiol Biržų nebuvo aplankęs niekas iš WARC.
Iškilmingos ekumeninės pamaldos gyvenantiems evangelikams
įvyko spalio 4 d., kuriose dalyvavo apie 2000 žmonių. Superinten-
dentui kun. P. Jašinskui prašant (jis yra 92 metų amžiaus ir pa-
maldų jau nebelaiko), vyskupas Toth iššventino kun. P. Čepą jo ipė-
diniu ir pasakė išpūdingą pamokslą, perduodamas širdingus sveiki-
nimus nuo WARC. Žmonės buvo giliai sujaudinti vyskupo K. Toth
atvykimu. Jis, arčiau susipažinęs su Reformatų Bažnyčios padėti-
mi Lietuvoje, pagyrė brolius liuteronus, kurių 25 parapijos remia,
kiek gali mažąją Reformatų Bažnyčią. Liuteronų Bažnyčios Lietu-

Diak. Petras Čepas ordinuojamas kunigo pareigoms Biržuose 1981 m. spalio 4 d. Ordinaciją pravedė vengrų reformatų bažn. vysk. Karoly TOTH (su knyga rankoje), asistuojant vysk. Jonui Kalvanui.

voje vyskupas Jonas Kalvanas dalyvavo pamaldose Biržuose ir buvo vertėju. Be to, vyskupas Toth buvo sužavėtas architektūriniu Biržų bažnyčios pastatu. Viduje bažnyčia jau remontuota parapijiečių lėšomis, bet dabartiniu laiku būtinai yra reikalingas ir išorinis remontas. Parapijai Biržuose trūksta lėšų ir ji ieško materialinės paramos iš kitų reformatų pasaulyje. Vysk. Toth savo pranešime kreipiasi į reformatų bažnyčias, kad jos remtų Lietuvos Reformatų Bažnyčią ir tuo parodytų, kad reformatai pasaulyje sudaro vieną šeimą. Pradžia jau padaryta. Sužinojusi iš vyskupo Toth apie padėtį Biržuose, viena didesnė reformatų parapija Budapešte, Vengrijoje, "adoptavo" reformatų parapiją Biržuose, kaip globotinę (Sister-Church).

Vyskupo Karoly Toth atsišaukimas (RPS-Reformed Press Service, No. 200 January 1982, pusl. 5) yra ypatingai mums reformatams lietuviams, gyvenantiems laisvajame pasaulyje, rimtas priminimas, kad mes darytume atitinkamus žygius padėti išoriniai remontuoti mums visiems žinomą ir taip brangų pastatą.

Kun. P. Dilio pranešimas Chicagos parapijai 1982. II. 21 d.

Dalyvavę ordinacijoje kunigai: iš k. į d.: supernt. kun. P. JAŠINSKAS, vysk. K. TOTH, vysk. J. KALVANAS ir vysk. VIKTORIN.

KUN. EUGENIUS GERULIS

MIELI BROLIAI IR SESĖS TĖVYNĖJE

Didysis Penktadienis yra didi diena. Neįmanoma šios dienos istorinio, metafizinio ar teologinio turinio prideramai sutraukti į kelis žodžius.

Didysis Penktadienis - tai krikščionybės viršūnė! Ši istorinė diena yra lygiai didinga tiek savo šviesiosios viršūnės aukščiu, tiek nuostabi ir savo tamsiosios bedugnės gyliu.

Kristui mirštant, tame istorijos šturpiausiame momente, buvo atliktas istorijoje palaimingiausias žygis! Jei Kristaus velykinis prisikėlimas yra Jo visos misijos patvirtinimo antspaudas, tai Kristaus mirtis ant kryžiaus yra tos misijos kulminacinis taškas, žygio tikslas, viso reikalo esmė. Mirdamas Kristus savo paskutiniu žodžiu "ATLIKTA", lyg dangišku antspaudu, šią tiesą patvirtino (Jn 19: 30; Mk. 15: 37; Mt. 27: 50).

Žodyje "ATLIKTA" išsipildė Šventraščio pranašystės. Išsipildė Dievo senieji pažadai, ištarti amžių slinktyje nuo Adomo - Jievos laikų iki Zacharijo - Marijos dienų.

Anas Didysis Penktadienis įvyko seniai, beveik prieš 2,000 metų. Ką toji istorinė diena mums reiškia šiandieną?

Kristaus žodis "ATLIKTA" liečia praeitį, dabartį ir ateitį. Tas žodis nėra abstraktus, jis tiesioginiai liečia tave ir mane. Jis lie-

Kun. E. GERULIS Toronte, Evangelikų bažnyčioje.

čia kiekvieną iš mūsų individualiai.

Anuomet gelbėti mus iš pražūties Dievas siuntė mums Gelbėtoją Jėzų Kristų, kuris, tobulai vykdydamas Tėvo valią, pilnai atliko Jam pavestą uždavinį. Savo nekaltu krauju nuplovė mūsų nuodėmes, savo auka atstatė taiką tarp dangaus ir žemės. Savimi nutiesė mums kelią Dievop.

Kaip anuomet, taip ir dabar mylintis Kristus nori mums broliškai padėti. Jis nereikalauja iš mūsų fariziejiško ar mistiško pamaldumo, negatyvaus asketiškumo ar mechaniškai kalbamų maldų. Neužtenka būti dosniu parapijos nariu, žymiu bažnyčios mecenatu. Negana atmintinai mokėti katekizmą, ar filosofiniai formuluoti bažnytines dogmas, ar net būti teologinių doktrinų bei bažnytinių kanonų žinovu.

Dievui artesnis nuolankus vaikutis, negu pasipūtęs filosofas. Dievo akyse mūsų geri darbai - tik skolos mokėjimas, o ne Jo malonės užsitarnavimas. Išganymas atsiekiamas ne per žmogaus išdidžias pastangas - nuopelnus, o tik per Dievo malonę.

Kristus nori, kad mes, mylėdami Dievą ir artimą, priimtume Jį savo širdin ne kaip teoriją, o kaip asmenį, kaip savo mylimą brolių, savo Gelbėtoją ir Viešpatį. Jis trokšta, kad mes savo mintimis siektume Jį vis labiau pažinti, o savo gyvenimu - sektume Jį, dvasiniai į Jį panašėdami. Ap. Povilo žodžiais tariant - mes privalome Kristumi apsirengti.

Apsireiškime Jonui 3:20 Kristus sako: "Štai aš stoviu prie durų ir beldžiu: jei kas išgirs mano balsą ir atvers duris, aš pas jį užeisiu ir vakarieniausiu su juo, o jis su manimi. Nugalėtoju aš leisiu sėstis greta manęs savo soste, panašiai ir aš nugalėjęs sėdasi šalia savo Tėvo Jo soste."

Prabėgomis apmąstę Golgotos paslaptį, nuolankiai dabar kreipkimės į mūsų Viešpatį malda:

Mūsų mylimas dangiškasis Tėve! Šventosios Dvasios vedini, mes dievobaimingai prašome: padėk mums užgirsti Kristaus balsą; padėk mums atverti šalčiu ir abejonėmis užsklęstas mūsų širdies duris; padėk mums nuoširdžiausiai ištarti pakvietimo žodžius: "Viešpatie, ateik!" To mes meldžiame Tavęs, o mūsų mylimas dangiškas Tėve, tavo amžinai garbei bei lietuvių tautos džiaugsmui ir laimei.

P. S. Washingtono "Amerikos Balsas" radijo vadovybės pakviestas, kun. E. Gerulis jau kelintą kartą tarė religinių žodžių lietuvių tautai Kalėdų proga. Čia skaitėme mūsų kunigo žodį, pasakytą Lietuvai 1982 m. balandžio 9 d., Didžiojo Penktadienio proga.

RED.

ALEKSANDRA VAISIŪNIENĖ

PAS BROLIUS ESTUS VENEZUELOJE

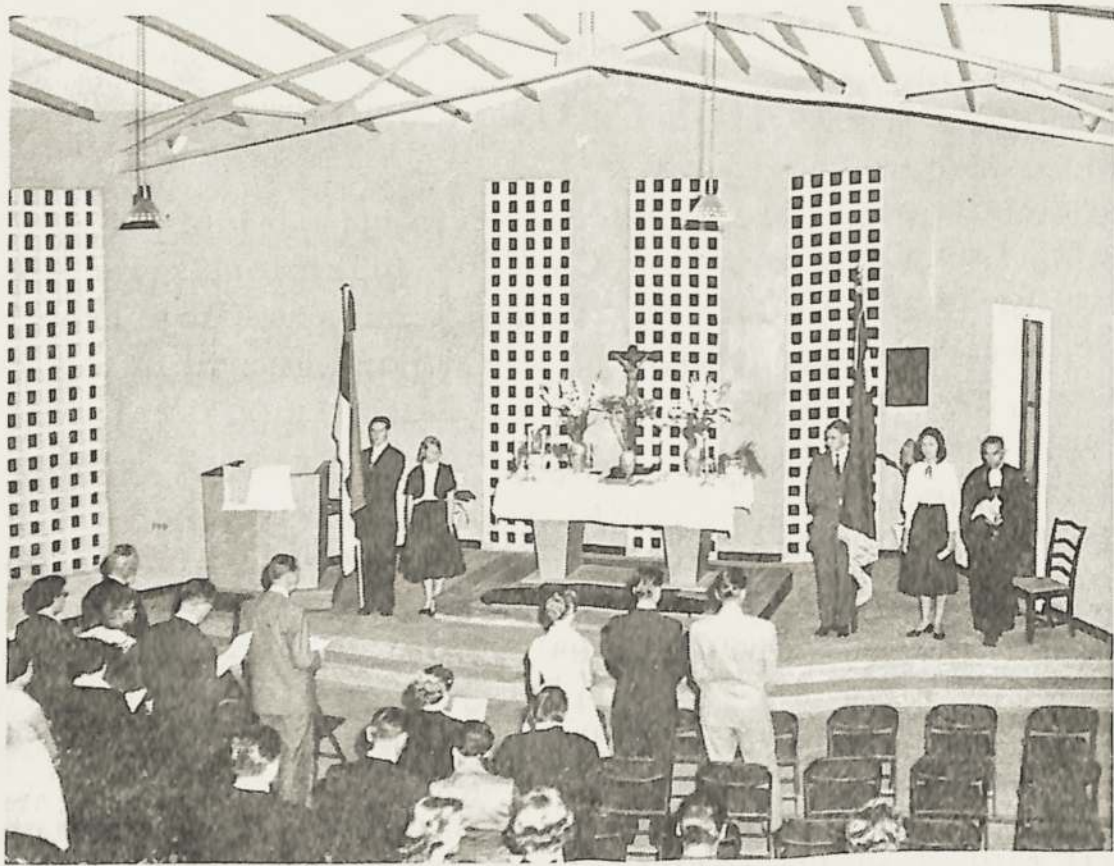
Vėsus sausio mėn. 31 d. 1982 m. rytmetį, leidžiuos į Caraco priemiestį Los Chorros. Los Chorros priemiestis yra vienas iš senųjų ir turtingųjų miesto rajonų, paskendęs vešlioje tropiko augmenijoje, Avilos kalno papėdėje. Turi porą gražių parkų, muziejų ir krentantį iš Avilos kalno vandens šaltinį, kur karakiškiai atvažiuoja su bonkomis parsivežti gerimui natūralaus mineralinio vandens.

Šioje gražioje miesto dalyje, trumpame akligatvyje gyvena estų kolonijos pirmininkas Heino Jarve Parsepp. Įėjus į vilos vidų krenta į akis gražiai įrėmuoti paveikslai, daugiausia piešti estų dailininkų, kuriuose atvaizduoti Estijos gamtos vaizdai. Turi nupieštą net savo tėviškės ūkį, kuris šiandieną priklauso bendram kolchozui.

Toliau - rečiau sutinkamas vaizdas: buto baldai nustatyti varpeliais, ir kiek jų daug! Pirmiausia pasiteiravau pas šeimininką,

Estų kolonijos pirmininkas Heino Jarve PARSEPP.

Estų Nepriklausomybės šventės minėjimas mišrių tautų svetainėje.

kokią reikšmę turi tiek daug pririnktų varpelių, sudėliotų ant baldų? Malonus šeimininkas man atsakė, kad jo a. a. žmona, kaip ir įvairūs kolekcionieriai daro, rinko varpelius. Varpeliai yra įvairaus dydžio. Visi labai simpatiški ir gražiai atrodo. Nekurie iš jų brangūs, pagaminti iš porcelano, sidabro, šlifoto stiklo, keramikos, vario, kristalo, stiklo, paausuoto metalo ir kitų man nepažįstamų medžiagų.

Pirmiausia užklausiu pirmininką Jarvį, kiek Estijos sostinė prieš karą turėjo gyventojų? Taline - sostinėje - apie 250.000 gyventojų. Estija yra apsupta gražios gamtos prie Baltijos jūros, Peipaus ežero ir Suomijų bei Rygos įlankos.

Šiandieną tautos padėtis labai slegianti, taip pasakoja grįžę estai iš savo tėvynės. Gatvėse girdėti rusų kalba, didelėse įmonėse vadovauja rusai, mityba nepakankama, prie maisto krautuvių stovi eilė žmonių, kad gavus nusipirkti maisto produktų. Tai "rojus", kuri norima mums įpiršti.

Estijos valstybė praeityje buvo išvysčiusi aukštą kultūrą. Tauta turi turtingą praeities istoriją. 1632 metais, Gustavas Adolfas buvo įkūręs akademiją, kuri vėliau virto visam pasauliui žinoma mokslo institucija - Tartu (Dorpato) universitetu.

Estija pasižymi originalia savo statyba - istorinėmis pilimis, tvirtovėmis ir kt. Taline yra puikus nežinomam kareiviui pastatas ir imponuojantis valstybės teatras.

Estų kolonijos pirmininko duktė ELSA.

Didžioji estų dalis į Venezuelą pradėjo atvažiuoti 1946-1947 m. Važaiavo iš Vokietijos, Austrijos ir Švedijos. Keletą metų vėliau atvažiavo į Venezuelą keletas estų šeimų iš Hong Kongo, kurios ten buvo globojamos tarptautinių religinių organizacijų. Dar neprasidėjus antrai masinei estų imigracijai, Venezueloje jau nuo anksčiau gyveno kelios estų šeimos iš senųjų imigrantų laikotarpio. Jų tarpe buvo dvi estės, kurios miesto centre turėjo moterų kirpyklą. Šiuo metu Venezueloje gyvena apie 300 estų.

Estai Venezueloje nėra organizuoti, nes yra išsibarstę po visą Venezuelą. Carace turi išsirinkę valdybos pirmininką, kuris vadovauja estų kolonijai jau daugelį metų. Visi juo yra patenkinti ir nemano rinkti naujos valdybos. Heino Jarvos Parsepp vadovauja savo kolonijai, galima sakyti, įsisenėjimo teisėmis. Užregistruotos bendruomenės neturi. Susirenka pagal reikalą aptarti numatomus atlikti reikalus. Didesniems uždaviniams atlikti, prisijungia prie latvių ir lietuvių. Per praeitų metų lietuvių suorganizuotas ekumenines pamaldas, dalyvavo kaip senimas, taip ir jaunimas.

Keletą kartų teko stebėti estų jaunimą, kuris sudarė malonų įspūdių, ypač gražios estų mergaitės, kurios greitai atkreipia žiūrovo dėmesį.

Viešame gyvenime savo veikla nepasirodo, kadangi maža grupė. Šiaip gyvena daugiau užsidarę savųjų ratelyje.

Estų imigrantai Venesueloje yra įvairių profesijų: ekonomistai, prekybininkai, farmaceutai, veterinarijai, inžinieriai, mokytojai, medicinos personalas, universiteto profesoriai, mikrotechnikai ir kitoki. Dalis estų, kaip ir latvių bei lietuvių, kurie buvo nepatenkinti čionykščiu gyvenimu ir nesurišti nejudomu turtu, išvažiavo į Kanadą ar Šiaurės Ameriką.

Venesueloje yra mirę apie 20 asmenų (tai mažas skaičius palyginus su lietuviais, kurių mirė apie 200).

Šiandieną estų šeimų padėtis Venesueloje yra mišri, maišyta su venezueliečiais ir kitų tautų gyventojais. Iš maždaug 13 šeimų, turi apie 50 vaikų, iš kurių tik maža dalis kalba astiška. O jau jų vaikai visai nebekalba, atsako tik kelis estiškus žodžius. Nutautėjimas didelis, todėl jų tėvus smarkiai slegia ši atsitolinimo nuo savo tautos padėtis, nors tėvai stengiasi iškiepyti savo vaikams tautos meilę, kad ir svetima kalba. Pasirodo, kad visų Baltijos kraštų išeivių nutautėjimo padėtis vienoda. Visus slegia tie patys rūpesčiai dėl savo tautybės išlaikymo.

Estų kolonija religiniai taip pat įvairi. Ir pas juos yra liuteronai (vyraujanti dauguma), ortodoksai ir kitos mažesnės religinės grupės. Savo kunigo Venesueloje neturi, todėl yra prisiglaudę prie įvairių tautų Bažnyčių. Turi mišrioms tautoms kunigą protestantą, kuris aptarnauja estus ir kitų tautų evangelikus. Prie pirmos komunijos vaikus paruošia tas pats mišrių tautų kunigas. Estų tautiečiai yra religingi ir prisilaiko religinio kulto.

Estai Venesueloje taip pat neturi savo spaudos. Skaito estų kalba laikraščius, išeinančius Šiaurės Amerikoje, Kanadoje, Australijoje ir Švedijoje.

Viso laisvajame pasaulyje gyvena apie 200.000 estų. Jie, kaip čia Venesueloje, taip ir kitur yra gerai išikūrę. Čia, Venesueloje, tie estai, kurie metėsi į prekybą, šiandieną patogiai gyvena. Čia yra įsisteigusi "Aco" makinarijos bendrovė, kurios kapitalas siekia 250.000.000 bolivarų (58.100.000 dolerių). Daugumas akcininkų yra estai ir kompanijos prezidentas yra taip pat estas.

Šios kompanijos įsteigėjai buvo du estai diplomatai, atvykę iš Vokietijos. Jie pasiliko gyventi Venesueloje. "Aco" kompanija turi makinarijos fabrikus provincijoje bei skyrius Carace ir kitur.

Tie estai, kurie moka vokiškai, naudojami vokiečių kolonijos kunigu, lankosi į vokiškas evangelikų pamaldas ir vaikus pirmai komunijai paruošia taip pat vokiečių kunigas.

Estų tautos kalba labai sena, priklauso suomių ugrų vakarinei grupei, taip pat Baltijos jūros suomiams. Jų kalba siekia prieš Kristaus gimimo laikotarpį. Tautinio atgimimo laikotarpis jau buvo prasidėjęs 1860 metais, įgijęs masinį pobūdį Livonijoje. Estai verčiasi pramone ir žemdirbyste.

Estijoje auga kai kurie reti medžiai ir augalai, kurie Europoje ir Lietuvoje yra retenybė. Čia yra beržo rūšis - keružis, ir mums nežinoma aviečių rūšis tekšė. Taip pat auga dar ir kitų retų augalų rūšys, kurios yra retai užtinkamos kituose Europos kraštuose.

Baigiantis pokalbiui, padėkojau maloniam estų kolonijos pirminkui Heino Jarvis už įdomias žinias iš jų kolonijos gyvenimo. Palinkėjau, kad visi pabaltiečiai jungtumės bendram mūsų tautų išlaisvinimo darbui. Pasiguodėm, kad netolimoje ateityje ateis diena, kada jų ir mūsų tauta bus laisvos ir nepriklausomos.

Caracas, Venezuela, 1982. II. 8 d.

ALENA DEVENIENĖ

Pernai Los Angeles lietuvių visuomenė plačiai atžymėjo mūsų mielos kuratorės Alenos Vileišytės-Devenienės gyvenimo deimantinę sukaktį ir jos ilgų metų šakotą veiklą lietuvių tautai. Minint sukaktį Kolegija, dvasiškiai ir reformatai žodžiu ir raštudalyvavo jubiliatės minėjime, kuris vėliau buvo aprašytas spaudoje. Norime dar čia, savųjų tarpe, kukliu žodžiu papildomai atžymėti jos kilnią asmenybę ir jos savitą gyvenimo kelią.

Alena Vileišytė gimė Vilniuje Didžiojo Vilniaus seimo metu, kuomet atgimstanti lietuvių tauta iš pogrindžio išžengė į viešą politinį gyvenimą. Jos tėvas Jonas Vileišis, kaip ir jo broliai Antanas ir Petras Vileišiai, suvaidino ypatingą rolę Lietuvos prisikėlime ir jos laisvės siekime. Jų idėjinį ir dvasinį turtą iš Vileišių kartos geriausiai paveldėjo Alena.

Alenos asmenybės savitumą nemažai lėmė jos motina Ona Kasakauskaitė, kilusi iš senos DLK didikų Kasakauskų giminės, kurios močiutė buvo grafienės A. G. Laval duktė. Tuo būdu jos kraujyje ir prigimtyje susijungė Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos praeitis ir kylančios iš ilgaamžės baudžiavos lietuvių tautos ateitis.

Atėjęs į šį pasaulį žmogus paveldi iš savo tėvų būdą, kuris skirtingai pasireiškia pas kiekvieną naujos kartos ateivį. Paveldėtos iš tėvų fizinės ir dvasinės ypatybės, sudaro žmogaus pagrindi-

ni gyvenimo kapitalą, kuri jis naudoja per visą gyvenimą. Be iš tėvų paveldėtų vertybių, aplinka ir gimtoji žemė vaidina nemažesnę rolę.

Aplinka, su kuria Alenai pirmiausia teko susidurti, buvo Vilnius, anuomet rusų carizmo pavergtas ir lenkų imperialistų užgožtas, su kuriais teko atkakliai grumtis jos tėvams. Jos gimtoji žemė rišosi su tėvų ir protėvių tėviške Medinių kaime, nublokšta į Biržų kraštą, kuris simbolizavo didingą kung. Radvilų palikimą, kuri tiesioginiai buvo paveldėję išlikę reformatai. Alenos ryšys su kung. Radvilų palikimu dar labiau sutvirtėjo, kai ištekėjo už dr. M. Devenio ir daug vėliau įsigijo buvusį kung. Mikalojaus Radvilos Rudojo dvarą prie Deltuvos, Ukmergės aps.

Alenos Devenienės asmenybę sudarė trys pagrindiniai dvasiniai ir idėjiniai elementai, kuriuos dalinai paveldėjo iš savo tėvų ir aplinkos, bet didžiąja dalimi buvo įgyti besigrumiant už savo idealus. Pats pirminis pradas atėjo į jos gyvenimą su tautiniu atgimimu, kuri gaubė romantinė gdynė ir buvo smarkiai sustiprintas iš motinos pusės tiesioginiu sąryšiu su Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos istorine praeitimi.

Alena DEVENIENE artimųjų tarpe: iš k. į d.: žemai sėdi — duktė Dalia BOBELIENĖ, anūkė Rūta BOBELYTĖ-DEGESIENĖ ir Anita DEVENIS (dr. Algirdo žmona); antroj eilėj sėdi — dr. Petras VILEIŠIS, Alena DEVENIENĖ ir V. VILEIŠIENĖ; trečioj eilėj stovi — sesuo Rita VILEIŠYTĖ-BAGDONIENĖ, sūnus Keistutis DEVENIS, sūnus dr. Algirdas DEVENIS, dr. Kazio Vileišio marti ir dr. K. VILEIŠIS.

Gimnazistė Alena VILEIŠYTĖ 1923 m.

Romantinių idealizmą, persunktą jaunos mergaitės žavesiu ir tylią melancholiją, pagauname Alenos Vileišytės gimnazistės nuotraukoje, kuris suteikė jubiliatei skaidrią ir optimistinę nuotaiką, lydėjusią per visą jos gyvenimą. Betgi "Aušros" nešama ir skelbiama tautai romantiniai nušviesta Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos praeitis, nerado didesnio atgarsio valstiečių masėse, kuri kėlėsi iš užgulios per amžius baudžiavos galdynės ir troško šviesesnio ir žmoniškesnio gyvenimo.

Po trumpo lūžio, atėjo "Varpo" ir varpininkų veiklos galdynė, kuri suformavo naują lietuvių tautos elitą, kilusį iš to paties kamieno ir pažvelgusį į lietuvių tautos ateitį pozityvistų ir demokratijos akimis. Jie atsisakė kurti gražias pasakas apie žilą senovę, netgi apie didžiųjų kunigaikščių žygius, bet sutelkė savo jėgas ir dėmesį į dabarties ir ateities problemas. Ypatingai buvo susirūpinta liaudies švietimo kėlimu, plečiant mokslines žinias, teikiant mediciniškus ir ūkiškus patarimus, steigiant draugijas ir kooperatyvus; visumoje remta visa tai, kas tarnavo lietuvių tautos dvasinei ir materialinei pažangai. Drauge su pažanga ir kultūrėjimu vyko tautos sąmonėjimas laisvam ir nepriklausomam gyvenimui.

Šioje demokratėjimo ir pozityvistinio gyvenimo srovėje pirmose eilėse stovėjo jos tėvas Jonas Vileišis, bet iš visų jo vaikų Alena geriausiai perėmė ir pavėldėjo tėvo idealus. Toje dvasioje Ale-

nos Devenienės veikla pasireiškė visame jos gyvenime, gaivalingai suklestėjus Nepriklausomybės laikais, jos iniciatyva ir pastangomis įkurtoje Lietuvių Ūkininkų Draugijoje. Įdomu pabrėžti, kad keldama švietimą, kultūrą, pažangą savo tautiečių tarpe, neatsakė nuo romantinio ilgesio Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos praeičiai, surasdama būdą suderinti praeitį su dabartimi.

Be šių dviejų idėjinių pradų, paveldėtų iš savo tėvų ir aplinkumos, į jos gyvenimą įsiveržė visai naujas pradas, susidūrustiesioginiai su protestantišku pasauliu. Ji gimė religingos motinos katalikės ir liberaliai nusiteikusio tėvo šeimoje. Gyvenimas taip susiklostė, kad tėvas Jonas Vileišis tapo pirmuoju neoficialiu Lietuvos atstovu Washingtone, kur susidūrė su jaunu veikėju dr. M. Deveniu, vėliau tapusiu jo dukters Alenos vyru. Sutuoctuvės įvyko reformatų bažnyčioje ir šiuo keliu A. Devenienė įsijungė į reformatų gyvenimą. Veik kasmet su visa šeima dalyvaudavo Sinodų posėdžiuose. Sugrižus dr. M. Deveniui drauge su žmona Amerikon, ji suartėjo su šio krašto elitu, nes daktaras nuo seniau buvo įsirašęs nariu į Presbiterijonų Bažnyčią. Susidurdama artimai su Amerikos protestantiškuoju pasauliu, perėmė jo dvasią ir tapo pilna prasme Vakarų demokratijos idealų pasekėja.

Iš šio naujai įgyto dvasinio šaltinio perėmė protestantiško darbo etiką, kuri uždegė Aleną Devenienę platiems visuomeniniams darbams, savo užsimojimais apėmusiais ir pasiekusiais plačią lietuvišką išeiviją. Jos politinė veikla tuo labiau buvo sėkminga, nes, nuo pradžios susidūrusi su Amerikos protestantišku pasauliu, turėjo artimas pažintis su šio krašto politikais. Ji jiems imponavo savo idealizmu ir sugebėjimu Lietuvos laisvės bylą rišti su Amerikos idealais ir jos pasauline politika.

Iš k. į d.: Alena DEVENIENĖ ir dr. Daina VARIAKOJYTĖ, 1948 m.

Pagyvenusi Amerikoje keletą metų ir sulaukusi dviejų sūnų, nenurimo be savo tėvynės ir, su daktaro pritarimu, sugrižo Lietuvon pastoviam apsigyvenimui. Sugrižus teko daug darbo įdėti įsikuriant naujai įsigytame dvare, bet su ne mažesne energija įsijungė ir į platų visuomeninį darbą, kur išryškėjo jos įgytos Amerikoje vertybės. Ji nepakentė miesčioniškumo ir karjerizmo, kurie buvo išimę Lietuvą inteligentijoje ir valstybiniame aparate. Ji įsigijo didelę meilę ir supratimą eilinių ūkininkų tarpe, kurioms pašventė savo jėgas.

Atūžusi karo audra ir sekusi pirmoji bolševikinė okupacija itin skaudžiai palietė Devenių šeimą. Dr. Devenis atsidūrė Vorkutos lageryje, o likusi šeima tik per stebuklą ištrūko nuo bolševikinio siaubo. Sugrižus Amerikon, savo energija ir sumanumu išjudino dangų ir žemę, kol išgelbėjo savo mylimą Mykoliuką iš Vorkutos kančių.

Atsistojus ant savo kojų, Devenienė vėl įsijungė į plačią lietuvišką veiklą, kurią sunku būtų apibūdinti trumpame rašinyje. Pasisstengsime paliesti jos veiklą liečiančią lietuvius evangelikus. Drauge su dr. Deveniu įkūrė JAV Lietuvių Protestantų Sąjungą (su skyriais didesniuose lietuvių išėivijos centruose), kuri suvaidino lemiamą rolę pergabenant lietuvius evangelikus iš DP stovyklų Amerikon. Dėka Devenių ir jų įkurtos organizacijos apie 3000 lietuvių evangelikų buvo pergabenti į šį kraštą. Čia buvo atkurtos ar naujai įsteigtos kelios lietuviškos evangelikų parapijos, Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia in Exile su religiniu ir kultūriniu centru Chicagoje.

Už šiuos ir kitus nuopelnus IV Sinodas tremtyje 1951 m. suteikė A. Devenienei kuratorės titulą. Ji dalyvauja Sinoduose ir bent du kartu vadovavo Sinodo posėdžiams. Eidami šiuo keliu, dr. M. Devenis ir A. Devenienė įkūrė Devenių Kultūrinį Fondą su 100.000 dol. pagrindiniu kapitalu, kurio globą pavedė Lietuvių Ev. Reformatų Bažnyčiai, tikslu puoselėti Lietuvos reformacijos dvasinį ir kultūrinį palikimą.

Baigiant šią trumpą Al. Devenienės gyvenimo ir veiklos apybraižą, tenka drauge pareikšti lietuvių reformatų pasididžiavimą, kad jų tarpe veikia ir dirba kilni asmenybė, kuri išaugo ir subrendo lietuviško idealizmo, pozityvizmo ir demokratijos idealų poveikyje, irėžusi savo tautoje gilų bruožą ir rodanti pasišventimą kovoje už Lietuvos laisvę.

V. K.

Mažosios Lietuvos Moterų Dr-ja Toronte: I eilė — POGOŽELSKIENĖ, DELKUVIENĖ; II eilėj — KYBRANCIENĖ, O YČIENĖ, E. JANKUTĖ, BUNTINIENĖ, ANYSIENĖ, ŠERNIENĖ; III eilėj — DIDŽPETRIENĖ, STEPONIENĖ, LASIENĖ, DAMBARIENĖ, BALTADUONIENĖ (nuotrauka iš 1964 m.).

ŠIUPINYS TORONTE

Elzės Jankutės iniciatyva 1958 metais kelios mažlietuvės nutarė steigti Mažosios Lietuvos Moterų draugiją. Tai ir buvo draugijos užuomazga. Jos pradėjo ruošti šiupinį šeimose, savųjų tarpe. Kokios ten būtų užgavėnių dienos be šiupinio? Ir Donelaičio parapijos lietuvininkai turėjo šiupinį, užsilikusį paprotį iš neatmenamų laikų. Tik jis (Donelaitis) įamžino šitą tradiciją savo didžiuliam epe "Metai":

"Mes lietuvininkai, barščius ir šiupinį skanų
 Su lašiniais gardžiai išvirtus girdami valgom...
 Juk ne pirmas mets, kaip mes gyvendami vargstam,
 Irgi ne pirmas sykis jau, kaip šiupinį verdam..."

Tėvai mūs kytri, kisielius virdami skanų
 Ir su pienu jį šeimynai duodami valgyt,
 Didelį savo namams visiems padarydavo džiaugsmą,

O kad šiupinį kartais jiems išvirdavo tirštą
 Ir lašinių kokių šmotelių duodavo priedams,
 Ak, kaip girdavo sotinti bernai gaspadorių.

Bet kisielius ans gardus su šiupiniu mielu
Buvo jau visai ant stalų mūs pasibaigę.
O štai kaip jau vėl po šalčių šilumą jautėm,
Ir gaivinančią mums Dievs vėl vasarą davė,
Tuo ir riebus valgiai vėl pamaži prasidėjo.

Žirnių sau pasisėk zopustui didelį plotą,
Juk žinai, kaip skanūs jie, kad šiupinį valgai".

Kiekvienais metais parengimai gausėjo ir dabar yra plačiai žinomi ir mėgiami, ne tik dėl skanaus šiupinio, programos ir loterijos, bet ir ypatingos šeimyniškos nuotaikos, kurią sukelia pačios aptarnaujančios svečius D-jos narės.

Kiekvienais metais p-lė Elzė, gražiai pasipuošusi tautiniais drabužiais, su malonia šypsena sutikdavo ir sveikindavo svečius. Ji pasidarė tiesiog simbolis mažlietuvių šeiminkės.

Ir šiais 1982 metais, vasario 23, Prisikėlimo Parapijos salėje buvo šiupinys, kuris suviliojo daug svečių. Pirmą kartą tą vakarą svečius sveikino p. G. Baltaduonienė, pažymėdama, kad p-lė Jankutė blogai jaučiasi. Daug kas iš svečių atėjo asmeniškai ją pasveikinti. Svečiai, linksmai kalbėdami, mažesnėmis ir didesnėmis grupėmis, pasirinkdavo sau vietas prie gražiai papuoštų stalų, ant kurių šeiminkės skubiai nešė garuojančius bliūdus. Jau vien šiupinio kvapas žadino apetitą. Kun. Simonavičiui sukalbėjus maldą, visi vaišinosi šiupiniu.

Visiems pasisotinus, prasidėjo meninė programa: p. H. Lasienė paskaitė iš Donelaičio "Metai" keletą ištraukų. K. Dambaraitė ir A. Šernaitė padeklamavo kitų poetų eilėraščius, p. E. Adomavičienė padarė ilgesnį pranešimą apie M. Jankų. Įvade ji atkreipė dėmesį į "Tėviškės Žiburių" vedamąjį "Su Nauja Reikšme" (1982. II. 4 d.). Šito straipsnio autorius pažymėjo, kad mažlietuvių šiupinio tradicija priklauso prie didžiųjų tradicinių renginių Toronte.

E. Adomavičienė, bendrai apibūdinus patriarcho Jankaus reikšmę kovoje dėl lietuvių Lietuvoj, papasakojo kai kuriuos įvykius iš Jankų gyvenimo. Per Bitėnusėjo draudimo metais Lietuvoj knygų "šmugelis": knygnešiai slaptai atėdavo gauti knygas, siųstas platinimui Didž. Lietuvoj. Jankus jiems užteiti turėjo saugias vietas. Sužinoti kiek žmonių reikės vaišinti, Jankus siųsdavo mažametę Elzė jam pranešti. Vaikas nemokėjo skaičiuoti, tai jis ją mokė, kad ji dėl kiekvieno svečio užlenktų pirštuką. Taip su užlenktais pirštukais ji grįždavo pas tėvą.

Kai Elzė pradėjo eiti į mokyklą, tai ji buvo nuolatinis taikiniu mokytojo šaipymuisi dėl tėvo lietuvių. Jis vis vaikams aiškina, kad lietuviai žiauri tauta, jie senais laikais užpuldavo nekaltus

gyventojus, degino jų sodybas ir užmušdavo žmones. Elzė pasiskundė tėvui. Jis išėmęs iš knygyno Meyero enciklopediją perskaitė: "Ordino riteriai užpuldavo ramius gyventojus, degindavo jų sodybas ir užmušdavo vyrus, o moteris ir vaikus imdavo į belaisvę".

Kitą syk, mokytojui pradėjus šaipytis, Elzė atsistojo ir išdrožė jam vokiškai atmintinai visą sakinį. "Na, tai vėl šitą tave pamokė tavo tėvas". "Ne, atsakė drąsiai, - taip yra parašyta Meyero enciklopedijoje". Po to jis perstojo ją erzinti.

Jankus mėgdavo pasakoti ir dažnai su dideliu jumoru išjuokdavo kokių įvykių, neretai eiliuodamas. Gaila, kad nedaug kas paliko iš jo kūrybos. Užsiliko patriotinis eilėraštis, kurį jautriai perskaitė p. Baltaduonienė: "Nemunas sveikina Baltijos jūrą".

"Būk pasveikinta, jūra Baltoji,
Nuo manęs ir kitų seserų.
Jūra, Neris, Šešupė mieloji
Tave sveikina ir minios versmių:
Jūra, motina mano galinga,
Tu gintarais ir perlais grįsta,
Tu grožybių didžių stebuklinga,
Tavyje man ilsėtis vieta".

Paskutiniai posmeliai, šito gan ilgo eilėraščio, skamba taip:

Jūra, motina mano meilinga,
Išklindyk iš vargo lietuvius,
Išklausyki jų verksmą gailingą
Ir išvalnink lietuvių vaikus".

Didelio pasisekimo sulaukė visų mylimas choras "Aras", vedamas muziko V. Verikaičio, akompanuojant D. Viskontienei. Programa buvo atidžiai parinkta: viena dalis - patriotinės dainos, ypač graudinančiai veikė "Leiskit į Tėvynę", ir kita dalis - pasilinksminimas, praėjęs pakilioje nuotaikoje. Klausytojai nepagailėjo visiems garsių katučių.

Svečių tarpe buvo neseniai iš Lietuvos atvykęs dr. K. Eringis, pakviestas iš Chicagos pagrindiniu kalbėtoju Vasario 16 minėjimui. Buvo atvažiavusi iš savo sodybos miela dailininkė A. Tamošaitienė.

Šeimininkės skubėjo paduoti kavą su pyragaičiais, o gražios ponios ir panelės siūlė bilietus loterijai. Loterija buvo turtinga ir labai gražiai sutvarkyta E. Šernienės. Buvo daug rankų darbo fantų ir kitų gražių ir naudingų dalykų, jų tarpe knygų: P. Alšėno "Martynas Jankus", dr. M. Anyso "Kova dėl Klaipėdos" ir V. Laugalio "Himnai, Tau Tėvyne".

Dėmesio centre buvo (alfabeto tvarka) skulptoriaus J. Dagio skulptūra iš medžio - "Arklys ir Mergaitė", dailininkės A. Tamo-

1982.II.28 d. „Šiupinio“ Toronte dalyviai: iš k. į d.: dr. K. ERINGIS, Elzė JANKUTĖ ir R. J. SIMONAVIČIUS.

šaitienės ir H. Zmuidzinienės paveikslai.

Fantų dalinimas vyko linksmai, buvo daug juoko ir aplodismentų. J. Dagio skulptūrą laimėjo kanadietė (pavardės neteko sužinoti), dail. A. Tamošaitienės paveikslas teko p. Murauskui ir p. Drešerienė džiaugėsi laimėjusi paveikslą p. Zmuidzinienės. Gal tiems, kurie nieko nelaimėjo nebuvo jau taip linksma, bet reikėjo daryti gerą veidą blogam žaidime, kaip sako prancūzai. O aš dar primenu, kad kam nesiseka žaidime - sekasi meilėje. Tai iki pasimatymo kitais metais, mieli sveteliai.

V. Anysienė

Prie šios progos pranešu, kad p-lei Jankutei, sveikatos sumetimais atsisakius nuo pirmininkės pareigų, nauja valdyba pasiskirstė pareigomis: G. Baltaduonienė, pirm., H. Lasienė, išdin. ir M. Dambaraitė, sekr. Visos narės nuoširdžiai dėkojo p-lei E. Jankutei už jos pasišventimą ir prašė pasilikti garbės pirmininke ir Draugijos globėja.

V. Anysienė

ALEKSANDRA KAIRYTĖ-VAISIŪNIENĖ

1982 m. kovo mėn. 13 d., širdies smūgio pakirsta, Venezueloje, Caracas mieste mirė biržietė žurnalistė Aleksandra Kairytė-Vaisiūnienė. Laidotuvėse dalyvavo daug Caracas mieste gyvenančių ir iš provincijos atvykusių lietuvių. Koplyčioje katalikų kunigas Antanas Perkumas atlaikė gėdulingas pamaldas ir pasakė graudulingą pamokslą. Kapinėse su Aleksandra atsisveikino vengrų tautybės evangelikų kunigas Janos Domjan (Aleksandra buvo evangelikė) ir Venezuelos Lietuvių B-nės Centro Valdybos pirminkas dr. Vytautas Dambra.

Su Aleksandra, nei mokindamiesi Biržų gimnazijoje (ji baigė ją 1930), nei gyvendami išeivijoje, asmeniškai nebuvo susitikę ir nepasižinome. Tačiau laiškais, kaip biržiečiai ir kaip lietuviškos spaudos darbininkai išeivijoje, buvome labai artimai susidrauga-

Aleksandra KAIRYTĖ-VAISIŪNIENĖ

Rozalimas 1913.V.26 — Caracas 1982.III.13

Aleksandra Kairytė-VAISIŪNIENĖ. Maracay, 1976 m. vasaris

vę. Tarytum sesuo ir brolis. Toji draugystė tęsėsi iki paskutiniųjų jos gyvenimo dienų. Jos paskutinis man rašytas laiškas, kuriame ji, nė nenujausdama besiantinančios mirties, pasakojo apie savo ateities darbus ir planus, datuotas 1982 m. kovo mėn. 8 d. Tai gi, tik penkias dienas prieš išėjimą į Amžinybę.

Laiškuose šnekėdavomės apie Biržuose praleistą jaunystę, apie kurią ji šitaip yra pasisakiusi: "... Mums tada nerūpėjo nei politika, nei turtas. Mes buvome laimingos, jei galėjome pas Pipynę (Kęstučio gatvėje buvusi skanėstų kepykla ir parduotuvė, J.) nusipirkti už 10 centų bulkutę... Biržus prisimenu, kaip patį gražiausią išgyventą jaunystės laikotarpį, ir biržietį, kaip tikrą brolių..."

Antras jos gyvenimo etapas praėjo pokario Vakarų Vokietijoje, Ravensburge buvusioje DP stovykloje. Čia gyvendama, mokėsi trejus metus Hamburgo svetimų kalbų Institute, kurią baigusi, gavo rusų-vokiečių kalbos vertėjos diplomą. Taip pat baigė Prekybos mokyklą ir Ravensburge Gailestingųjų seserų kursus. Aleksandra mokėjo penkias svetimas kalbas: rusų, vokiečių, prancūzų, ispanų ir latvių.

Iš V. Vokietijos Aleksandra su savo vyru Julium Vaisiūnu, taip pat biržiečiu, emigravo į Venezuelą. Apie savo gyvenimą Venecueloje ji šitaip pasakoja: "... 22 metus dirbau Caracas žymiausio universiteto prof. gydytojo privatinėje klinikoje gailestingosios sesers ir administratorės pareigose. Čia dirbdama, neturėjau galimybės bendradarbiauti laikraščiuose, nes dažnai miegodavau tik porą ar kelias valandas į parą - dirbdavau dieną ir naktį... Iš dar-

bo pasitraukiau pati, nes žiūrėdama kiekvieną dieną mirštančiam į akis, pavargau. . . "

Išėjusi į pensiją, Aleksandra pasinėrė žurnalistiniame darbe, kuriam skirdavo labai daug valandų kasdien: ". . . Ry tą atsikėlusi ir atlikusi šeimininkės pareigas, 10 valandą sėdu prie rašomosios mašinėlės ir rašau iki vakaro sutemų. . . " Aišku savaime, kad toks įtemptas darbas buvusioje darbovietėje ir vėliau rašymas namie, susilpnino jos širdį, kuri taip staiga nustojo plakti.

Aleksandra Vaisiūnienė, panašiai kaip ir mūsų žymioji rašytoja Žemaitė, turėdama ne tik žurnalistės, bet ir rašytojos talentą, į lietuvių spaudą atėjo būdama vyresnio amžiaus. Ji gimusi 1913 m. gegužės 26 d. Pirmas jos rašinys, pavadintas "Ką kalbėjo gyvuliškai Kūčių naktį", buvo išspausdintas Venezuelos Lietuvių Savišalpos Bendruomenės leidinyje "Atgarsiai" nr. 7. 1962 metų vasario mėnesį.

Nuo šio laiko Aleksandra Vaisiūnienė, būdama, kaip ir visi biržiečiai, didelė toleranti, savo raštais įsijungė į daugelio lietuviškų laikraščių ir žurnalų bendradarbių eiles. Ji bendradarbiavo: Darbininke, Tėviškės Žiburiuose, Europos Lietuvoje, Dirvoje, Drauge, Naujienose, Keleivijoje; žurnaluose: Moteris, Lietuvių Dienos, Gairė, Svečias, Mūsų Sparnai ir kituose. Be to, parašė monografiją apie Venezuelos katalikų kunigą Antaną Perkumą. Toji monografija - "Rožės ir Spygliai" - buvo labai puošniai atspausdinta ir pajvairinta daugeliu iš to kunigo gyvenimo bei veiklos, ir kartu su Venezuelos lietuvių veiklos nuotraukomis. Tačiau rašytoja, vieton padėkos, iš Venezuelos Lietuvių Bendruomenės Centro Valdybos susilaukė visai nepagrįstų ir skaudžių priekaištų, būk toje monografijoje per daug išgirtas tas kunigas ir jam priskirti nuopelnai, priklausą kitiems. Tuo pačiu laiku Aleksandra Vaisiūnienė buvo apkaltinta už jos rašinius išspausdintus kai kuriuose išeivijos laikraščiuose. Esą, ji nukrypusi į šališkumą ir už tai jai buvo atimtas įgaliojimas būti tos Valdybos korespondente. Apie tai (įgaliojimo atėmimą) buvo pranešta laikraščių, kuriems kaip korespondentė Aleksandra rašydavo, redakcijoms, prašant jos raštų nebespausdinti. Ta visa kaltinamoji medžiaga, pateikta grupioje formoje, buvo atspausdinta Venezuelos Lietuvių B-nės periodiniame leidinyje "Gairė" nr. 16. Ši byla buvo svarstyta XVIII Venezuelos Lietuvių B-nės atstovų suvažiavime. Tame suvažiavime buvo išrinkta nauja tos B-nės Centro valdyba, kuriai tas suvažiavimas pavedė šią bylą išspręsti. Ši Valdyba, pirmininkaujama Lietuvos buvusio diplomato dr. Vytauto A. Dambrovos, savo 1981. II. 4 posėdyje ". . . vienbalsiai nutarė: kviesti p. Aleksandrą Vaisiūnienę tęsti Venezuelos Lietuvių Bendruomenės korespondentės darbą, tuom atnaujinant pasitikėjimą, kad šis darbas bus atlieka-

mas Venezuelos Bendruomenės įstatų, veiklos ir drausmės apimtyje, talkininkaujant VLB Centro Valdybai sėkmingai atlikti svarbų spaudos uždavinių". Nors šiuo Centro valdybos nutarimu žurnalistė Aleksandra Vaisiūnienė buvo išteisinta dėl ankstesnės Venezuelos L. B-nės Centro Valdybos nepagrįsto apkaltinimo, vienok Aleksandra iki pat savo gyvenimo paskutinės dienos labai skaudžiai pergyveno šią jai padarytą moralinę skriaudą. Kas, be abejonės, paveikė jos širdį ir priartino staigią mirtį.

Ji labai džiaugėsi savo raštų apie Venezuelos lietuvių gyvenimą ir veiklą rezultatais, viename laiške išsireikšdama: "Nuo to laiko, kai pradėjau rašyti apie Venezuelos gyvenimą, tai tik dabar lietuvių pasaulis pradėjo šią tą sužinoti apie Venezuelą. Tiesa, Jūratė Statkutė-de Rosalės rašydavo (Jūratė Statkutė - de Rosalės yra nuolatinė savaitraščio Dirva bendradarbė, J.), bet kitomis temomis. Mus visi buvo apleidę, niekas neprisimindavo, todėl ir nutautėjimo procesas pasidarė toks spartus. Niekas pas mus neatvažiuodavo, per 30 metų buvo apsilankę vos keletas dainininkų iš Šiaurės Amerikos ir Kanados".

Jos pasišventimą spaudos darbui ir nepaprastą darbštumą rodo sekantis pavyzdys. Sekdamas mūsų įvairiuose laikraščiuose jos straipsnius, kurie rodė rašytojos talentą, kartą pasiūliau jai parašyti ką nors didesnio - novelę, apysaką ir ką nors panašaus. Į tą užuominą Aleksandra 1981 m. spalio 13 d. laiške šitaip pasisakė:

"... Aš labai dėkinga Tau už paskatinimą ką nors didesnio parašyti, tačiau manau, kad neišvežčiau. Jei pastebėjai, tai matei, kad mano beveik visos novelės truputį eina ant jumoro pagrindo, o išvystyti ilgą fabulą būtų sunku. Vargu Antanui Gustaičiui (su šiuo žymiuoju poetu jumoristu ir scenos veikalų kūrėju J. ir A. Vaisiūnai artimai buvo susipažinę kartu gyvendami DP stovykloje Ravensburge, J.) padaryčiau konkurenciją, nors jis man buvo siuntęs linkėjimus ir sakė, kad rašyčiau... Matai, aš turiu didelį patyrimą ir daug žinių iš vegetariškos mitybos. Į "Moterį" rašau jau 5 metai veik kiekviename numeryje. Jei būčiau gydytoja, tai tikrai parašyčiau įdomią knygą. Turiu gabumų..."

Ir ji jau 1982 m. vasario mėnesį tą įdomią knygą, pavadintą "Vegetariška Mityba", pabaigė rašyti. To veikalo pirmąją dalį perskaitęs ir šiek tiek papildęs bei pataišęs kalbą, jai išsiunčiau šių metų kovo mėn. 15 d. Deja, tada ji jau buvo Amžinybėje... Tą skaudžią visai išeivijos lietuviškai spaudai žinią pranešė jos liūdintis gyvenimo draugas Julius Vaisiūnas. Jo rašytame laiške jaučiama kančia ir gėdulu persunkti žodžiai: "... Ji visur pasižymėjo darbštumu ir pareigingumu... Aš pasilikau vienas, kaip pirštas ir niekaip negaliu suprasti, kad jos jau nebėra. Dažnai aplankau ją kapinėse... Ant antkapio noriu parašyti: " I l s ė k i s

ne savo žemėj Lietuvos Dukra. Dirbaidėl
Tėvynės ir Jidėkoja Tau". Antrą paminklą žurna-
listei Aleksandrai Vaisiūnienei privalėtų pastatyti laikraščių, ku-
riuose ji bendradarbiavo, leidėjai, išleisdami jos raštų rinkinį.
Sudiev! Mieloji ALEKSANDRA...

Zenta Kairytė, Aleksandros vyr. sesuo.

Iš d. j k.: Aleksandra Kairytė ir jos draugė Zina Atstupėnaitė, Biržų gimnazijos mokinės.

GARBĖS SENJORAS ADOMAS GELŽINIUS

Iš k. į d.: senjr. Ad. GELŽINIUS, senjr. A. TRAKIS ir kun. Fr. SKĖRYS.

Lietuvių Ev. Liuteronų Bažnyčios išėivijoje garbės senjoras kun. Adomas Gelžinius, gyvenantis Militschstr. 36, D-3300 Braunschweig, Vakarų Vokietijoje, balandžio 19 d. atšventė 80-įjį gimtadienį.

Jis gimė 1902 m. balandžio 19 d. Lampsočių kaime, Šilutės apsk. Užaugo Venskų kaime. Klaipėdoje baigė 1926 m. Lietuvių Suaugusiųjų gimnaziją. Studijavo Kaune Vytauto Didžiojo universitete evangelikų fakultete teologiją ir filosofiją.

Vikaru buvo Batakiuose ir Žvurių parapijose. 1931 m. Kaune ev. bažnyčioje buvo ordinuotas kunigu. Nuo 1931 m. ligi 1941 m. buvo Kretingoje kunigu ir aptarnavo filiales Gargžduose, Palangoje ir Darbėnuose. Nuo 1936 m. buvo lektorium Pedagogikos Institute Klaipėdoje, Panevėžyje ir Vilniuje. Skaitė paskaitas apie evangelikų tikybos dėstymo metodiką. 1937 m. išrinktas senjoru ir Konsistorijos viceprezidentu. Tas pareigas ėjo iki repatriacijos 1941 m. Jam buvo pavesta šaukti kunigų konferencijas, egzaminuoti teologijos kandidatus, ordinuoti kunigus ir juos įvesti į parapijas.

Vokietijoje, po antrojo Pasaulinio karo, kaip kunigas aptarnavo parapijas iki pensijos. Panaikinus DP stovyklas, reguliariai vieną kartą į mėnesį ir tankiau, aptarnauja lietuvius ev. liuteronus su pamaldom Lebenstedte jau 30 m. su viršum. Tas pareigas jis eina dar iki šios dienos. Bendradarbiauja vokiečių bažnytinėje spaudo-

je. Yra parašęs keletą puikių straipsnių apie lietuvių Ev. Liuteronų Bažnyčią Nepriklausomoje Lietuvoje ir apie dabartinį Ev. Bažnyčios stovį ok. Lietuvoje.

Lietuvių spaudoje rašė ir teberašo straipsnius tikybinėmis ir kt. temomis: "Lietuvos Keleiviui", "Evangelikų Balsui", "Nauj. Tilžės Keleiviui" ir išeivijoje "Svečiui", "Mūsų Sparnams" ir kitiems laikraščiams. Parašė puikią knygą vokiečių kalboje "Lutherische Kirche Litauens". Tą knygą gavo visos bibliotekos ir universitetų knygynai V. Vokietijoje.

1930 m. vedė Martą Hakaitę iš Virbalio ir gyveno su ja laimingoje santuokoje 51 m. iki jos mirties. Žmona mirė 1981 m. lapkričio mėn. 12 d. sulaukusi 80 m. amžiaus. Palaidota Veltheimo kapinėse, prie Braunschweigo.

Garbės senjoras yra šviesi ir tauri asmenybė - labai geras ganytojas. Visą savo amžių pašventė dirbdamas Viešpaties vynuogyne jau 50 m. su viršum. Nuoširdžiai sveikinu savo Dvasios Tėvą (kartu sveikina visi Lietuvių Ev. Liuteronų Bažnyčios Tarybos nariai-ės, Salzgitter-Lebenstedt parapijiečiai-tės ir lietuviai ev.liuteronai išeivijoje bei tėvynėje Lietuvoje) jo 80 m. gimtadienio proga. Linkiu geros sveikatos, stiprybės bei Dievo palaimos tolimesnei veiklai. Ilgiausių metų!

Kun. Fr. Skėrys

Arėjas VITKAUSKAS

TESTAMENTAS

Skrisdamos smarkios, sparnuotos savaitės
sklaido gyvenimo knygos lakštus,
mano gyvenimo apysakaitės
greitai visai nebebus.

Laiko prabėgančio sūkurio vėjas
knygos baigtos net sutrenks viršelius, -
bus būta gyvenimo, bus tai Arėjas,
su vėju praūžęs jam skirtus kelius.

Džiaugsmo pats sau nesuspėjęs pagauti,
(ragino metai skubėti toliau),
norėčiau tame jį širdims atnašauti-
gyvendamas ką parašiau. . .

Chicago, IL, 1934. II 2 d.

ĮSIKŪRIMAS FLORIDOJE

Atsimenu seną posakį - "iš akių - iš atminties". Bet taip nėra. Ir aš galvojau - atvyksiu į Floridą, turėsiu daug laiko ir galėsiu visiems rašyti mano išpūdžius iš saulėtos Floridos. Pasirodė kitaip. Visų pirma, kaip namo savininkui, teko susipažinti su visom tom problemom, ką jūs visi žinote ir pažįstate: apdraudimas, vandens prijungimas, elektros energija, atmatų nuvežimas ir kt. Bet tai dar ne viskas: papuošimai aplink namą - žolės, gėlių, medelių sodinimas. O juk reikia ir palaistyti, ir prižiūrėti. Žolės laistymas iš vandentiekio, kuri geriamo, per daug kainuoja. Turėjome gręžti naują šulinį ir įrengti elektros energija varomą pompą, kuri duoda mums vandens kiek tik trokštame. Žolė atrodo kaip kilimas, duok tik vandens. Bet kai pradedi gerai laistyti ir saulutė dienos metu gerai pašildo, tai greičiau už žolytę auga įvairios piktžolės. Kaip pasaulyje blogybės paima viršų, taip ir čia - neišrauk piktžolės, tai jos paims viršų ir vėliau nebespėsi jų rauti. Taigi, tas viskas reikalauja daug darbo. Kada matai kaimynų žolytę ir jų priežiūrą, tai jokiū būdu negali apsileisti.

Už namo yra kanalas. Yra žuvies, tiesa, bet yra ir gyvačių kanale ir sausumoje. Žmonės sako: yra gerų ir blogų, bet kas ten, ypa-

Prišakyje Knopfmilerių naujoji „Sodyba“ ir „Kanalas“.

Svečiuose pas Knopfmilerius Floridoje — iš k. į d.: J. PALŠIS, Ė. PALŠIENĖ, L. KNOPFMILERIS ir A. KNOPFMILERIENĖ. 1982 m.

tingai naujokui, jas atskirs. Turbūt pažinsi tik tuomet, kai tave įkąs. Bet taip jau baisu nėra, nes netoli nuo mano namų yra ligoninė. Taigi, pirmoji pagalba būtų tuojau suteikta, o gal gyvatės čia todėl ir nekandžioja, kadangi ligoninė visus nuodus iš jų ištraukia. Kas gali žinoti?

Šiaip mūsų rajonas yra gražus, ramus, bet už kanalo, tai tikros džunglės. Jos yra irgi gražios: auga laukinės mažos palmės, mažos pušaitės ir galybė įvairių paukštelių giedančių, dainuojančių ir, aišku, nemažai uodų, kuriais yra susirūpinę helikopteriai. Jie vabalams tikrai nesigaili įvairių "skanumynų". Visgi tie "skanumynai" padeda - vabalų invazijos kol kas nesijaučia. Kol tos džunglės čia yra, turime tyrą, gražų orą. Žmogų veikia kaip svaiginamieji gėralai, nes vakare esi lyg apsvaigęs, - vos tik atsiguli į lovą, tuoj ir paskęsti sapne. Vos saulutei patekėjus, vėl esi ant kojų ir paskubom prie darbo.

Floridoje dabar (birželio mėn.) ateina "žiema". Pirmutinę liūtį jau turėjome. Tikrai, pila kaip iš kibiro, o po kelių minučių ir vėl saulutė juokiasi. Gamtos žaidimas, kuris yra malonus ir žmonėms. Po lietaus visi bėga lauk ir žiūri, ar kas nors naujo neišaugo? Ir mes pasodinome įvairių daržovių, ir aš po lietaus bėgu žiūrėti, ar vaisių kokių nėra, bet stebuklų ir Floridos lietūs nedaro, išskyrus potvynius "Kanale".

Tiesa, dar vienas įdomus dalykas čia yra. Jeigu yra parduodami namai, tai ilgiausiai savaitę stovi pardavimo iškaba, ir žiūrėk jau parduotas. Vieno namo, kitoje pusėje gatvės, - iškaba pardavimui stovėjo tik 24 val. ir jau buvo parduotas. Ar negeras rajonas?

Žmonės, kaimynai visi malonūs. Kiekvienas nori naujiems gyventojams padėti patarimais, talka. Matydami, kad mes neturime susisiekimo priemonių, atvažiuoja ir paima mus, - ar tai į miestelių užpirkimams, ar šiaip kokiems reikalams. Tikrai nepatogumams, nes mes mašinos neturime ir tuo pačiu negalime atsilyginti. Į pirkimo centrą galima ir pėsčiom nueiti, trunka tik 20 min., ar į kitą krautuvę, kuri yra prie plento, trunka tik 10 min. Į ligoninę ar pas daktarus, išskyrus dantų, tai per penkias minutes gali pakliūti. Sekmadienį nuveža net į pajūrį, o pajūris tai tikrai malonus. Nežinau ar Meksikos įlanka maloni ir kai užaina uraganai, bet kai ramus oras, tai tikrai malonu pagulėti, pažaisti su bangomis ir pasikepinti saulutėje. Tiesa, visus tuos malonumus galima turėti ir klubo nuosavybėje: maudymosi baseine maudytis, golfo aikštėse lošti, teniso aikštėse žaisti. Ten norėjau eiti, bet dar neturiu raketės. Taigi, apie nuobodumą ir nežinojimą ką veikti, nėra nė kalbos.

KUN. FR. SKĖRYS

JONINĖS

Lietuvių tauta, perduodama iš kartos į kartą savo įpročius ir papročius, išlaikė savo savitą bruožą. Tarp kitų papročių ir "Joninių Naktį". Susibūrus Huettenfelde didesniai būriui lietuvių jaunuolių, yra galimybė ir toliau puoselėti tėvynės papročius, įpročius, tautines dainas, šokius, lietuvių meną ir rankdarbius. Taip išsilaiko praeities padavimai jaunimo tarpe.

Dar XVI-tame šimtmetyje lietuvių "Joninės" minimos raštuose ir knygoje. Nuo labai senų laikų jaunimas eidavo Joninių išvakarėse į pievas ir laukus rinkti įvairių žolių, nes po Joninių tos žolės nebeturinčios gydomosios galios. Tą galią sunaikinančios raganos. Kitur vėl, merginos pindavo iš įvairių laukuose ir pievoje surinktų gėlių vainikus, kurie būdavo ant siūlo pro langą įtraukiami į miegamąjį ir padedami po pagalve. Šis burtas turėjęs sužadinti malonius sapnus.

Dabar gi, šiek tiek apie Joninių ugnį. Ant aukščiausio kalno būdavo iškeliamos ant ilgų karčių smala pripildytos statinaitės, arba senos ratų stebulės, ir padegamos. Ugnis, apšviesdama žemę, turėjusi ją apsaugoti nuo įvairių kenkėjų ir audrų. Pelenai vėliau

būdavo barstomi ant laukų, kad būtų geresnis derlius. Per užgesusias ugniavietes būdavo varomi galvijai, kad jie būtų sveiki. Jau-
nimas, pavieniui arba poromis, sudarydavo ratą apie laužą. Būdavo
šokama per ugnį. Jeigu porelei pasisekdavo, susikibus rankomis,
peršokti per laužą, tai jie dar tais pat metais švęsdavo vestuves.
Didelės reikšmės turėdavo namų židinio ugnies atnaujinimas Jo-
ninių ugnimi. Tam tikslui sena ugnis židinyje būdavo užgesinama.
Tas, kartą metuose ugnies atnaujinimas židinyje, turėjęs atnešti
šeimai laimę. Taip pat ramią Joninių naktį buvo ieškoma paparčio
žiedo. Jeigu jis buvęs rastas, būdavęs didelis džiaugsmas, nes tas
žiedas nešdavęs daug laimės. Jo radėjas turėjęs galios daryti pra-
našystes apie įvairius įvykius šioje žemėje.

Taip pat lietuvių tautoje buvo labai paplitęs maudymasis Joni-
ninių naktį, nes pagal padavimus tai suteikdavo sveikatą ir grožį, o
kas gi to būtų nenorėjęs? Tą naktį vanduo turįs ypatingą gydomąją
galią. Tik reikią nuogam rasoje prieš saulės patekėjimą pasivar-
tyti ir visos odos ligos dingsiančios.

Ne tik žmonės stengdavosi nuo raganų apsisaugoti, bet norėda-
vo tą patį padaryti ir su trobesiais bei gyvuliais. Namų ir tvartų
durys būdavo dilgynėmis ir šermukšnių šakomis padengiamos, kad
raganos būtų nubaidytos ir negalėtų įeiti. Pats ūkininkas Joninių
išvakarėse, arba anksti prieš saulei patekant, nuogas apibėgdavo
savo laukus, kad apsaugojus juos nuo pikty burtų. Anksti Joninių
rytą ūkininkams nebuvo galima varyti galvijų per rasą, nes raga-
nos iš karvių atimsiančios pieną. Joninių išvakarėse žmonės nei-
davo gulti iki saulėtekio. Seni žmonės pasakodavo, kad saulė pate-
kėdama šoksianti ir įvairiomis spalvomis šviesianti.

Dabar gi šiek tiek bendrai apie Jonines. Nemažas skaičius yra
tokių, kurie Jono vardu, kaip popiežiai ir kunigaikščiai, įėjo į isto-
riją šventaisiais. Jų globėjas yra Šv. Jonas, Zacharijaus sūnus, ku-
ris krikštijo Jėzų. Birželio 24-toji yra jo gimtadienis.

Nuo senų laikų Joninėms priskiriamos paslaptingos jėgos. Taip
pavyzdžiui, kai kurie medžiai pradeda leisti antras atžalas, kurios
vadinamos Joninių atžalomis. Naktimis gi žybčioja Šv. Jono vaba-
lėliai. Pagaliau, birželio 24-tą pražysta tas paslaptingas augalas,
vadinamas "jonažolė". Toliau tebūnie man leista paminėti, kad nuo
pagonybės laikų užsilikusi ilgiausios dienos šiaurės pusrutulyje
šventė buvo krikščionybės perimta ir pasireiškia Joninių ugnimi.
Ūkininkų gyvenime birželio 24-toji tuo žymi, kad būdavo samdinių
pasikeitimo diena, kai šeimynoje pasirodydavo nauji veidai ir din-
gdavo seni.

(Iš vokiečių kalbos vertė Arv. Ramonis)

PAPILIEČIŲ PADAVIMAI

(Tęsinys iš "M. Sp." Nr. 51)

REFORMACIJA PAPILY

Pradžioje vasaros Papilio katalikų klebonas pranešė savo parapijiečiams, kad bažnyčia bus apie du mėnesius uždaryta. Jeigu kam prireiktų bažnytinio patarnavimo, tegu kreipiasi pas arčiausios bažnyčios kleboną apylinkėje. Bažnyčioje bus daromas tam tikras remontas, kas buvo jau nuo seniau suplanuota.

Papilio bažnyčiai užsidarius ir nesant arčiau kito bažnyčios, žmonės pradėjo sekmadieniais lankytis į kun. Bambio bažnyčią. Pastatas buvo mažas, talpino tik apie porą šimtų. Bažnyčios lankytojai, didžiumoje, kas sekmadienį buvo vis kiti. Bažnytėlė būdavo vis pilna. Tik vienas dalykas buvo ne visai suprantamas. Kubilių sodžiaus gyventojai bažnyčią lankė labai mažai, išskyrus dvi Švedų šeimas. Vėliau paaiškėjo, kad tos dvi šeimos vėl perėjo į reformatų tikėjimą, kurių jie buvo pametę ir priėmę katalikų tikėjimą.

Sužinoję apie tai Kubilių gyventojai, kai kurie pakėlė didelį triukšmą. Ne kurie griebėsi net smurto. Jie pareikalavo, kad dvaras juos išvarytų iš Kubilių. Kiti gi, kurie buvo atsikėlę iš Gudijos, kaip tai trys Feodorovičiai ir Marčiukas pareiškė, kad tikėjimas esąs jų privatus dalykas, jis gali būti vienoks ar kitoks, bet jis neturįs nieko bendro su mūsų privatišku gyvenimu. Taip jie susitaikė, bet visi nebuvo patenkinti. Du buvo visai nepatenkinti. Vienas iš jų buvo Baltaūsis, o antras Thomas (Vėliau pasivadino Tumosas). Šie du pradėjo išradinėti visokius pravardžiavimus. Bet gi jie negalėjo sugalvoti nieko geresnio, kaip piemenėlių išrastą pravardžiavimą. Jie vadino mažo ūgio kunigėlių Bambi "bambisiuku", o lankančius jo pamaldas - "bambizais". Kubiliuose tas pavadinimas visai neprigijo, tačiau Baltaūsis ir Thomas nesiliovė pravardžiuoti. Papilyje irgi tas pravardžiavimas neturėjo sėkmės, bet Pandelyje, o ypač Rokiškyje daugelis teiravosi, kaip tie "bambizai" atrodo.

KUBILIAI

Šis religinis sąmyšis Papilyje po keleto metų baigėsi tuo, kad reformatai išgalėjo Papilyje. Kubiliai laikėsi nuošaliai, kad neišsivėlus į tas kovas. Jie buvo laimingi, kad turėjo geras Švedų šei-

mas. Nors tai buvo paniekintos ir ižleistos, bet kada reikėjo pagelbėti kaimynams, jie tą jų paniekinimą padėjo į šalį ir gelbėjo kaimynus, kaip geriausiai jie žinojo. Praėjus religinėms kovoms, atėjus ramesniam gyvenimui, visi Kubilių gyventojai įsijungė į reformatų tikėjimą.

Gyvenimas negali ilgai tęstis be permainų. Ts buvo ir su Kubiliais. Pirmas smūgis krito ant Baltaūsių šeimos. Ankstyvesnės gentkartės turėjo vyrų perviršį. Keletas iš jų turėjo išeiti užkuriom. Kaip tik kuris iš Baltaūsių išeidavo užkuriom, tai jų pavardė pasikeisdavo į Baltušius, nors ir čia visa apylinkė kitaip jų ir nevadino. Paskutinė pora Baltaūsių buvo labai nelaimingi žmonės. Jie turėjo sūnų ir dukterį. Pagal to laiko gyvenimą jie buvo pasiturį ūkininkai. Dukterį galėjo gerai išpasoginti. Sūnui būtų likę geri namai, - be skolų. Sekantį rudenį duktė ištekėjo. Buvo tinkamai išleista, kaip tuo laiku žmonės sakydavo. Ateinantį rudenį rengėsi apvesdinti sūnų. Sūnus buvo užsiauginęs labai gražų arklių. Jis juo labai didžiavosi. Jam atrodė, kad jo arklys buvo gražiausias visoje apylinkėje. Jau buvo pripratintas važinėti. Daugelių sykių išvažiuodavo pasivažinėti. Viskas išeidavo gerai, bet šių sykių išėjo gana prastai. Važiuojant į rytus, baigiantis Kubilių laukui, stovėjo akmenų suremtas tiltelis, praleisti vandeniui į antrą pusę. Prie tiltelio būta kiškio. Važiuojant per tą tiltelį, kiškis nusigandęs šoko bėgti ir išgąsdino arklių. Arklys šoko ir pradėjo bėgti, kaip netekęs proto. Apvertė vežimą, išsinėrė iš pakinktų ir parbėgo namo tik su pavalkais ant kaklo.

Žmonės, pamatę arklių atbėgusių tik su pavalkais, suprato, kad kas nors negera įvyko. Keletas vyrų leidosi bėgti kryptimi, kur jis važiavo. Bėgdami keliu į Špygių kaimo pusę, pamatė apsivertusį vežimą akmenuotame lauke. Pribėgę tuoj atvertė vežimą nuo nelaimingojo. Jis su dideliu vargu pasakė, kad kiškis pabaidė jo arklių. Atvažiavęs vežimas parvežė nelaimingąjį į namus, o kitas su greitu arkliu ir lengvu vežimu išskubėjo į Biržus gydytojo. Už keletos valandų sugrižo. Daktaras, apžiūrėjęs nelaimingąjį, davė vaistų sumažinti skausmui ir pasakė, kad yra per daug sužalotas ir išgelbėti nebegalima. Daktarui išvažiavus, netrukus sužeistasis mirė.

Dvaras tą pačią dieną atsiuntė žmogų, kad pagelbėtų Baltūsiams. Svarbiausias tikslas buvo apsaugoti dvaro nuosavybę. Sekančią dieną atsiuntė raštininkus, kad surašytų visą inventorių, gyvą ir negyvą, išskyrus asmeninį: baldus, audinius, mežginius ir apavą. Visas inventorius buvo surašytas ir liko nebe Baltaūsių, bet dvaro nuosavybė.

Atvažiavęs vyriausias dvaro pareigūnas pasakė Baltaūsiui:

- Nesirūpink apie nieką. Mes turime grytelę, kurią išardysime ir sustatysime antroje kelio pusėje. Mes prižiūrėsime, kad jums

būtų užtektinai maisto, pristatysime užtektinai kuro, kad jums nebūtų šalta gyventi. Ko daugiau nori?

Baltaūsis, išgirdęs dvariškio pareiškimą, tik dabar suprato, kad jis yra išvaromas iš savo namų. Jis visą laiką galvojo, kad tai buvo jo namai. Dar nėra trijų metų, kai jis pastatė naujas klėtis, brangiai mokėdamas dvarui už sienojus. Nepigiai reikėjo mokėti ir meistrams, o dabar dvaras jį išvaro iš savo namų.

Trumpam laikui praėjus, bakūžė buvo pastatyta. Baltaūsis buvo perkeltas į ją. Vos žmona spėjo pakloti lovą, jis tuojau atsigulė. Jis buvo labai sukrėstas. Lovoje praleido daugiau pusantros savaitės. Pradėjo atsigauti ir grįžo jėgos. Šave ramino tu, kad naujas gyventojas nepasirodys ir jam vėl dvaras leis gyventi savo namuose. Tačiau jo svajonės buvo trumpos.

Už keleto dienų, naktį atvažiavo nemaža šeima ir užėmė buvusius Báltūsių namus. Visi kaimo gyventojai pradėjo kalbėti, kad atvažiavo "Naktiniai". Naujieji gyventojai priėmė Naktinio pavardę. Dvaro raštvedys pertvarkė visus popierius, permainydamas ir pavardę iš Nočnoi į Naktinį. Nočnoi šeima buvo atvežta iš Gardino apylinkės, kur gyveno nemažai ir lietuvių. Naujasis Kubilių kaimo gyventojas Naktinis augo ir brendo netoli nemažo lietuvių kaimo. Ten jis praleido daug šeštadienių su to kaimo lietuviais jaunuoliais. Buvo išmokęs vietinę lietuvių kalbą. Kaime kiekas kitaip jo nevadino, kaip tik Naktinis.

Baltaūsiui buvo pranešta, kad jo namuose apsigyveno naujas gyventojas, pavarde Naktinis. Baltaūsis sužinojęs, kad jo namai yra užimti kito, krito ant žemės be sąmonės. Pagulėjęs keletą savaičių be sąmonės, numirė. Palaidotas buvo Kubilių kapinėse. Tuojau po laidotuvių atvažiavo jų duktė su pora vežimų ir pasiėmė savo asmeninių turta: baldus, audinius, mezginius ir kt. Taip pasibaigė Baltaūsių gyvenimas Kubiliuose. Tai buvo pavyzdgingiausias ūkininkas visoje apylinkėje.

KUBILIŲ KAIMO PRAPLĖTIMAS

Per paskutiniuosius trejus metus dvaras rengė Kubiliams kokią tai permainą. Matininkai matavo žemę, kaimiečius vertė išrinkti akmenis iš tam tikrų vietų ir prirengti žemę arimui. Kuomet pradėjo vežti statybai medžiagą prie abiejų kaimo galų, tuomet pasidarė visiems aišku, kad dvaras rengiasi padidinti Kubilių ūkių skaičių.

Pūdymas jau buvo suartas ir akėjamas. Kaimiečiai buvo gerokai susirūpinę, nes reikėjo vežti mėšlas į lauką. Jie nežinojo, ar jie galės tuos rugius nusiimti, ar ne. Dar nepradėjus mėšlo vežti, atvažiavę dvariškiai paaiškino:

- Vežkite mėšlą, kaip pirma. Jūsų pasėtas pasėlis bus jūsų. Jūs jį nusipiausite kitą vasarą.

Kaimiečiai buvo labai patenkinti dvariškio paaiškinimu. Vyriausias dvariškis pasakė, kad kaimas bus padidintas dviem kiemais ir turės dešimt kiemų. Prie to dar pridėjo, kad naujieji gyventojai bus iš Panevėžio apylinkės ir bus skirtingo tikėjimo, bus katalikai. Prašė nepersekioti jų ir neversti jų tapti evangelikais. Jei kuris panorės pasidaryti evangeliku - netrukdyti.

Po keleto dienų atvažiavo statybininkai ir visi pastatai buvo užbaigti statyti apie porą savaitių prieš Visų Šventų dieną. Naujieji gyventojai atėjo gyventi į Kubilius tris dienas prieš Visų Šventų dieną. Šis įvykis padarė pradžią seniai dvaro planuojamai tvarkai: sudaryti kaimuose dešimtinę ūkių sistemą. Visi kaimai turės būti lygiai po dešimt kiemų. Kurie kaimai bus didesni negu dešimt kiemų, turės būti dedamos pastangos, kad sumažinus iki dešimt kiemų. Jeigu kaimas būtų per mažas, - turės būti dedamos pastangos, kad padarius reikiamą ūkių skaičių, - kad būtų dešimt kiemų.

Panevėžio apylinkėje buvo Jokubonių šeima, kurie buvo daug pasitarnavę dvarui. Vyresnis iš jų gavo sodybą vakariniame kaimo gale. Jo vardas buvo Jonas ir turėjo sūnų irgi vardu Jonas. Rytiniame kaimo gale buvo apgyvendintas Jono brolis - Jokūbas Jokubonis, kuris buvo dar nevedęs. Dvaras leido jam apsigyventi tik su sąlyga, kad per porą metų būtinai apsivestų.

Dabartiniai Kubilių kaimo gyventojai, pradedant nuo rytinio galo, yra: Jokūbas Jokubonis, Jurgis Kvedaravičius (Feodorovič), vietoj Marčiuk, dabar yra Krisius Kvedaravičius, Jurgio brolis, vedęs Marčiuko užkurinę dukterį; sodyba, kuri buvo pirma apgyvendinta po didžiosios epidemijos, dabar priklauso Trečiokui, buv. dvaro vaitui; sekančioj sodyboj gyvena Thomas, po poros gentkarčių pavadintas Tumosu; šeštoji sodyba buvo Baltaūsio, bet jam išnykus, dabar priklauso Naktiniui; septintoji sodyba buvo Kvedaravičiaus. Kvedaravičiui gana jaunam mirus, jo žmona pasiėmė užkurį, pavarde Naujikas; aštuntoji sodyba pradžioj buvo Švedo. Po keletos gentkarčių pritrūko vyrų ir Švedaitei teko paimti užkurį. Devintoji sodyba irgi buvo Švedo, bet ne to paties - kito, vėliau atiteko Variakojui; dešimtoji buvo užimta vėliausiai atsikėlusio gyventojų Jono Jokubonio. Tas viskas vyko apie 10-20 metų prieš baudžiavos panaikinimą.

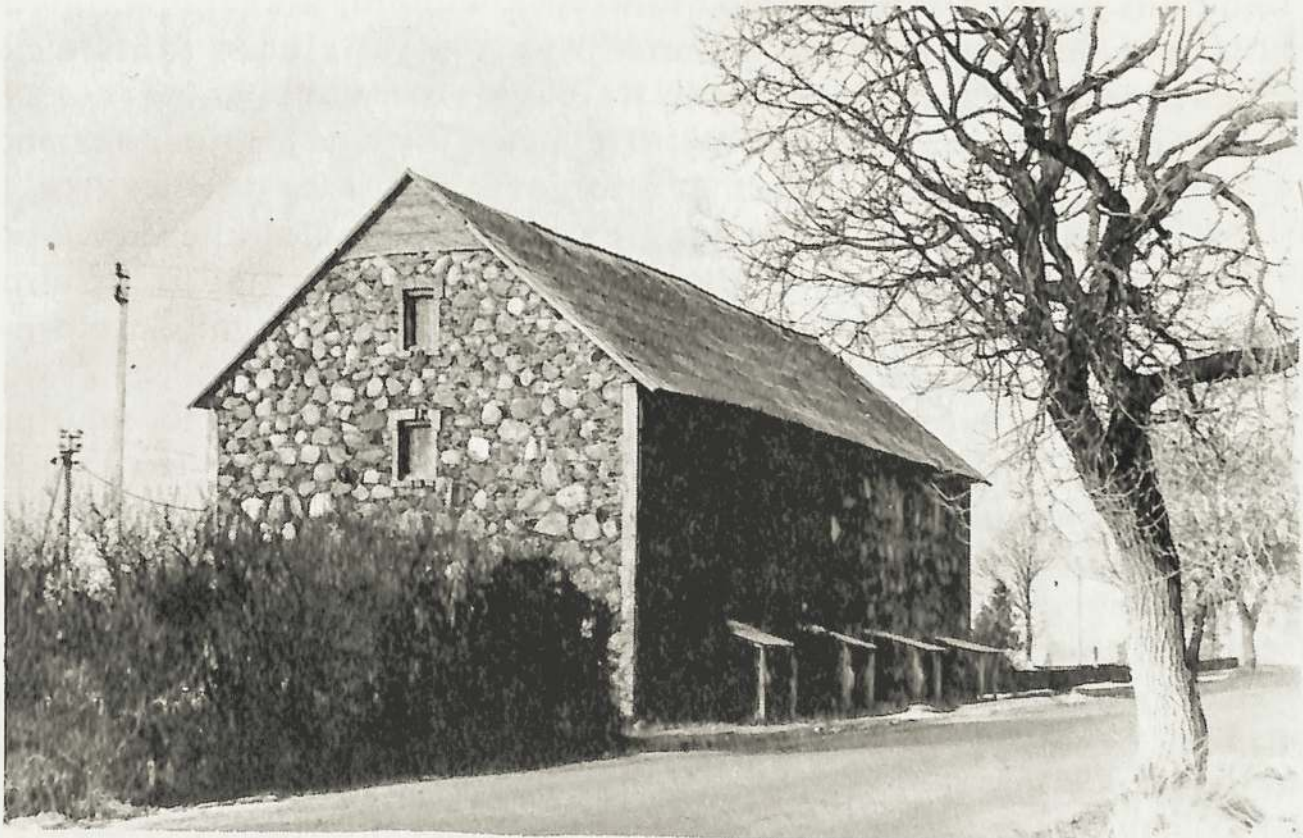
VANDENS MALŪNO STATYBA

Dvaras dėjo visas pastangas, kad kuo greičiausiai pastačius akmeninį pastatą dėl vandens malūno. Pirmiausia turėjo sumūryti

tvenkinį, kad sulaikius Rovėjos srovę. Vėliau teko mūryti labai tvirti pamatai sunkiam akmeniniam pastatui. Praėjo beveik keturi metai kol buvo sumūryti visi mūrai reikalingi malūnui. Pabaigus mūro darbą, dar reikėjo daugiau kaip trijų metų laiko, kol pabaigė malūno įrengimus.

Tą pavasarį, balandžio pradžioje, buvo uždaryti tvenkinio vandens vartai, kad surinktų užtektinai vandens malūno mašinų išbandymui. Rudenį buvo rengiamasi pradėti malti valstiečiams grūdus. Malūnas buvo įengiamas, kad jis būtų moderniausias toje apylinkėje, kad žmonėms nereikėtų malti rankinėm gėrnom. Bandymas pavyko sėkmingai. Vanduo iš tvenkinio buvo paleistas septyniom dienom anksčiau, negu buvo numatyta. Vanduo, užtvindęs tik trumpą laiką Rovėjos lanką, labai pakenkė lankos pievai. Žemė pasidarė minkšta. Žolė, kuri augo pirma, buvo pusiau mirus ir kasmet vis prastėjo. Kaimiečiai labai pyko ant dvaro, kam pastatė malūną, bet baudžiavos laikais jie negalėjo nieko daryti, nes viskas buvo dvaro nuosavybė. Po keleto metų Rovėjos lankos pasidarė visai benaudės, - augo ten tik ajerai, šiurkščiosios viksvos ir pupalaiškiai.

BAUDŽIAVOS PANAIKINIMAS IR GRŪDŲ SANDĖLIO STATYBA

Taip atrodo minimas grūdų "magazinas" (sandėlis) šiandien. Čia kolūkio laikais irgi savo grūdus.

Vieną gražią dieną, visai netikėtai, atėjo žinia, kad baudžiava pasibaigė. Vieni tai priėmė labai džiaugsmingai, bet buvo ir tokių, kurie tą žinią sutiko liūdnai, ypatingai tie, kuriems dažnai pritrūkdavo grūdų sėklai ir maistui. Dvaras visados jiems paskolindavo. Kaimynai jiems neskolino, nes jie nedėjo pastangų skolą gražinti. Dvaras paskolą iš valstiečių visados atgaudavo, dažnai dvigubai ir net daugiau. Dvarui buvo pelninga duoti paskolą valstiečiams.

Valstiečiai pradėjo rimtai rūpintis. Jeigu pasitaikytų badmetis, kaip jie galėtų pragyventi. Vienus metus gal pragyventų, jei vienas kitam pagelbėtų, bet jei pasitaikytų du ar trys metai, visi nukentėtų, daugeliui tektų badu mirti. Dvaras daugiau nebegelbės, teks kreiptis prie valdžios, bet kol valdžios pagalba ateitų, daugeliui būtų jau per vėlu. Valstiečiai nutarė kreiptis į valdžios įstaigas, kad šį klausimą išspręstų. Valdžia prižadėjo tą dalyką pastudijuoti ir vėliau pranešti valstiečiams apie grūdų sandėlio (magazino) pastatymą.

Papiliečių grūdų "magazino" reikalu praėjo keletas metų, kol buvo duotas valdžios atsakymas. Atsakymas buvo toks: valdžia užmokės už sandėlių pastatymą. Ta kaina bus pridėta prie dabar sulytos kainos už žemę. Valstiečiai turės supilti reikiamą kiekį grūdų. Tą atlikti reikės ne per vienus, bet per tam tikrą metų skaičių, kol bus supiltas reikiamas kiekis. Tai čia bus apsauga nuo badmečių ir mažesnių priepuolių.

Laukiant valdžios atsakymo, ankstyvą rudenį, nakčia pasigirdo arklių prunkštimas ir kanopų dundėjimas. Naktis buvo tamsi, nebuvo galima atpažinti raitelių, ar jie buvo rusų kazokai, ar sukilėliai. Po poros dienų nuo tų raitelių prajojimo, atjojo gerokas būrys kazokų į Kubilių karčiamą. Jie gėrė, valgė ir davė arkliams pailsėti ir pasiganyti. Jų žvalgai pranešė, kad atjoja nemažas būrys sukilėlių. Viršila užmokėjo karčiamos valdytojui už gėrimą bei maistą ir visi išjojo į Liepupį, labai gražų eglyną, kurio pakraščiai buvo tankiai sužėlę alksniais ir kadugiais.

Karčiamos laikytojas, apžiūrėdamas ar ko nors nėra kazokų palikta, pamatė, kad yra vienas kazokų arklys. Nespėjęs jam arklio paslėpti, atjojo sukilėliai. Jis spėjo tik balną nutraukti nuo arklio nugaros ir paslėpti, kai prisigrūdo pilna karčiama sukilėlių. Teko juos gražiai priimti. Davė gėrimo ir maisto. Kuomet jie gėrė ir valgė, žydeliui buvo gera proga surasti tą kazoką, kurio jis ieškojo. Atvėręs peludės duris, jis pamatė vieną batą. Priėjęs arčiau rado nusigėrusį ir miegantį kazoką. Pabudinęs kazoką pasakė, kad yra pilna karčiama sukilėlių. Ką jis noris daryti? Kazokas liepė jam atnešti pusę kvortos degtinės. Padavus, jis tuojau išgėrė ir paprašė, kad atneštų dar kitą pusę kvortos. Išgėręs tą, paklausė, kurios durys darosi į karčiamos vidų. Tada jis priėjęs prie tų

durų, trenkė į vidų visu smarkumu ir pasakė, kad jie esą apsupti, ir turi pasiduoti. Sukilėliai, nenorėdami lengvai pasiduoti, šoko pro langus, griebė savo arklius ir lėkė į Liepupį pasislėpti. Prijojus prie Liepupio, ten jų jau laukė pasislėpęs priešas. Buvo kalbama, kad ten žuvo apie dvidešimt lenkmečio sukilėlių.

Truputį sukilimui apsiraminus, tuojau buvo atgaivintas grūdų "magazino" klausimas. Sukilimo laiku valdžia buvo įsakius nedaryti nieko. Kaimiečiai buvo labai nusiminę, jie manė, kad praeis ir vėl keletas metų, kol gaus leidimą pradėti darbą. Šiuo kartu buvo skirtingai. Tuojau po susirėmimo Biržų girioje, buvo duotas įsakymas pradėti "magazino" statybos darbą. Buvo sudaryta komisija iš keturių valstiečių ir vieno valdžios pareigūno. Statybos komisijai atlyginimas buvo mokamas iš valdžios išdo. Darbas ėjo gana sparčiai.

Pabaigus grūdų "magazino" statybą, buvo ištinukuota apskrita plokštė vakariniame pastato gale, viršuje didžiųjų durų. Plokštėje buvo įrašyta visų statybos komisijos narių vardai rusiškomis raidėmis: I. Jokubon (J. Jokubonis, Kubilių km. vakarinio galo gyventojas); J. J. Marčiuk (J. J. Marliukas, buvęs Kubilių km. gyventojas, nuėjęs užkuriom į Papilio miestelį); S. J. Stružas (Stasys Juozas Striužas, Gajūnų km. gyventojas); K. Naktin (Krisius Naktinis, Kubilių km. gyventojas) ir penktas - Kijatin (Valdžios pareigūnas, rusas). Taip pat yra užrašyta data: spalio 10 d. 1892 m. Šis užrašas ir dabar yra ant tos plokštės.

Valstiečių pareigūnų pareiga buvo pristatyti visą statybinę medžiagą prie statomo pastato. Vyriausybės pareigūnas turėjo supirkti visą medžiagą. Grūdų "magazino" statyba buvo užbaigta, liko tik supilti grūdus.

(Bus daugiau)

RAŠTO ATsirADIMAS

A. Senovės Rytų valstybėse

Raštas - žmogaus minties reiškimo ir įtvirtinimo priemonė. Raštas atsirado iš reikalo susižinoti su žmonėmis, kurių negalima pasiekti žodžiu betarpiškai, arba iš noro žmogaus mintis palikti ilgam laikui.

Raštas, kaip susižinojimo priemonė, siekia gilią senovę. Raštas atsirado dar priešistoriniais laikais ir vystėsi tam tikrais tarpsniais. Per daugelį tūkstantmečių žmogus ieškojo būdų savo mintims perduoti ir užfiksuoti. Raštas yra svarbiausia pažangos ir kultūros kėlimo priemonė.

Pirmosios rašto sistemos (piktografinė, ideografinė, mišrioji ir fonetinė), kaip ir pirmosios knygos, atsirado senovės Rytų valstybėse: Sumere (seniausia istorinė tauta pietų Mezopotamijoje), Egipte, Kinijoje, Indijoje. Pirmųjų rašto sistemų rašymo būdas buvo primityvus. Vieton raidžių buvo vartojami simboliniai piešiniai ar hieroglifai, kurie reiškė kokį daiktą ar mintį. Senovės kultūrose rašto išradėjai-žinovai bei autoriai buvo žyniai, valdininkai bei raštininkai. Raštas buvo vartojamas tik šventyklose bei valdovų dvaruose ir tarnavo beveik tik jų vienu reikalams. Liaudžiai raštas visada buvo paslaptingas, magiškas ir šventas daiktas.

Egipte įrašai apie dievus arba jų vietininkus-faraonus buvo iškalami akmens monumentuose hieroglifiniu raštu. Ši tradicija išliko iki pat senovės Egipto žlugimo.

Senovės Rytų pasaulis sukūrė ir pirmąsias knygas, kurios nebuvo panašios į dabartines. Paliko šimtus tokių "akmeninių knygų", surašytų su kaltu dievų ir faraonų paminkluose, obeliskuose, antkapiuose, šventyklų ir karalių rūmų sienose, - epigrafikos paminklus, kuriuos tiria archeologijos mokslas.

Vėliau pagrindinė egiptiečių rašymui medžiaga buvo brangus papirusas, egiptiečių išrastas III tūkstantmetyje prieš Kr. ir gaminamas iš Nilo upės pakrantėse augusio švendrinio augalo. Ant papiruso įrašai buvo daromi su teptuku ir lapai būdavo suvyniojami į ritinį. Papirusas, kaip rašymui medžiaga, tarnavo žmonijai daugiau kaip 4000 metų. Yra išlikusios Egipto "Mirusiųjų knygos" - papiruso ritinys su puikiomis iliustracijomis.

Mezopotamijos valstybės sumeriai rašydami naudojo molį. Jų knyga susidėdavo iš keletos dešimčių molinių lentelių.

Senovės Rytų valstybės turėjo ir savo bibliotekas, pav.: buvo didžiulė ir pavyzdingai tvarkoma nuostabi hetitų (hititų) valstybinė biblioteka ir archyvas, kurių likučiai buvo aptikti 1906-07 m. kasinėjant Hatušo karalių rūmų griuvėsius netoli dabartinės Turkijos sostinės Ankaros, kur archeologai rado apie 11 tūkstančių molinių lentelių arba fragmentų.

Yra žinoma didžiulė ir gerai tvarkyta garsioji Aleksandrijos biblioteka, turėjusi net apie 700 tūkstančių papiruso ritinių. Aleksandrijos bibliotekoje buvo sukaupta beveik viskas, kas sukurta graikų mokslo ir literatūros. Tai buvo pirmoji mokslinė biblioteka ir jos tikslas buvo padėti mokslininkams dirbti tiriamąjį darbą.

Mezopotamijoje Asirijos valdovo Asurbanipalo (669-626 m. pr. Kr.) biblioteka, kurios likučiai rasti XIX a. viduryje Asirijos sostinės Ninevijos griuvėsiuose. Čia buvo surinkta didžiausias senovės Rytų raštų rinkinys - viskas, ką sukūrė senovės literatūra ir mokslas. Asurbanipalo bibliotekos dėka mūsų laikus pasiekė tokie senovės Rytų literatūros šedevrai: "Epas apie pasaulio pradžią",

"Gilgamešo epas", "Atgailos psalmės", "Graudžios giesmės širdžiai nuraminti" ir kt. iš 612 m. pr. Kr.

Didesnė senovės Rytų literatūrinės kūrybos paminklų dalis per tūkstantmečius žuvo. Mus pasiekė tik išlikę fragmentai, kurie byloja apie palyginti aukštą literatūrinės kūrybos lygį ir apie literatūros paplitimą visuomenėje.

B. Antikiniame pasaulyje

Kol raštas įgavo šiandien žinomas ir naudojamas formas, turėjo pereiti daug pasikeitimų, kuriems nemažą reikšmę turėjo rašymui medžiaga ir rašymo priemonės.

Antikiniu pasauliu laikoma Viduržemio jūros srities senąsias visuomenes, daugiausia graikus ir romėnus.

Pirmutinį raidinį raštą, alfabetinę sistemą, paprastą ir patogų, išrado ir sukūrė fenikiečiai XV a. pr. Kr. Fenikiečių fonetinis raidynas susidėjo iš 22 raidžių. Visos raidės buvo tik priebalsės, be balsių. Jie ne tik sukūrė, bet ir išplatino garsinį raštą. Senovės fenikiečiai gyveno Sirijoje ir siaura juosta Viduržemio jūros pakrastyje. Fenikiečiai buvo žymiausi senovės jūrininkai ir pirkliai Viduržemio jūroje, išplėtę prekybą su daugeliu kraštų, pasiekdami Angliją ir apiplaukdami (spėjama) net Afriką. Fenikiečiai buvo geri ir amatininkai. 64 m. pr. Kr. Fenikija buvo prijungta prie Romos imperijos ir svetimųjų valdymo įtakoje fenikiečių kalba išsigimė.

Graikai perėmė iš fenikiečių raides ir jų pavadinimus apie XI a. pabaigą pr. Kr. Didžiausias graikų nuopelnas raštui yra balsių išradimas. Papildę fonetinių fenikiečių priebalsių raidyną septyniomis balsėmis, graikai atbaigė raidinio rašto sistemos vystymąsi. Graikų alfabetinis raštas susidarė IX-VIII a. pr. Kr. Nuo graikų laikų per 2500 m. iš esmės nebebuvo išrasta nieko naujo. Senasis graikų raštas buvo lygiai toks pat, kaip ir fenikiečių. Rašymo kryptis - iš dešinės į kairę, vėliau atgręžtinė ir tik V a. pr. Kr. visur įsigalėjo rašymas iš kairės į dešinę.

IX a. pr. Kr. iš graikų alfabetą perėmė kultūringa etruskų tauta Italijoje, iškilusi prieš romėnų įsikūrimą, šių vėliau pasiglemžta ir asimiliuota. Tai buvo žymi jūrininkų tauta, prekiausi su kitomis tautomis ir pasiekusi aukšto kultūros lygio. Etruskų kalba visiškai išnyko mūsų eros pradžioje. Vėliau iš etruskų alfabetą VII a. pr. Kr. Pasiskolino lotynai, kai jie kuri laiką buvo etruskų valdžioje. Lotynų raštas susiformavo IV a. pr. Kr. Didžiausias romėnų nuopelnas, - tai rašto formos didelis išstobulinimas.

Klasikinis lotynų arba romėnų raidynas I a. pr. Kr. turėjo 23 raides. Tik XVIII a. nusistovėjo naujasis, oficialus romėnų raidy-

nas iš 26 raidžių. Po Romos valstybės žlugimo lotynų raštas buvo vienintelis raštas per visus viduramžius visose Europos valstybėse. Kaip mokslo ir teisių bei teismo raštas, jis buvo vartojamas daugelyje kraštų iki XVIII a.

Iš romėnų tautos įvairiais keliais savo raidynus yragavusios ir kitos V. Europos tautos, jų tarpe ir lietuviai. Šiuo metu lotynų alfabetas naudojamas Vakarų Europoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje, Australijoje.

Iš graikų rašto, neskaitant kelių mažiau žymių raštų, išsivystė žymiausia atžala - senovės slavų raštas (kirilika ir glagolika) apie IX a. po Kr., kuris buvo vartojamas ir D. L. K-joje XIV-XVI a. (metraščiai, Lietuvos Statutas, Lietuvos Metrika ir kt. valstybės dokumentai).

Senovės Graikijoje, Romoje be popiruso, kurio gamyba buvo visiškai nutraukta tik VIII a., kai arabai užkariavo Egiptą, rašymui buvo naudota: palmių lapai, švino ritiniai, vašku aplietos medinės lentelės, drobė ir pergamentas (tam tikru būdu išdirbta jaunų gyvulių oda). Popierių išrado kiniečiai, kuris per arabus pateko ir į Europą.

Antikinis pasaulis daug davė žmonijos kultūrai. Antikinė visuomenė buvo žymiai raštingesnė už senovės Rytus; tuose kraštuose klestėjo mokslas: matematika, astronomija, medicina, geografija, istorija. Graikija buvo Europos civilizacijos lopšys.

J. KREGŽDĖ

ARĖJAS VITKAUSKAS

ŠKAPLIERNIKAI

"Škapliernikai - prietarų ir bedievybės platintojai"... Taip kunigas Juozas Vailokaitis (Daugiau atmenamas, kaip bankininkas) rašė prieš pirmąjį pasaulinį karą.

Mano tėvas buvo "škapliernikas". Jis pats dirbo rožančius (bet kur beeidamas turėdavo ant kairės rankos didelį vielinį lanką su "gipšonskomis", iš lenkiško žodžio "apconžki", atkąsdamas šmotukus dėl kilpelių rožančiams). Rožančiais tėvas per savo amžių bus visą Lietuvą nuklojęs (Kai vokiečiai išvarė raudonąją armiją iš Lietuvos, lietuviai dėvėjo rožančius ant kaklo virš marškinių, tuo būdu apsisaugodami nuo įtarimo esant komunistais, - ir vokiečiai jų nelietė).

Vienintelę "bedievybę" tėvas platino, tai rygiečio Jakavičiaus kalendorių (šalia "Ūkininko kalendoriaus" ir net lenkiško "marijavitų" kalendoriaus iš Varšuvos su labai šventais paveikslais).

Žmonės, katalikai, mėgo Jakavičiaus kalendorių, juokais kedenančių davatkas ir riebius klebonus.

Mano manymu, tikroji tėvo bedievybė buvo jo melavimas rožančių pirkėjams, kad parduodamieji rožančiai buvo pašventinti (man rodos, kad pardavimui skirtų, urmu, rožančių kunigas nešventino). Kita tėvo "bedievybė" (kurios niekas, taigi, ir kunigas Vailokaitis, nežinojo) buvo, kada mūsų name gyvenęs lietuvis rusų policininkas išeidamas paliko savo senas mėlynas kelnes, iš kurių mes pripiaustėme šmotukų škaplieriams ir tėvas juos pardavinėjo su prisiūtais paveikslukais, sakydamas, kad tie škaplieriai buvo pašventinti.

Taip mes, vaikai, turėjome nešioti ant kaklo tėvo padirbtus škaplierius ir rožančius ir kas vakarą bučiuoti milo šmotukus nuo policininko kelnių dugno... Žinoma, škaplieriai ir net vielinės rožančių kilpelės būdavo pilnos utėlių, ir ne tik mūsų namuose.

Beraštis, labai dievotas, tėvas klūpodamas bažnyčioje, be pertaukos, gana smarkiai, būgnuodavo kumsčiu į krūtinę, kažin ką trumpai kartodamas.

Na, tai ir pavyzdys to Vailokaičio "prietarų ir bedievybės platintojų".

MINIATIŪRA

Mano tėvo darže, kertėje prie tvoros, buvo prikrauta daug akmenų. Kažin kam jie buvo paskirti. Akmuo ant akmens buvo taip sukrauti, kad vargšei žemei sunku galėjo būti ir atsidusti. Jokios ji negalėjo reikšti gyvybės.

Ir štai, giedrią vasarą, iš po tų akmenų pro plyšius į dienos šviesą prasimušė augalas - žalia žolelė. Daug kartų gražesnė ta žolelė atrodė už tą, kuri augo pievoje už tvoros. Tos sunkios aplinkybės, kuriose ji buvo gimusi, teikė savo vaizdu didesnę jai grožį.

* * *

Mano gyvenimo lauke taip pat kartais suguldomi akmenys. Sunkiai, nepakeliamai-nebėra jėgų iš po jų slėgimo atsikelti.

Bet štai, vieną dieną pro jų mažyčius tarpelius išlenda jaunutė, eikli žolė ir siekia saulės. Ir ji daug kartų gražesnė už tą žolę, kuri auga likusiame lauke. Akmenų niūrus, pilkas vaizdas ją padaro tauresne ir brangesne. Tokia grakšti žolelė siekia saulę...

Tai mano vilties žolelė, kuri po akmenų sunkumu visai netikėtai nubunda ir stiebiasi į malonią saulutę. Tai žolelė, kuri parodo, jog aš dar gyvas ir dar mano siekimai tebėra gyvi, ir pro didžiausią sunkumą prasimuša į laisvę, ir siekia idealų saulės.

SKAITYTOJŲ ŽODIS

LAIŠKAS IŠ KOLUMBIJOS

Malonus Prieteliau,

Esu muzikas. 1941-48 metais su Tilžės miesto Grenzlandtheater turėjau progos pagastroliuoti po visą "Ostpreussen". Pergyvenimai paliko išspūdingus prisiminimus. Kadangi aš tada silpnai vokiškai kalbėjau, tai išradau būdą susikalbėti tik lietuviškai, užkalbinant gatvėje kiekvieną senyvo amžiaus praeivį. O Tilžės miesto burmistro sekretorius, pavarde Gaigalaitis (Gaigalat) ir tokie Banaičiai (Banat) savo namuose net ir su savo anūkais dar lietuviškai kalbėjosi, nors ir savotiška tarme. Tilžėje lietuviškai su senukais kalbėjausi ne aš vienas, bet dar du muzikantai iš Kauno, kurie taipgi vokiškai nemokėjo. Ypač dažnai lankydavomės pas Mažosios Lietuvos patriarchą Dr. Vydūną (vokiečių "Storost" vadinamas), kuris mėgo teigti, jog tikroji jo pavardė buvusi "Nevydonas", bet kai žmonės pamatę esant padoriu ir niekam pikto nedarančiu, tai ėmę jį vadinti "Vydonu". Bet daugiausia jis mus sugraudino pakviesdamas į savo kambarį, anot jo, "ypatingai svarbiam pasikalbėjimui, kurį pradėjo nuo jį "užmiršusio" Rūpintojėlio, į jį niekuomet "nepažvelgusios" knygą skaitančios skulptūrėlės, Adomo Varno jį portretan gerai pavaizdavusio paveikslo. Ir po gero pusvalandžio mums pasakė, kad jau atėjusi užbaigiamoji pasakojimo dalis ir atidaręs stalčių ištraukė Hindenburginės Vokietijos Berlyne valdžios aprobuotą Rytprūsių žemėlapi, kur išskaitėme pavadinimą: L I T A U E N . Ir tada jis mums sako: "Čia yra tikroji Lietuva, o ne Prūsija! Šis kraštas etnografiškai lietuvių gentims priklauso, ką ir patys vokiečiai po šimtmečių paneigti neįstengia! Štai dėl ko rytais "hitlerjugendai" į mane šnairuoja, kai aš slidėmis po ledą bėginėju. Tik vakarais aš jų privengiu, todėl geriau namie pasilieku".

Šių faktų įtikėjimui nereikia būti istoriku. Ten tik vienerius metus pamuzikantavę įsitikinome, jog Vokietija neteisėtai šį kraštą valdo. Todėl istorinį "faktą", kad "šis kraštas Lietuvai niekada nepriklausė", laikau patarnavimu lenkams, rusams ir vokiečiams.

Sveikinu Mažosios Lietuvos Rezistencinio Sąjūdžio (kuriam ir aš jaučiuos moraliai priklausęs) visus narius. Vokiečių militarizmui sužlugus ir rusų-lenkų militarizmui komplikuojantis, pamažu artėjama prie Europos kraštų apvienijimo moralinėmis priemonėmis, po A m e r i k o s T a i k o s i r L a i s v ė s v ė l i a v a ! ! ! Tad balsai vietoje ir laiku keliami.

1982. I. 30, Kolumbija

J. Kaseliūnas

REFORMACIJA ŽEMAITIJOJE

Apie viduramžio pabaigą buvo paplitęs Lietuvoje Jono Kalvino mokslas - tikėjimas. Šiaurės Žemaitijoje apie Pikelius, Griežę ir Leckavą, sprendžiant iš užsilikusių nemažų senų kalvinų (reformatų. B.) kapinių Ruzguose, Renavoje ir Naujadvario dvare, senais laikais toje apylinkėje yra gyvenę nemažai reformatų. Griežės dvare, seniau buv. bažnytkaimyje, dar 1944 m. vasarą tebestovėjo baigiančios griūti mūrinės reformatų bažnyčios sienos.

Aš esu kilęs iš tos apylinkės (gimiau 1906 m.). Mano tėvuko pasakojimu, praeityje ir jo bočiai buvę reformatai. Kada Žemaičių seniūnu tapęs Leckis (po Kęsgailių šeimos), tai tas labai vertęs reformatus pereiti į katalikų tikėjimą. Reformatams buvę uždrausta turėti nuosavą žemę - ūki. Žemaičių seniūno Leckio išsakymu, buvusi Leckavoje pastatyta katalikų bažnyčia, įsteigta parapija ir prie jos apgyvendinti du katalikų kunigai. Pikeliuose buvusi pastatyta irgi katalikų bažnyčia ir įsteigta parapija. Šio šimtmečio pradžioje reformatų apylinkėje jau nebebuvo.

Kunigaikščio Radvilos globojami, prieš keturis šimtus metų, toje apylinkėje buvo apsigyvenę keliolika šeimų atbėgusių iš Anglijos reformatų. Mano augimo laikais apylinkėje dar buvo tokių su lietuvėjusių škotų-anglų: Mikėnas, Miknys, Semens, Bota, Velems, Danielis, Kirbitas ir panašių.

Prie pat Pikelių miestelio, einant Kuršo link, iš senų laikų buvo nebenaudojamos, vadinamos "bambizų" kapinaitės. Tas nebenaudojamas kapinaitės, 1912 m., žemės savininkas išarė ir padarė sėjamą lauką. Rimtesni katalikai dėl tokio pasielgimo piktinosi.

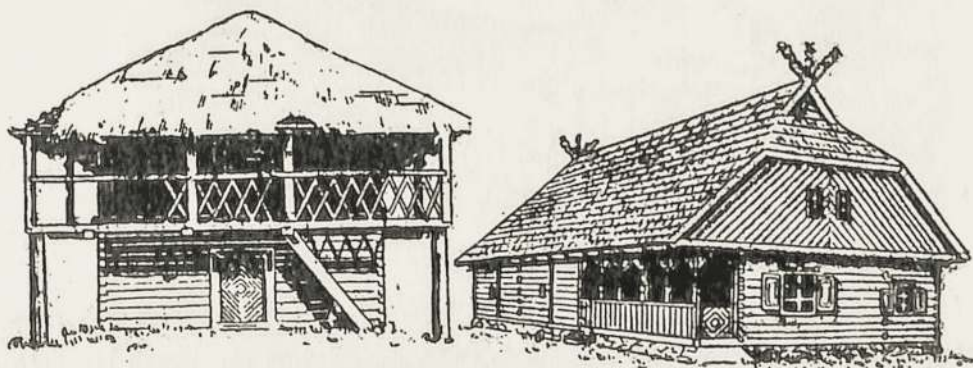
Hope, B. C.

1982 m. vasario 1 d.

A. Kenstavičius

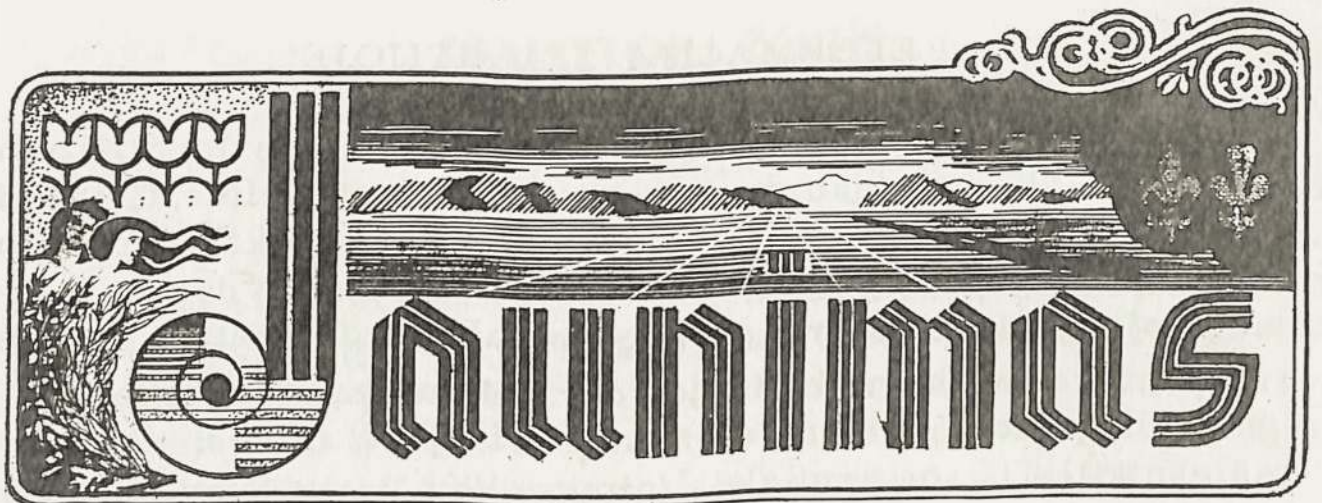
P. S. Žodis "bambizas" yra koliojimo žodis, vartotas fanatiškai nusiteikusių katalikų anais tamsiais kontrreformacijos laikais.

Redakcija.

Lietuvių statybos pavyzdžiai

(“Marian” klisė)

BUVO SUMAINYTI ŽIEDAI

Judith Ann LAMSARGES ir Rimas Albertas DAGYS, sutuokti supnt. kun. St. NEIMANO 1981 m. rugsėjo 27 d. Chicagoje, IL

Judith A. LAMSARGES dirba histologijos laboratorijoj Loretos ligoninėje kaip inspektorė (Supervisor); Rimas A. DAGYS pasekmingai verčiasi užkandinės (pizza) biznyje. Jis yra savininkas „Italian Villa“, Chicagoje.

Baigus žurnalą paruošti spaudai, Redakciją pasiekė žinia, kad susikūrė dvi mums žinomų jaunuolių šeimos:

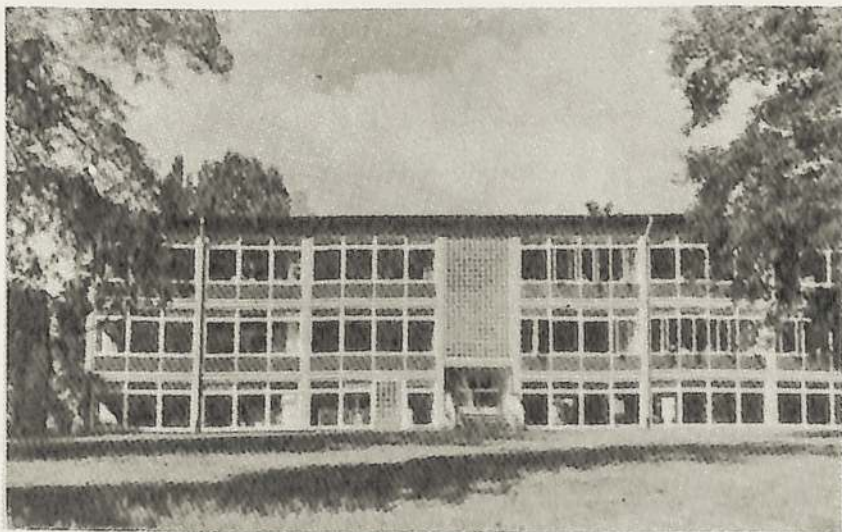
Dr. Kazio ir Dalios Bobelių dukra Rūta Sofija sutuokta su dr. Danieliaus ir Romos Degesių sūnumi dr. Gintaru Eduardu. Jungtuvės įvyko 1982 m. balandžio 17 d. St. Petersburge, Floridoj. Jaunavedžiai gyvens Čikagoje, nes čia dr. G. E. Degesys, kaip radiologas, atidaro savo ofisą (kabineta).

* * *

Kita jaunuolių šeima sukurta prie Ramiojo vandenyno, Kalifornijoj. Dailininko inž. Hermano ir Amelijos Pavilonių sūnus Anthony Herman sutuoktas su Mr. & Mrs. Earl T. Saulsbury dukra Vicki Lee. Jungtuvės įvyko 1982 m. gegužės 15 d. Fullerton, Kalifornijoj. Tuojuo po jungtusių jaunavedžiai išvyko ilgesnei povestuvinei ke-
lionei į Europą. A. H. Pavilonis ilgesnį laiką skraidė komerciniais lėktuvais, kaip piloto padėjėjas (copilot). Jis turi gabumų muzikoj ir vaidyboj. pb.

VASARIO 16 GIMNAZIJA

Vasario 16 gimnazija, pradėjusi veikti 1950-51 mokslo metais Diepholze, Vokietijoje, savo vardą gavo 1951 vasario 16 dieną, minint Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą. Tas vardas tai lietuvių ryžto, vieningo darbo ir laimėjimo simbolis. Dėl sunkių išei-
vijų sąlygų jau nuo pat gimnazijos veiklos pradžios būdavo būkš-
tauojama, kad ji ilgai neišsilaikys, gal tik keletą metų. Bet gimnazi-
ja veikia jau 30 metų ir, pasitikėdama laisvojo pasaulio lietuviais, su viltimi žengia į ketvirtąjį dešimtmetį.

Naujieji Vasario 16 rūmai.

Gimnazija veikia pagal Vokietijos gimnazijų nuostatus ir programas. Ji, kaip ir kitos Vokietijos gimnazijos, yra 9 metų ir paruošia mokinius valstybiniam abiturui egzaminams. Į pirmą klasę priimami baigę 4 pr. mokyklos skyrius. Išlaikius abiturui egzaminus, įsigyjama teisė stoti į bet kurią universitetą.

Priimami mokiniai ir iš Amerikos. Dėl didelio nuotolio nuo namų ir dėl skirtingų mokslo programų, patartina siūsti baigusius 8 pr. mokyklos skyrius. Jie čia priimami į V klasę. Geriau siūsti dvejiems metams, bet naudinga ir vienerius metus gimnazijoje pasimokyti.

Dėstomoji kalba yra lietuvių. Mokomasi lietuvių kalbos, lietuvių literatūros, Lietuvos istorijos, Lietuvos geografijos, rankdarbių, tautinių šokių, dainų. Taip pat dėstoma tikyba, vokiečių, anglų, lotynų ir rusų kalbos, matematika, fizika, chemija, biologija, visuotinė istorija, geografija, dailė, muzika, kūno kultūra (sportas). Kai kurie dalykai, ypač vyresnėse klasėse, dėstomi vokiečių kalba.

Atvykusiems iš Amerikos dėstoma dar Amerikos istorija, Amerikos visuomenės mokslas (government), specialūs anglų ir vokiečių kalbos kursai, ir reikalui esant pagalbinis lietuvių kalbos kursas. Gale metų išduodamas angliškasis pažymėjimas. Gimnazijoje išbūti mokslo metai Amerikoje užskaitomi. Mokiniai, lankę 11-12-tuosius metus, gali laikyti Mannheimo amerikiečių gimnazijoje SAT egzaminus (stojimui į universitetą).

Prie gimnazijos veikia berniukų ir mergaičių bendrabučiai. Mokslo dienomis mokiniai keliiasi 6.45 val., 7.15 pusryčiai, nuo 8.00 ligi 1.05 - pamokos, 1.15 pietūs ir po to laisvalaikis. 3.30-5.40 pamokų ruošia, 6.00 vakarienė ir po to laisvalaikis. 8.00 visi sueina į bendrabutį, 8.15 - 9.15 ruošia likusias pamokas, skaito, o 10.00 visi eina gulti. Kai kurios pamokos vyksta popiet.

Laisvalaikiais mokiniai gali žiūrėti televizijos. Žinias ir iš anksto pasirinktus vertingus filmus, galima žiūrėti ir pamokų ruošos metu. Sulaukę 16 m. amžiaus ir gavę tėvų raštišką leidimą, mokiniai gali šeštadieniais išeiti iki 10 val. vakaro. Sulaukę 18 metų yra pilnamečiai ir išėjimui jiems leidimo nereikia.

Gimnazija turi gražų, didelį parką su ežerėliu viduryje. Prie mokyklos ir parke yra tinklinio, krepšinio ir europietiško futbolo aikštės. Galima taip pat žaisti biliardą ir stalo tenisą. Be to, gimnazija gali naudotis netoliese esančia miesto sporto sale ir už kelių kilometrų esančiu maudymosi baseinu, kuris veikia ir žiemos metu.

Gimnazija turi savo biblioteką. Mokiniai skatinami įsijungti į skautų, ateitininkų ir kitus savivaiklos būrelius. Veikia tautinių šokių grupė.

Organizuojamos mokinių ekskursijos į Vokietijos įdomesnes

vietoves, į Šveicariją, Italiją ir kitur, nes gimnazija yra Europos viduryje ir viskas nuo čia netoli. Gimnazija yra 60 km nuo Frankfurto, 30 km nuo Heidelbergo ir 20 km nuo Mannheimo.

Mokslas gimnazijoje nemokamas. Tik mokiniams iš užsienio reikia mokėti už papildomas vokiečių kalbos pamokas 200 DM į metus. Išlaidos bendrabutyje su maistu kainuoja 3600 DM (nuo 1981 kovo 1). Reikale stengiamasi parūpinti mokiniams stipendijas.

Mokslo metai yra 10 mėnesių: prasideda rugsėjo pirmą savaitę ir baigiasi liepos pirmą savaitę.

Norint siųsti į gimnaziją vaikus, reikia prie prašymo pridėti mokinio išeito mokslo ir sveikatos pažymėjimus. Rašyti šiuo adresu:

Litauisches Gymnasium
6840 Lampertheim-Huettenfeld 4
West germany

Tel. 06256-322

Pr.

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

Karolina LIAUŠKAITĖ-TAMULĖNIENĖ Sabuliškis 1903.I.1 — Chicago 1981.XII.28

KAROLINA LIAUŠKAITĖ-TAMULĖNIENĖ

Po ilgos, ją varginusios ligos mirė 1981 m. gruodžio 28 d. buv. mokytoja Karolina Liauškaitė-Tamulėnienė. Prieš daugiau kaip metus laiko, širdies smūgio ištiktas, ją paliko jos vyras kurat. M. Tamulėnas. Kurių laiką abu patogiai gyveno saulėtoje Floridoje, West Palm Beach. Po vyro mirties, likus jai vienai ir sunkiai sergant, ją globoti atsikvietė Petro Variakojo šeima į Čikagą. Čia ji buvo dr. Dainos Variakojtės-Fricke priežiūroje. Dažnai ją lankydavo Tamulėno sūnėnas Motiejus su žmona iš Racine, Wisc.

Karolina gimė 1903 m. sausio 1 d. Sabuliškių km., Biržų aps., Vabalninko vls. Mokėsi Kupiškio gimnazijoje. Baigusi 4 klases, stojo į Panevėžio mokytojų seminariją. Baigus, mokytojavo 1 metus Salamiesčio pr. mokykloje ir 2 metus Lebeniškių pr. mokykloje, Vabalninko vls. Iš čia ji buvo perkelta į Dirvonakių pr. m-lą, Biržų vls. Čia ji susipažino su matininku M. Tamulėnu ir sukūrė šeimą. Iki pasitraukimo į Vakarus, gyveno Biržų mieste.

Karolinos tėvai - Juozas ir Katryna Liauškos buvo ūkininkai. Karolina augo gausioje šeimoje tarp keturių brolių ir 5 seserų. Iš šios gausios šeimos yra likusi tik viena sesuo Petronėlė, visi kiti jau mirę.

Su ja atsisveikinta Petkaus laidojimo koplyčioje, Čikagoje, kur abu kunigai - St. Neimanas ir P. Dilys, dr. D. Fricke ir iš Švedijos atvykęs inž. K. Tamulėnas tarė gražius žodžius karste gulinčiai velionei. Po apeigų visi dalyviai buvo pakviesti į Gold Coast sve-tainę ir pavaišinti.

P. B.

POVILAS DAGYS

Inž. Povilas DAGYS Klausučiai 1912 — Florida 1981.XI.24

Povilas Dagys gimė 1912 m. sausio mėn. Klausūčių km., Biržų vls. ir apskr. pasiturinčių ūkininkų šeimoje. Jo tėvas, Martynas, dar caro laikais, buvo išrinktas Biržų valsčiaus viršaičiu (strašina). Povilas lankė Klausūčių pr. m-lą ir 1929 m. baigė Biržų gimnaziją. Inžineriją studijavo Brno universitete, Čekoslovakijoje. 1936 m. baigė hidrotechnikos fakultetą. Lietuvoje, iki pasitraukimo į Vakarus 1944 m., dirbo savo specialybėje. 1949 m. atvyko į JAV. Čia greit išlaikė reikiamus egzaminus ir gavo "Registered Professional Engineer" laipsnį. Dirbo Columbus, Ohio. 1977 m. išėjo į pensiją, bet dažnai buvo kviečiamas dirbti ar konsultacijai jo buv. įstaigoj.

1979 m. su dukra Irena lankėsi okup. Lietuvoje, Vilniuje, kur gyvena jo sesuo Marė Sabienė su šeima.

1981 m. jo statybos firma pradėjo statyti didelę ligoninę Clearwater, Fl. Povilas Dagys buvo paprašytas - paskirtas prižiūrėti ligoninės statybą. Floridoj jam patiko ir jis su šeima persikėlė iš Columbus; nusipirko namus ir rengėsi patogiai gyventi. Po pusantro mėnesio pasijuto blogai. Po ištyrimo daktarai rado pas jį plaučių ir kaulų vėžį. Greit po to, 1981 m. lapkričio 24 d. vakare ir mirė. Palaidotas lapkričio 28 d. Columbus, Ohio, miesto kapinėse.

Liko žmona Bronė, buv. Šiaučiūnaitė, ir ištekėjusi duktė Irena su šeima, gyvn. Washington, D. C.

Inž. P. Dagys buvo taikaus būdo, atviras, tiesus ir pareižingas žmogus.

D. K.

Iš d. į k.: inž. Povilas DAGYS, žmona Bronė ir duktė Irėna
Foto iš 1966

SUPERINTENDENTAS KUN. POVILAS JAŠINSKAS

Kun. Povilas Jašinskas gimė 1889 m. rugpiūčio 19 d. Melaišių km., Papilio vls., Biržų aps., ūkininko šeimoje. Iš mažens turėjo palinkimą muzikai, mąstymui ir mokslui. Ilgesnį laiką vargonininkavo Nem. Radviliškio parapijoj. Esant kunigų trūkumui, buvo Sino- do pasiūstas Šveicarijon į Bazelio evangelikų seminariją. Ją baigęs, studijavo Kauno univ. teologijos fakultete. 1928 m. buvo ordi-

Suprnt. kun. Povilas JAŠINSKAS
Melaišiai 1889. VIII. 19 - Biržai 1982. V. 19

nuotas kunigu ir paskirtas į Švobiškio parapiją. 1935 m. išvyko į Klaipėdos Vytauto Didž. gimnaziją dėstyti tikybos.

Nuo 1940 m. iki šiol kuņigavo Biržų parapijoj ir aptarnavo visas kitas, likusias be kunigų, parapijas. Jis Sinodo buvo išrinktas superintendentu ir tas pareigas ėjo ligi savo mirties.

Šis vyriausias dvasiškis ir ilgametis savo amžiumi kunigo tarnyboje, mirė 1982 m. gegužės 19 d. Biržuose. Palaidotas Biržų ev. kapinėse 1982 m. gegužės 24 d. 1 val. Į kapines buvo palydėtas artimųjų ir gausios minios parapijiečių.

Liūdėti liko žmona mkt. Emilija, buv. Ruplėnaitė, sūnus Algirdas ir duktė Irėna. Prie jų liūdesio jungiasi ir visi tremtyje gyveną reformatai.

P. S. Žinia apie mirtį mus pasiekė, kada žurnalas jau buvo baigiamas ruošti spaudai.

Redakcija

Kun. A. BALČIAUSKAS
1907-1952

BIRŽAI. 1952. I. 24 d. širdies smūgio pakirstas atsiskyrė iš gyvųjų tarpo Reformatų Bažnyčios gyviausias ir veikliausias dvasios vadovas kun. Aleksand-

ras Balčiauskas. Jo iškeliavimas paliko didžiausią spragą ne vien parapijos gyvenime, bet visų reformatų. Tą junta ir šių dienų Reformatų Bažnyčia okup. Lietuvoj. Jis anais laikais paskatino visą reformatų jaunimą bažnytinei viklai, įsteigdamas Radvilos Jaunimo D-ją, vėliau išaugusią į Radvilos Jaunimo Sąjungą. Jo pastangų ir veiklos dėka puošėsi reformatų sodybos, tvarkėsi kapinės, gausėjo jaunimu bažnytinės pamaldos. Jis ir šiandien tėvynėje yra prisimenamas su giliausia pagarba ir meile. Minint jo netekimo 30 metų sukaktį ir tremties Reformatų Bažnyčia su giliu skausmu junta tą tuštumą, kuri liko po jo. Žurnalo Redakcija giliu liūdesiu jungiasi prie visų, kurie liūdi netekę idealaus dvasios vadovo.

Redakcija

CHICAGO. 1982. IV. 28 d. šeimos ratelyje buvo atžymėtas kun. Eugeniaus Gerulio 60-sis gimtadienis. Palinkėta kunigui sėkmės ir ištvermės jo pastoracijos darbe. Žurnalo redakcinis kolektyvas

nuo savęs linki ir toliau būti arti aktyvių bendradarbių eilės, kaip ligi šiol.

Redakcija

tyje jis galės pasiekti labai aukšto lygio. Šventės maloni steigmena buvo solistė Praurimė Ragienė, turinti gražų balsą ir daina-

Kun. E. GERULIS Kalifornijos japonų sode.

CHICAGO. 1982. IV. 4 d., Verbų Sekmadienį, Tėviškės Ev. Liuteronų bažnyčioje įvyko sukaktuvinis giesmių vakaras, nes choras šventė 30-įjį gimtadienį. Programa įvairi ir įspūdinga: be kitų - L. van Beethoven, G. Donizetti, R. Wagner, W. A. Mozart... ir pagaliau didingai suskambėjo Vlodo Jakubėno kantata "Pranaše Didis". Choras tikrai aukšto lygio-gali pasirodyti bet kurioje scenoje ir už savo parapijos ribų. Jaunojo dirigento talentas neeilinis. Atei-

vimo patyrimą. Solo giedojo t. p. A. Buntinaitė, L. Gružas, J. Jurkšaitis, A. Paulikaitis ir B. Variakojienė. Ypatingai maloniai skambėjo A. Buntinaitės balsas, taip gražiai pasireiškusios pamergės vaidmenyje "Der Freischütz" operoje. Po koncerto giesmių vakaras buvo tęsiamas prapijos salėje prie Moterų D-jos gražiai paruoštų stalų. Čia buvo pagerbti ir apdovanoti "veteranai", išgiedoję chore 30 m., o t. p. ilgametis choro dirigentas Jurgis Lamp-

satis, paruošęs puikią dirvą jaunajam A. Kaminskui. Senj. A. Trakis nuoširdžiais žodžiais paminėjo kompoz. Vl. Jakubėną, talkininkavusį daugelį metų "Tėviškės" chorui ir solistams. Be parapijiečių šventėje dalyvavo daug svečių, jų tarpe ir mūsų primadona Dana Stankaitytė. HD.

tarpo perskaitė 118 Psalmės 14-20, o kun. V. Varsbergs sukalbėjo malda. Choras gerai susigiedojęs, vietomis skambėjo gal kiek pergarsiai, bet tai galėjo būti ir dėl nesureguliuotų garsiakalbių. Išpildomi buvo daugiausia labai skambūs latvių kompozitorių kūriniai: V. Barštiks, E. Melngailis, I. Ba-

Išpildžius kompoz. Vl. Jakubėno kantatą "Pranaše Didis", iš k. i. d. : dirig. J. Lampsatis, kompoz. Vl. Jakubėnas, suprnt. S. Neimanas ir senj. A. Trakis. Foto M. Nagio

CHICAGO. Ziono latvių ev. liuteronų parapijos choro (Ciānas ev. lut. draudzes koņa) koncertas įvyko gegužės 2 d. Šis choras turi savo seną tradiciją-įkurtas dar senųjų latvių ateivių, prieš atsi-randant "dypukams". Šiuo laiku turi 65 choristus. Pažymėtina, kad parapijos kunigai t. p. gieda chore. Suėjus choristams ant specialiai įrengtos laiptinės scenos, kun. A. Rautenšilds iš choristų

rušs, bet t. p. puikiai skambėjo D. Bortniauskis, F. Schubertas, o ypatingai Sibelius'o Finliandija, kurią atliko fortepijonu Z. Zariņa ir vargonais S. Aistara. Chorui vadovauja du dirigentai: R. Kalugals ir dar visai jaunutė, neseniai baigusi universitetą, Sarma Aistara, kurios kūrinys chorui "Zauls" tikrai vertas dėmesio. Ji taip pat vargonais meistriškai atliko du Bacho kūrinius. Po koncerto, už-

kandžiaujant gélėmis papuoštoje didžiulėje salėje, kun. A. Rautenšilds pasveikino susirinkusius, jų tarpe "brajų tautas" atstovę komp. Vl. Jakubėno seserį H. Dilienę. V. Jakubėnui tekdavo dalyvauti šios bažnyčios koncertuose, kartais drauge su komp. V. Darziū. Kun. Rautenšildui paminėjus Vl. Jakubėną, dalyviai pradėjo ploti. Visa šventė padarė labai malonų įspūdį.

HD.

CHICAGO. 1981 m. gruodžio 10 d. buvo įsteigta Vlado Jakubėno Dja, kurios tikslas surinkti, globoti, apsaugoti visus kompozitoriaus kūrinius bei darbus spaudoje. Visuotinis Draugijos susirinkimas, įvykęs 1982. III. 25 d. Jaunimo Centre Čikagoje, išrinko Draugijos valdybą iš šių asmenų: E. Dilytė-Brooks, A. Giedraitis, J. Kreivėnas, P. Mieliulis, E. Šulaitis ir J. Vasaitis. Valdybai pirmininkauja J. Vasaitis. Pirmon eilėn tvarkomas Vl. Jakubėno archyvas.

Birželio 4 d. Jaunimo Centre įvyko vakaronė, kurios metu buvo skaityta paskaita ir rodomas filmas apie kompoz. Vl. Jakubėną. Kelis Vl. Jakubėno kūrinius išpildė A. Buntinaitė ir A. Kaminskas.

HD.

CHICAGO. Lietuvių Tautinių kapinių sklypų savininkų metinis susirinkimas, įvykęs 1982. III. 14 Chicagoje, išrinko patikėtinių tarybą, šešių metų terminui, šiuos 5 direktorius: kun. E. Gerulį, Gr. Lazauską, Br. Matelį, V. Uznį ir A. Mickevičių. Susirinkimas buvo gana gausus, dalyvavo virš 200 narių.

Kapinių direktorių taryba savo posėdyje 1982. III. 14 d. pasiskirstė pareigomis (balsavimo keliu): kun. E. Gerulis - prezidentas, Julius Kuzas - I viceprezidentas, Peter Dapster - II vicepres., Matt Batus - sekretorius, Alfred Dargis - išdininkas, Vyto Uznys - darbų komis. vadovas.

eg.

Suprt. kun. P. DILYS

CHICAGO. Toronto lietuvių evangelikų parapijai likus be nuolatinio kunigo, jiems prašant, "paskolintas" Chicagos lietuvių reformatų parapijos kun. Povilas Dilys. Suprnt. kun. P. Dilys išvyko į Torontą 1982. IV. 7 d. Ten jis liks ir aptarnaus minėtą parapiją ligi 1982 metų galo. Kunigui Diliui palinkėta sėkmingos veiklos torontiškių tarpe.

pb.

CHICAGO. 1982 m. vasario 23 d. Čikagos Liet. Ev. Reformatų bažnyčioje buvo suruoštas Vasario 16-sios minėjimas. Šiai iškilmin-

gai dienai pritaikintą pamokslą pasakė suprint. kun. St. Neimanas. Po pamaldų dalyviai susirinko parapijos salėje, kur vaišinantis Moterų D-jos paruoštais skanėstais, buvo tęsiama minėjimo programa. Trumpą žodį tarė K. Mačiukas ir Erika Brooks. Po to ji perskaitė kun. P. Dilio paruoštą pranešimą apie WARC viceprezidento vysk. K. Toth vizitą Biržuose. Šventė praėjo malonioje, šeimyniškoje nuotaikoje. HD.

CHICAGO. Lietuvių Šaulių S-gos Tremtyje centro valdyba, sąryšyje su K. Donelaičio 200 metų mirties sukaktimi, buvo paskelbusi ta tema rašinių konkursą. Pirmą premiją laimėjo V. Karosas už rašinį "Kristijono Donelaičio idėjinis palikimas". Premija buvo įteikta autoriui per šių metų LŠST visuotinį suvažiavimą Chicagoje. Antroji premija atiteko istorikui Algirdui Budreckiui už straipsnį "K. Donelaičio įrašai Tolminkiemio metrikų knygoje". Trečią premiją laimėjo kanadietis St. Jakubickas už straipsnį "Kristijonas Donelaitis-nemirštantis kovotojas".

Įdomu pažymėti, kad V. Karosas ir A. Budreckis yra "Mūsų Sparnų" bendradarbiai. v.

PAPILYS. 1982 m. sausio 16 d. buvo palaidota Kubilių km. kapinėse ilgametė Nem. Radviliškio ir Papilio reformatų parapijų gabi ir pasišventusi vargonininkė Elzbieta Radinskaitė. sn.

Vargonininkė Elzė RADINSKAITĖ.

1970 m., Papilys.

KALIFORNIJA. Iš Protestantų S-gos veiklos. 1981 m. gegužės 24 d. E. & J. Sinkių iniciatyva buvo surengtas jų puikioje rezidencijoje Santa Monikoje visuomenininkės Alenos Devenienės pagerbimas. Dalyvavo jos visi artimieji. Liet. Prot. S-ga įteikė sveikinimą. Atsilankė virš 200 asmenų.

* * *

Kurat. H. Y. Petkienė parašė du istorinės reikšmės straipsnius. Vienas tilpo "Dirvoje" apie Liet. Protestantų veiklos dešimtmetį, o antras - "Lietuvyje Žurnaliste" - apie "Mūsų Sparnų" plasnojamą.

* * *

H. Y. Petkienė 1981 m. rugsėjo 26 d. surengė savo naujuose namuose S. J. Capistrano mst. evan-

Los Angeles ir Santa Monica evangelikai (Protestantų S-ga) vaišiasi po pamaldų. Pirm. Jonas KUTRA daro pranešimą.

gelišką sąskrydį, kuris sėkmingai praėjo.

* * *

Kun. Harry Durke kasmet surengia savo bažnyčioje - "Hollywood Lutheran Church" - "Worlds Communion Sunday". 1981 m. tokios išskilmės įvyko spalio 4 d. Jose dalyvavo įvairių tautybių atstovai su savo vėliavomis. Lietuvius protestantus atstovavo H. Y. Petkienė, V. M. Glažė ir J. Kutra, kuris pasveikino visus susirinkusius.

* * *

Kas metai Liet. Prot. S-ga surengia pamaldas. Tokias pamaldas turėjome 1981 m. gruodžio 5 d. First Lutheran bažnyčioje. Jas atlaikė pakviestas iš Čikagos suprn. kun. P. Dilys. Jis pasakė turiningą pamokslą Advento ir besiantinčių Kalėdų proga. Pamaldos buvo su komunija. Buvo pasimelsta už mirusį Liet. Prot. S-gos garbės narį - kun. dr. O. C. J. Norem, Solst.

S. Pautienienė išpūdingai pagiedojo dvi giesmes.

Po pamaldų viršutinėje salėje įvyko kavutė su šeimininkių suneštais valgiais. S-gos pirm. J. Kutra pasveikino visus dalyvius. Kun. P. Dilys plačiau papasakojo apie evangelikų veiklą ok. Lietuvoje ir šiame kontinente.

* * *

1981 m. S-gos nariai suaukojo 135 dol. Vasario 16-sios gimnazijos Evangelikų Rateliui ir gimnazijos kalėdinei eglutei. Pinigai pasiūsti per kun. Fr. Skėrį. Progai pasitaikius, nepamirštami ir mūsų tikėjimo broliai ok. Lietuvoje. Kasmet pinigine auka paremiama "M. Sparnai" ir "Svečias".

Liet. Prot. S-gos atstovai kasmet dalyvauja ALT-os metiniame susirinkime. Šįmet S-gą atstovavo Edv. Balceris ir St. Paškauskas.

(jk.)

RASTATT, V. VOKIETIJA. Rastatiškiai ir apylinkės lietuviai, rodos, pirmieji atšventė Lietuvos nepriklausomybės atstatymo šventę 1982. II. 13 d., Dvylikos Apaštalu bažnyčioje ir parapijos salėje. Bendras pamaldas laikė tėvas A. Bernatonis ir kun. Fr. Skėrys. Tai diena pritaikyta pamokslą "Nepriklausomybė Švento Rašto Šviesoje" pasakė kun. Fr. Skėrys. Šv. mišias celebravo tėvas A. Bernatonis. Pasi-melsta už Lietuvos savanorius, už dabartinius kankinius, kurie yra Lietuvoje ir Sibire bei kalėjimuose, ir už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Visi darniai giedojo evangelikų ir katalikų giesmes.

Parapijos salėje vyko pasaulietiška šventės dalis. Rastatto apylinkės lietuvių bendruomenės pirmininkas Povilas Gustainis trumpai pasveikino visus dalyvius. Į šventę atsilankė virš šimto svečių. Ypač daug buvo atvykę iš Pforzheimo ir Freiburgo. Vasario 16 pritaikyta paskaita kun. Fr. Skėrys skaitė dviem kalbom.

Po paskaitos visi darniai sugiedojo Lietuvos Himną. Po to sekė meninė ir linksmoji šventės dalis.

Rastatto apylinkės moterų ir vyrų choreliai skyrium darniai padainavo po keletą lietuviškų dainų.

Šventė baigta daina "Lietuva brangi, mano tėvynė". . . Visi buvo patenkinti ir dėkingi Rastatto apylinkės liet. bendruomenės valdybai.

Fr. Sk.

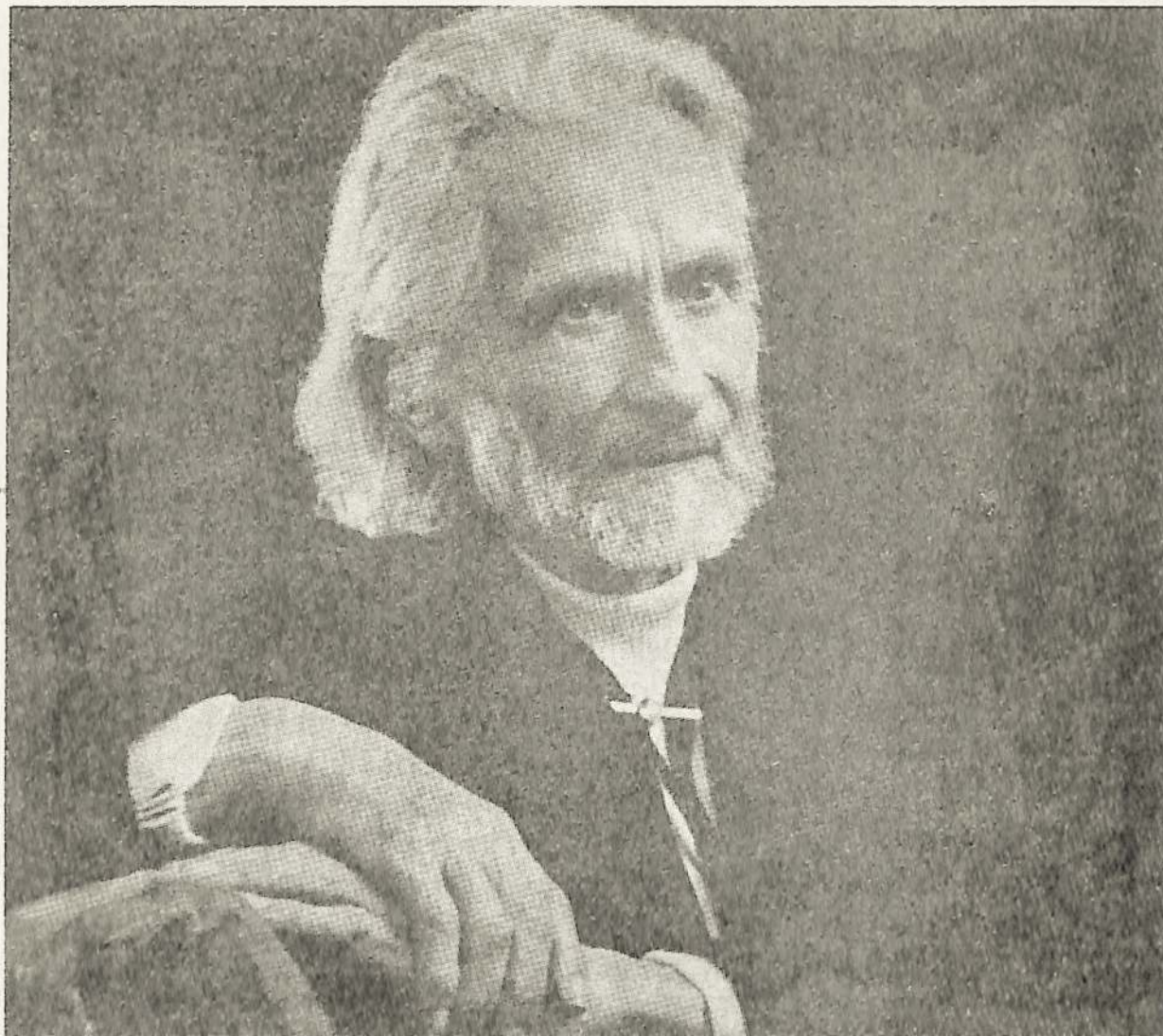
BRIUSELIS. Tarptautinis viešosios nuomonės tyrimo institutas turėjo savo metinį kongresą 1982 m. nuo balandžio 30 iki gegužės 3 dienos Briuselyje, Belgijoje. Čia gegužės 2 d. buvo pagerbtas kun. Fr. Skėrys už straipsnį "Joninės-senoji lietuvių tradicija", kuris tilpo Lietuvos vokiečių žurnale "Die Raute" Nr. 3, 1981 m. Už tą straipsnį jam buvo įteiktas diplomats ir instituto autoriaus 1982 m. premija. Kartu buvo pagerbti ir kiti du lietuviai (spaustuvinkai) broliai Marius ir Eduardas Dresleriai.

Minimas institutas (AWMM) turi 100,000 narių 88 valstybėse visuose žemynuose. Jo būstinė yra Buchs (Šveicarijoje ir Bertrange) Luksemburge. Šių metų kongrese dalyvavo virš 100 asmenų iš 20 valstybių, kurių tarpa buvo ir 6 lietuviai. Kongreso kalba buvo vokiečių kalba.

Iškilmingame posėdyje kun. Fr. Skėrys skaitė paskaitą: "Lietuva: kraštas, gyventojai, kalba; Lietuva nepriklausoma valstybė nuo 1918 m. vasario 16 d. ligi 1940 m. birželio 15 d." ir "Joninės-senoji lietuvių tradicija". Šia proga jis supažindino kongreso dalyvius ir su Vasario 16 gimnazija.

Instituto prezidentas dr. Hans Fielitz, pristatydamas kun. Fr. Skėrį kongresui, gražiai apie jį atsiliepė kaip kunigą, pedagogą, rašytoją ir kaip tėviškės papročių tyrinėtoją.

Dalyvė

*Žymusis filosofas Vilius STORASTA - VYDŪNAS, sulaukęs 81 metus amžiaus
1868.III.22, Jonaičiai — 1953.II.20, Detmoldas*

"Tėviškės ilgesys" (medžio drožinys).

P. Laurinavičius

Griežės reformatų bažnyčios griuvėsiai.

Arėjas VITKAUSKAS

VERTA GYVENTI!

Raidę prie raidės-aš žodžius sudėsiu,
išmarginsiu žodžiais aš baltus lakštus,
-tuomet, kai pabaigęs kelionę gulėsiu,
manęs atminimas tikriausias-jie bus!

Vartydamas lakštą po lakšto, kas rasti
ten širdį virpėjusią mano mokes,
galės tas gyvenimą mano suprasti
ir jo siekimus, ir idėjas atspės.

Jei širdys gyvųjų įstengs pagyventi
virpėjimais mano būtosios širdies,
tai verta man kęsti, man verta gyventi,
ir veržtis iš sielvartų mano buities!

Arėjas VITKAUSKAS

G A M T O J

Štai, ir kelionę aš baigiau-
Švieselė laimes man nušvito,
Lediniai pančiai nusirito-
Svajotą vaizdą pamačiau!

Saulutė glosto mano kūną-
Ir taip eiklu, ir taip meilu:
Kaip upėje, džiaugsme gilų-
Taip, rodosi, sapne tebūna!
Palaiminta būk mano dvasios
Tu, gydanti visus gamta-
Tu sielvartų mums sveikata,
Tavyje mintys mūsų drąsios!

Kai aš žengiu į vėsią srovę-
Lyg susilieju su gamta:
Sveika tu, laime, sveikata!
Užmiršime žiemos senovę!...
Kaunas, 1929. VI. 22

Prie kun. A. Balčiausko kapo: iš d. į k. -duktė Virginija, sūnus Donatas, našlė Balčiauskienė, Žaldokienė, Grundelė, Kutrienė, Sprindienė, Čigas, Grundelienė, Kučinskaitė, Sprindys, Dagilienė ir kt.

Biržai, 1982. I. 24 d.

NUO 1981 M. GRUODŽIO 1 D. IKI 1982 M. BIRŽELIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

Po 5 dol. :

M. Bernstein, Vokietija ir Tėviškės P-jos Moterų D-ja-po 50 dol.; kun. P. Dilys su Ponia ir A.M. Markaras, Hagar Shores-po 35 dol.; J. Jokubonis, Chicago, M. Yčas, Kanada, V. Karosas, Cicero, Los Angeles Liet. Prot. S-ga ir E. Čigas, Lakewood-po 25 dol.; kun. F. Barnehl, Vokietija-21.75 dol.; P. Gudelis, Vokietija, J. Anysas ir A. Uznyš, Chicago-po 25 dol.; O. Šlepavičienė, Cape Code, P. Lapienė, Chicago, V. Anysas, Toronto, D. Kregždienė, Cincinnati ir H. Petkus, L. Angeles-po 15 dol.; A. Pessys, Fairfield ir L. Knopfmileris, Florida-po 12 dol.; P. Kezelis, Australija-10.85 dol. A. Dagys-Bortkevičius, N. Brunswck-30 dol.

Po 10 dol. :

A. Kūras, dr. J. Vaitaitis, L. Kairys, J. Dagys, Puodžius ir P. Lampsatis-visi iš Chicagos; J. Dagys, M. Bredis ir B. Carlson-visi iš Rockford; M. Tamulėnas ir G. Malwitzabu iš Racine; F. Šeštokas, St. Petersburg; K. Tamulėnas, Švedija; O. Dagienė, St. Louis; K. Plepys, Hot Springs; Vl. Plepys, Orlando Park; J. Valiūnas, Brockton; P. Kuginys, Longemont; A. Švalbonas, Richm. Hills; J. Staigys, Post Colborne; A. Gumbinienė, Owings M-s; A. Vaisiūnienė, Venezuela; M. Skorupskas, Australija; M. B. Burbulis, Fort Smith; A. Kappa, Toronto; J. Jurkšaitis, Oak Lawn. Edith Šernas, Rockford.

P. Jaunius, Toronto; E. Smilgis, Kanada; O. Pilmonienė, Hic. Hills; V. Prūsas, Cicero; R. Keturka, Kanada; E. Blynas, St. Monica; J. Šakinis, H. Springs; V. Šerkšnis, Gardner; A. Matulionis, Calgary; M. Glažė, L. Angeles; A. Kenstavičius, Hope; M. Kiršonis, Rancho Palos; A. Gedgaudas, Kenosha; J. Gepneris, O. Budėjus, A. Dagys, E. Pušneraitis, V. Variakojis, G. Josuweith, M. Plačienė, E. Brooks, P. Variakojis, Hollender, J. Jonušaitis, R. V. Gecevičiai, G. Jasutis, Pr. Srugys-visi iš Chicagos.

* * *

E. Lenderskis, Norco-7 dol.; V. Nastopka, Baltimore-6 dol.; Mrs. Pankienė, Chicago-4 dol.; Vl. Mieželis, Phoenix-3.35 dol.

Po 3 dol. :

Z. Dalibogas, Hometown; M. Hermanas, St. Dagys, J. Skvirblys, M. Nauburas-visi iš Chicagos.

Po 2 dol. :

V. Žemaitis, J. Jokubka, M. Zablockas, Kaminskienė, M. Naujoks, N. N.-visi iš Chicagos.

* * *

J. Kukeckis, Chicago-1 dol.

* * *

Per "Mūsų Sparnų" atstovą p. J. Dambarą gauta aukų (kanad. dol.): Liet. Liut. Išganytojo P-jos Moterų D-ja-40 dol.; Martynas Jankus-20 dol.; Georg Sturm-10 dol.; Peter Sturm-10 dol.; P. Lelis-6 dol.; Ona Langienė-5 dol.; Ona Lorenkienė-5 dol. ir už pavienius egzpl.-4 dol., visi iš Toronto.

Kitos aukos svetima valiuta:
M. Šenferas, Toronto-20 dol. ; J.
Pipynė, Anglija-5 Sv. ; Rev. G. But-
kewitsch, Vokietija-90 DM ; G. Ha-
berland, Vokietija-30 DM ; B. Juk-
na, Vokietija-20 DM.

Visiems aukotojams nuoširdžiai dėkojame.

Administracija

Aukotojas, neradęs savo pavardės aukų sąrašė, yra prašomas susisiekti su administracija:

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond Str.

Chicago, Ill. 60629

* * *

Mielas skaitytojau, tik Tavo aukos dėka ir bendradarbių pasišventimu žurnalas iki šiol gyvena. Tikimės, kad ir ateityje mūsų nepamiršite.

Redakcija ir Administracija

"R. Kalantos auka"

"Vaidilutės auka"

(Medžio drožiniai. P. Laurinavičius)

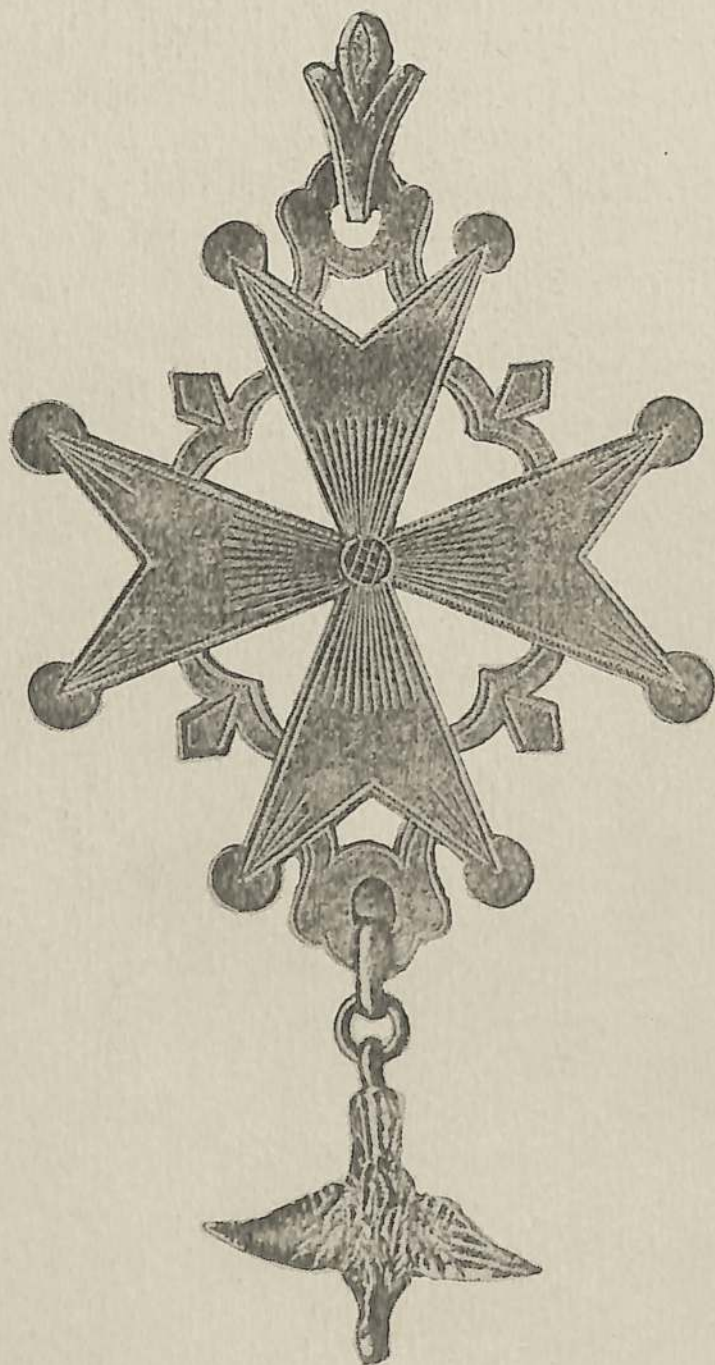
KNYGOS

gaunamos "Mūsų Sparnų" administracijoje:

1. Kun. V. Kurnatauskas "Evangelikų tikybos knyga lietuviams tremtyje" su prof. dr. kun. P. Jakubėno ir senjoro kun. A. Kelerio pratarne. Išleista Schleswig-Holstein, 149 psl. Kaina 3 dol.
2. Kun. lic. Jonas Pauperas "Dievo Žodžio tarnyboje" su Marijos Pauperienės žodžiu skaitytojui ir prof. Vl. Jakubėno straipsniu. Išleista Chicagoje 1973 m., 240 psl. Kaina 3 dol.
3. Jurgis Jašinskas "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius". Monografija su poeto ir šeimos nuotraukomis ir su autoriaus epilogu. Išleido "Naujienos", Chicago 1975 m., 265 psl. Kaina 8 dol.
4. Brunonas Bušackis "Radvila Juodasis", biografija. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 1, iliustruotas, istorinis veikalas, 263 psl. Kaina 5 dol.
5. Kostas Burbulys "Gyvoji Evangelija". Krikščioniškos minties 6"x9" knyga, 348 psl. Išleido "Rūta", Hamilton, Kanada 1977 m. Kaina 5 dol.
6. Viktoras Karosas "Lietuvos ryšys su Amerika". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 2, Chicago, 1977 m. Iliustruota, skirta JAV 200 m. nepriklausomybės paminėjimui. Gale yra plati santrauka anglų kalba, 176 psl. Kaina 3 dol.
7. "Dagys dejuoja ir dainuoja", "Dagys klajoja ir galvoja", "Meilė tarp priešų"; trys knygos stambaus formato (152, 164 ir 156 psl.). Knygos iliustruotos autoriaus nuotraukomis ir skulptūrų reprodukcijomis. Autoriaus leidiniai (1977, 1979 ir 1980 m.). Siuntinėja veltui prisiuntus pašto išlaidoms padengti. Adresas: Dagys, 78 Chelsea Ave, Toronto, Ont. Canada M6P 1C2.
8. Jokūbas Kregždė "Lietuvos Reformatų Raštija". Istorinė apžvalga. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 4, Chicago, 1978 m. Gausiai iliustruota rašytojų nuotraukomis ir tituliniais knygų lapais, 271 psl. Kaina 5 dol.
9. Jokūbas Kregždė "Reformacija Lietuvoje". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 5, Chicago, 1980 m. Knyga gausiai iliustruota, 272 psl. Kaina 5 dol.
10. Juozas Andrius "Lietuva-Lithuania"-žemėlapis, Devenių Kultūrinio Fondo leidinys. Spausdino J. Kapočius 1979 m. Formatas-35"x25". Kaina 6 dol. plus persiuntimas.

Užsakant knygas prašome prisiųsti knygos vertės money orderį šiuo adresu:

"Mūsų Sparnai"
5718 So. Richmond St.
Chicago, IL, 60629

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.